

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı Programı

**6-7 EYLÜL SÜRECİNDE BASININ ROLÜ VE
AZINLIKLARA KARŞI TUTUMUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Oktay KARGALI**

ÖZET

6-7 EYLÜL SÜRECİNDE BASININ ROLÜ VE AZINLIKLARA KARŞI TUTUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Oktay KARGALI

Yüksek Lisans Tezi, Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

Danışman: Yar. Doç. Dr. Hatice Burcu ÖNDER

Şubat, 2017

Siyasi tarihimize 6-7 Eylül Olayları olarak geçen hadiseler; 1955 yılında İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde çoğunluğunu Rumların oluşturduğu azınlıklara karşı girişilmiş baskı, şiddet ve talan hareketidir. Olaylar 6 ve 7 Eylül tarihlerinde meydana geldiği için siyasi tarihimize 6-7 Eylül Olayları olarak geçmiştir.

Bilindiği üzere 20. yüzyıl başlarında imparatorluklar devri kapanmaya başlamış, yıkılan imparatorluklar yerini ulus-devletlere bırakmışlardır. 20. yy. ilk yarısında yıkılan imparatorluklardan biri de Osmanlı İmparatorluğu'du. Osmanlı İmparatorluğu Anadolu, Balkanlar, Ortadoğu coğrafyasında uzun yıllar hüküm sürmüş çok kültürlü ve çok uluslu bir devlettir. 1. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında yer alan Osmanlı İmparatorluğu İttifak Devletleri'nin savaşı kaybetmesiyle dağılma sürecine girdi. 1. Dünya Savaşı'nın galipleri masa başında yaptıkları planlarla Anadolu'yu paylaşmak istediler ve işgallere başladılar. İşgallere karşı Anadolu insanının verdiği kurtuluş mücadelesi zaferle sonuçlandı ve yıkılan imparatorluğun yerine bir ulus-devlet olan Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti imparatorluk bakiyesi üzerine kurulan bir devlet olduğundan, sınırları içerisinde çok farklı etnik ve kültürel toplulukları barındırmaktaydı. Bunlardan bazıları olan Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler Lozan Antlaşmasıyla azınlık statüsüne kavuşmuş ve bazı haklar elde etmişlerdi. Ulus-devlet temelinde yükselen genç Türkiye Cumhuriyeti zaman zaman azınlıkların ve farklı etnik unsurların tek potada eritme amaçlı girişimlerde bulunmuştur. Siyasi tarihimize 6-7 Eylül Olayları olarak geçen hadiseler, bu girişimlerin şiddet ve kanla sonuçlandığı olaylardır. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde yaşayan ve çoğunluğunu Rumların oluşturduğu azınlıklar baskı ve şiddete maruz kalmış, bazıları hayatını kaybetmiş, ibadethaneleri yağmalanmış ve birçoğunun iş yeri talan edilmiştir. 6-7 Eylül Olayları'nın hemen öncesinde Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs Sorunu kaynaklı bir dizi kriz iki ülke arasındaki ilişkileri fazlasıyla germişti. Bu gerginlik en ufak bir olayın bile karşı taraf aleyhine propaganda malzemesi yapılabileceği bir noktaya ulaşmıştı. İşte böyle bir ortamda 6 Eylül 1955 günü İstanbul Expres Gazetesi Atatürk'ün

Atina’da doğduğu eve bomba atıldığı (bunun bir ses bombası olduğu ve evin sadece bir camının kırıldığı sonradan öğrenilecektir.) haberini yıldırım baskı ile manşetten okuyucularına ulaştırmıştır. Bu haberlerin etkisiyle galeyana gelen halk Beyoğlu Bölgesi’nde Rum ve diğer azınlıklara ait ev ve işyerlerini yağmalamaya başladı. Olaylar o kadar hızlı yayıldı ki; diğer semtlerde ve Ankara, İzmir gibi şehirlerde yaşayan azınlıklar da bu yağma girişiminden nasibini aldı. 6-7 Eylül 1955 tarihinde çıkan bu hadiselerden sonra ortaya çıkan tablo vahimdi. Azınlıklara karşı birçok ev, işyeri, okul ve ibadethane yakılmış, yıkılmış, birçok kişi yaralanmış ve bazıları da hayatını kaybetmiştir. Bu elim olaylardan sonra azınlıkların büyük bir kısmı yıllardır yaşadıkları ve kendi öz vatanları saydıkları Türkiye’den göç etmek zorunda kalmışlardır.

6-7 Eylül Olayları’nın öncesinde Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sorunu yaşanmış ve başta Hürriyet Gazetesi başta olmak üzere basının büyük bir kısmı Kıbrıs meselesinin kamuoyunun gündemine girmesini sağlayan yayınlar yapmışlardır. Yapılan bu yayınlarda çoğu zaman Yunan halkını ve Türkiye’de yaşayan Rum azınlığı rencide edici ifadeler yer almıştır. Rum azınlık karşısında kullanılan bu tahrik edici üslup, kitlelerin öfkesinin giderek artmasına neden olmuş ve bu şekilde 6-7 Eylül Olayları’nın taşları döşenmiştir.

Yapılan bu çalışmada basının “nefret söylemi” içeren yayınlar yaptığında kitlelerin psikolojisini etkileyerek büyük toplumsal felaketlere yol açabileceği 6-7 Eylül Olayları üzerinden anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 6-7 Eylül Olayları, Azınlıklar, Kıbrıs Sorunu, Basının Rolü

ABSTRACT
EVALUATION OF MEDIA’S ROLE AND ATTITUDE AGAINST THE
MINORITIES
IN THE PROCESS OF 6-7TH SEPTEMBER EVENTS

Oktay KARGALI

Post Graduate Thesis, Department of Media and Cultural Studies

Advisor : Yar. Doç. Dr. Hatice Burcu ÖNDER

February, 2017

The events that is mentioned as 6-7th September Events into our political history is the action of pressure, violence, and pillage occurred against the minorities the majority of which was consisted of the Greeks in the big cities like İstanbul, Ankara, and İzmir in 1955. Since the events happened on the 6 and 7th September, it went down in history as 6-7th September Events.

As it is known, at the beginning of the 20th Century, the age of empires started to end, the empires subverted gave their place to the nation states. One of the empires subverted in the first half of the 20th Century was the Ottoman Empire. Ottoman Empire was a multicultural and multinational state that reigned in the geography of Anatolia, Balkans, and Middle East for many years. In the 1st World War, the Ottoman Empire that took side with Germany entered in the process of dissolution when the Central Powers lost the war. The conquerors of the 1st World War wanted to share the Anatolia with the plans that they made at the desk, and they started the occupations. Against the occupations, the struggle of independence given by the Anatolian people was resulted with victory, and Republic of Turkey, which is a nation state was founded in place of it. Since Republic of Turkey is a state founded on the remainder of the empire, it had many different ethnical and cultural societies survive within its borders. Some of them who are Greeks, Armenians, and Jews gained the status of minority by Luasanne Agreement, and they obtained some rights. The young Turkish Republic, who developed on the foundation of nation - state, sometimes attempted to melt the minorities and different elements in the single pot. The events that passed in our political history as the 6-7th September Events are the events that these attempts resulted by violence and blood. The minorities living in the big cities like İstanbul, Ankara, İzmir, and the minorities the majority of which was consisted of the Greeks were exposed to pressure and violence, some of them died, their temples were destroyed, and the job-sites of many of them were pillaged. On the eve of the 6-7th September Events, a series of crisis drove the

wedge a lot between Turkey and Greece because of Cyprus matter. This tension reached at such a point that even a small even could be the material of propaganda against the opposite side. In such an environment, the newspaper İstanbul Express headlined the news on 6th September 1955 that Atatürk's house where he was born in Athens was bombed (that it was a blast bomb and only a window of the house was broken will be learned later.) to its readers as flash. The people who were agitated by the effect of these news started to pillage the houses and job-sites of the Greeks and the other minorities in Beyoglu region. The events got out such fast that the other minorities living in the other quarters and in the cities like Ankara and İzmir were also effected by this pillaging attempt. After these events happened on the 6-7th September 1955, the resulting table was frightful. Many houses, job-sites, school, and temples belonging to the minorities were destroyed, many people were injured, and some of them died. After these painful events, many of the minorities had to migrate from Turkey where they had lived for many years and they knew as their main country.

In this study performed, that media can cause the great social disasters the compensation of which isn't possible when it behaves irresponsibly has been told through the 6-7th September Events.

Key Words: The 6/7th September Events, Minorities, Cyprus Issue, Media's Role

ÖNSÖZ

Siyasi tarihimize “6-7 Eylül Olayları” olarak geçen hareket; 1955 sonbaharında azınlıkları hedef almış olaylardır. Olaylar, Kıbrıs sorunundan dolayı Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerginliğin zirveye ulaştığı bir süreçte yaşanmıştır. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanmasını öngören “ENOSİS” fikrini tüm dünyaya yaymak için 1950'li yılların başından itibaren harekete geçmişlerdir. Adada yaşayan Türkler ise bu fikre karşı çıkmış ve iki toplum arasında zaman zaman çok şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Adadaki gerilim doğal olarak Türkiye ve Yunanistan ilişkilerine yansımış ve iki ülke arasında diplomatik krizlere neden olmuştur. İngiltere'nin öncülüğünde her iki ülke Kıbrıs kaynaklı sorunları görüşmek üzere Londra'da yapılacak bir konferansa davet edilmiştir. Kıbrıs sorunundan çıkan krizler ve gerginlik iki ülke halklarına da sirayet etmiştir. Karşı taraf aleyhine ortaya atılan en ufak bir kıvılcımın anında yangına dönüşme ihtimalinin yüksek olduğu bir süreç yaşanmıştır. İşte böyle bir ortamda tüm Türkiye “Atamızın Doğduğu Ev Bombalandı” haberiyle sarsıldı. İstanbul Express Gazetesi'nin büyük puntolarla manşetten verdiği bu haber halkta şok etkisi yaratmıştı. Kıbrıs Türk'tür Derneği'nin öncülüğünde Beyoğlu'nda protesto gösterilerine başlayan gruplar, azınlıkların ev, işyeri, ibadethane, mezarlık, okul, atölye vb. hedef alıp ve yağmalamaya başlamıştır. Beyoğlu merkezli başlayan olaylar kısa sürede azınlıkların yaşadığı diğer semtlere de hızla yayılmıştır. 7 Eylül günü ise Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde de ortaya çıkan protesto gösterileri zaman zaman şiddet ve yağmaya dönüşmüştür. İki gün süren ve can kayıplarının da yaşandığı bu kitlesel eylemler siyasi tarihimize “6-7 Eylül Olayları” olarak geçmiş ve birçok azınlık vatandaşının ülkemizden göç etmesiyle sonuçlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı; basının büyük çoğunluğunun iki toplum arasındaki gerginliğin arttığı böyle bir ortamda daha sorumlu-ılımlı yayın yapması gerekirken tam tersi kışkırtıcı yayınlar yaparak olaylarda rolü olduğu gerçeğine dikkatleri çekmektir.

Yaptığım bu çalışmada desteğini her zaman yanımda hissettiğim tez danışmanım Yar. Doç. Dr. Hatice Burcu ÖNDER ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET-----	i
ABSTRACT-----	iii
ÖNSÖZ-----	v
TABLolar LİSTESİ-----	viii

1. BÖLÜM

GİRİŞ-----	1
------------	---

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN AZINLIKLAR

2.1. Azınlık Kavramının Tanımı-----	5
2.2. Osmanlı Döneminde Azınlıklar-----	7
2.2.1. Tanzimat ve II. Abdülhamit Dönemi'nde Azınlıklar-----	8
2.2.2. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Azınlıklar-----	10
2.2.3. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Döneminde Azınlıklar-----	11
2.3. Lozan ve Cumhuriyet Dönemi'nde Azınlıklar-----	12
2.3.1. Lozan'da Azınlıklar-----	12
2.3.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Azınlıklar-----	12

3. BÖLÜM

6/7 EYLÜL OLAYLARI

3.1. 6/7 Eylül Olayları'nı Hazırlayan Gelişmeler-----	16
3.1.1. Kıbrıs Sorunu-----	16
3.1.2. Londra Konferansı'na Giden Süreç-----	18
3.1.3. Londra Konferansı-----	20
3.2. 6/7 Eylül Olayları'nın Gelişimi ve Yaşananlar-----	21
3.2.1. Atatürk'ün Evine Bomba Atıldı Haberi-----	21
3.2.2. Tanıkların Gözünden 6 Eylül Günü Yaşananlar-----	23
3.2.3. Güvenlik Güçlerinin Olaylar Karşısındaki Tutumu-----	25
3.2.4. Olaylarda Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Rolü-----	26

3.2.5. Olayların Bastırılması-----	27
3.2.6. Olayların Ankara ve İzmir'deki Yansımaları-----	28
3.2.7. 6/7 Eylül Olayları'nın Bilançosu -----	29
3.3. 6/7 Olayları'ndan Sonraki Gelişmeler-----	30
3.3.1. Hükümetin Aldığı Önlemler-----	30
3.3.2. Tutuklama ve Yargılamalar-----	31
3.3.3. Olayların Dışardaki Yansımaları-----	33
3.3.4. Olayların Örgütlü Bir Girişim Olduğuna Dair İddialar-----	34
3.3.4.1. Hükümete Yönelik İddialar-----	34
3.3.4.2. Milli Emniyet Hizmetleri (MAH)'a Yönelik İddialar-----	36
3.3.4.3. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne Yönelik İddialar-----	37
3.4. Olaylarla İlgili Yassıada Davası ve Sonuçları-----	38

4.BÖLÜM

6/7 EYLÜL OLAYLARI'NDA BASININ ROLÜ VE AZINLIKLARA KARŞI TUTUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ (HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ)

4.1. Giriş-----	41
4.1.1. Amaç-----	43
4.1.2. Örneklem Seçimi-----	44
4.1.3. Yöntem-----	44
4.2. Hürriyet Gazetesi'nin 01 Temmuz – 07 Eylül 1955 Aralığındaki Nefret Söylemi İçerikli Yayınlarının Analizi-----	45
4.2.1. Toplam Haber Sayısı-----	45
4.2.2. Haberlerin Dağılışı -----	45
4.2.3. Basının Kamuoyu Oluşturma İşlevi Bağlamında 6-7 Eylül Olayları-----	45
4.2.4. Nefret Söylemi İfadelerinin Analizi-----	47
4.2.5. Nefret Söylemi İçeren 7 Eylül Tarihli Diğer Gazetelerden Örnekler ----	62
4.2.6 Bulgular-----	65

5. BÖLÜM

SONUÇ

SONUÇ -----	69
KAYNAKÇA -----	71
ÖZGEÇMİŞ -----	74

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Hürriyet Gazetesindeki Kıbrıs Sorunu ve Nefret Söylemlerinin Oranı ----	65
Tablo 4.2. Haber Metinlerine Yansıyan Nefret Söylemlerinin Dağılışı Biçimi-----	66
Tablo 4.3. Nefret Söylemi İfadelerinin Birincil Anlam ve İkincil Anlam Bakımından Dağılışı-----	67

1. BÖLÜM

GİRİŞ

6-7 Eylül Olayları; 1955 yılının 6 Eylül günü İstanbul'da başlayıp Ankara, İzmir gibi diğer büyük şehirlere de yayılan, çoğunluğunu Rumların oluşturduğu azınlıkları hedef alan şiddet yağma ve talan hareketidir. Her toplumsal olayda olduğu gibi bu olayların da bir tarihi-siyasi arka planı mevcuttur.

Bilindiği üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bir imparatorluk bakiyesi üzerine kurulmuş bir ulus-devlettir. Osmanlı İmparatorluğu, farklı birçok etnik, dinsel, mezhepsel topluluğun bir arada yaşadığı çok milletli bir devlettir. Türkiye Cumhuriyeti ise, tek ulus üzerinde yükselen bir ulus-devlet modeliyle zuhur etmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak genç Türkiye Cumhuriyeti, kendi ulus anlayışının ve resmi söyleminin dışındaki her türlü grubu ve oluşumu kendisi için tehdit olarak görmüştür. Farklı bir modelle kurulan bu yeni devlet, kendisi için tehdit olarak gördüğü bazı etnik grupları ve oluşumları çoğu zaman tek potada eritme gayreti içinde olmuştur. Tehdit olarak görülen grupların başını azınlıklar çekmiştir. Azınlık kavramının hukuksal dayanağını ise, Lozan Antlaşması oluşturmaktadır. Lozan Antlaşması'nda din odaklı bir sınıflandırma söz konusu olmuş ve ülke sınırları içinde yaşayan gayrimüslimler (Rumlar, Yahudiler, Ermeniler) azınlık kabul edilmişlerdir. Azınlıklar cumhuriyetin kuruluşundan itibaren bazı baskı ve sindirme politikalarına maruz kalmışlardır. "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyaları, Varlık Vergisi uygulamaları, Batı Trakya Olayları bunlardan bazılarıdır. 6-7 Eylül Olayları ise, azınlıklara karşı o güne kadar uygulanmış baskı-sindirme politikalarının kitleleşmiş, şiddet ve kanla sonuçlanmış şeklidir.

6-7 Eylül Olayları'nın çıkışı; Kıbrıs sorunuyla birlikte Yunanistan ile ilişkilerin gerilmesine dayanmaktadır. 1950'li yılların başlarından itibaren Kıbrıslı Rumlar "ENOSİS"i yani Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama fikrini hayata geçirmeye çalışmışlardır. Kıbrıs'ta yaşayan ve adanın Yunanistan'a ilhakını kabul etmeyen Türklerle Rumlar arasında zaman zaman kanlı çatışmalar yaşanmıştır.

Kıbrıs Rumlarının Ada üzerindeki faaliyetleri karşısında İngiltere, Kıbrıs'ta asayişin sağlamak için derhal silahlı faaliyete geçmiştir. İngiliz hükümeti buna ek olarak diplomatik sahada da gayret göstermeye çalışmıştır. Bu düzlemde üçlü bir politika uygulamaya koymuştur. Buna göre; İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın katılacağı üçlü bir konferansın toplanması, Kıbrıs için yeni bir anayasa tasarısının gündeme getirilmesi,

Kıbrıs'ta ekonomik kalkınma programının hazırlanmasını düşünmüştü. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 54)

İngiltere'nin bu girişimleri sonucunda 29 Ağustos'ta Londra'da bir konferans düzenlenmesi kararlaştırılır.

İngiliz Dışişleri Bakanı Harold Macmillan başkanlığında 29 Ağustos'tan 7 Eylül'e kadar süren konferans boyunca yalnızca Kıbrıs meselesi tartışıldı. İngiliz hükümeti için Kıbrıs sorununa yönelik üçlü bir konferansın düzenlenmesinde şu hususlar etkili olmuştur: Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu yeniden Birleşmiş Milletlere getirmesi engellenmeliydi. Ayrıca ada halkları arasında tırmanan gerginliğin azaltılması ve özellikle İngiltere'ye yönelik sömürgecilik suçlamalarını zayıflatmak için Türkiye'nin pozisyonunun güçlendirilmesi gerekiyordu. Konferansa Türkiye'nin katılımı, Kıbrıslı Rumların itirazlarına neden oldu. Gerçekten de Londra Konferansı'nın başlamasıyla birlikte Türkiye, dünya kamuoyunun gözünde, adanın geleceği ile ilgili tartışmalarda Büyük Britanya ve Yunanistan'ın yanında eşit söz hakkı olan bir ortak olarak kabul edilmeye başladı. (Güven, 2012:195,196)

Konferansta üç ülkenin de savunduğu tezler farklıydı. Türkiye; İngiltere'nin adadaki haklarından vazgeçmesi durumunda adanın Türkiye geri dönmesi gerektiği tezini, Yunanistan ise; mahalli muhtariyet ve self determinasyon tezini savunmuştur. Yunan heyeti ayrıca, İngiltere'nin adada isterse askeri güç bulundurabileceğini ancak bunun, Rumların desteğini almadan mümkün olamayacağını savunmuştur. İngiltere ise, egemenlik kendisinden kalmak şartıyla adaya bölgesel bağımsızlık verilebileceğini, askeri üstünlüğün tartışmasız kendinde olduğunu ve adanın savunmasına Yunanistan ile Türkiye'nin beraber katılması gerektiği görüşünü savunmuştu. (Sabit ve Dokuyan, 2010: 65)

Türkiye adına Londra'ya görüşmelere giden Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu şifreli bir telgrafla Başbakan Adnan Menderes'ten destek ister. Konferansta her ülkenin kendi tezi konusunda ısrarcı olduğunu, Türkiye'nin elini güçlendirme noktasında kendilerinden destek beklediğini bu telgrafta açıkça belirtir. Güven'e göre bu telgraf, boyutları itibarıyla hükümetin amaçladığından çok daha büyük sonuçlara varacak olan 6 Eylül 1955 Olayları'nın başlama işareti olarak değerlendirilebilir. (Güven, 2012:200)

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin böylesine gergin olduğu bir süreçte İstanbul Express Gazetesi yıldırım baskı yaparak Selanik'teki Atatürk'ün doğduğu evin bombalandığı haberini büyük puntolarla manşetten duyurmuştur. Bu haber halkta şok etkisi yaratmıştır. Kıbrıs Türktür Derneği'nin öncülüğünde Taksim'de protesto gösterisi

yapan geniş katımlı grup daha sonra İstiklal Caddesi'ndeki azınlıklara ait dükkan ve evleri hedef almıştır. Hızla yayılan yağma ve talan hareketi, İstanbul'un diğer semtlerine ve Ankara, İzmir gibi şehirlere de sirayet etmiştir. İki gün süren olayların bilançosu ağır olacaktır: Yakılmış evler, yağmalanmış mağazalar, öldürülmüş insanlar, tahrip edilmiş ibadethaneler ve yıkılmış okullar... Bu ağır bilanço yıllarca bu topraklarda yaşamış azınlıkların büyük bir kısmının ülkemizden göç etmesiyle sonuçlanmıştır.

Yapılan tez çalışmasında amaç; basının kullandığı “nefret söylemi” içerikli dil ve üslubun büyük toplumsal yıkımlara yol açabileceğini 6-7 Eylül Olayları üzerinden anlatmaktır. Bilindiği üzere, Kıbrıs sorunundan dolayı Yunanistan ile gerginlik yaşanmaya başladıktan sonra Rumlarla ilgili basında çıkan haber ve yazıların birçoğu nefret söylemi şeklinde kaleme alınmıştır. Kıbrıs meselesinden dolayı zaten Rumlara öfke duyan halk, basında çıkan haber ve yazıların da etkisiyle öfkesini nefret boyutuna taşımıştır. İki toplum arasındaki karşılıklı gerginliğin zirve yaptığı böyle bir süreçte basının, krizin daha da büyümesini engellemek adına sorumlu bir dil kullanması gerekirdi ancak tam tersi olmuş; öfke ve nefret dolu bu dil faciayla sonuçlanacak olayların zeminini hazırlamıştır.

Yapılan tez çalışmasının 1. ve 2. bölümlerinde niteliksel; 3. bölümde ise niceliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda tezin 1.bölümünü oluşturan “Türkiye’de Yaşayan Azınlıklar” ve 2. bölümünü oluşturan “6-7 Eylül Olayları” konu başlıklı bölümler kaynak taraması ile elde edilen bilgiler ışığında anlatılmıştır. Tezin 3. bölümünü oluşturan “6-7 Eylül Sürecinde Basının Rolü ve Azınlıklara Karşı Tutumunun Değerlendirilmesi” konu başlıklı bölümde ise; basının süreçteki rolü anlatılmaya çalışılmış ve azınlıklara karşı kullanılan “**nefret söylemi**” içerikli dil içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Basının süreçteki rolünü tespit etmek amacıyla, Hürriyet Gazetesi'nin olaylardan önceki 66 günlük yayınları taranmış, Kıbrıs, Yunanistan, Rumlar konu başlıklı tüm haberler incelenmiştir. O dönem yayın yapan gazetelerin tamamını incelemenin zaman açısından olanaksızlığı düşünülmüş ve incelenen gazete Hürriyet ile sınırlandırılmıştır. Ancak Hürriyet Gazetesi'yle kıyaslama yapma ve azınlıklara karşı kullanılan kışkırtıcı tavrı ortaya koyma adına 7 Eylül 1955 tarihli 2 yerel, 2 ulusal gazetenin daha haberlerindeki” nefret söylemi” içerikli dil incelenmiştir. Hürriyet Gazetesi'nin örneklem olarak seçilmesinin sebepleri ise;

1. Tirajı en yüksek gazetelerden biri olması,
2. O dönem Kıbrıs sorunuyla ilgili en çok yayın yapan gazete olması,

3. Merkez medyayı oluşturan gazetelerden biri olmasıyla ilgilidir.

Tezin sonuç bölümünde ise; basının süreçte nasıl bir rol üstlendiği etraflıca değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasına başlarken kurulan hipotez řu şekildeydi: **Basının kullandığı “nefret söylemi” içerikli dil ve üslup kitlelerin psikolojisi üzerinde doğrudan etkili olarak büyük toplumsal yıkımlara yol açar.**

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN AZINLIKLAR

2.1. Azınlık Kavramının Tanımı

Azınlık kavramının geçmişi 16. yüzyıla kadar gitse de bugün bütün dünyanın üzerinde anlaşmış olduğu tek bir azınlık tanımı yoktur. Bugüne kadar birçok bilim adamı ve uluslararası kuruluş azınlık kavramıyla ilgili bir tanım geliştirmiştir. Şimdi burada bunlardan bazılarına değinilecektir. Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlük'te yaptığı azınlık tanımı şu şekildedir:

1. Bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından aynı ve sayıca ötekilerden az olanlar, ekalliyet, çoğunluk karşıtı. 2. Bir ülkede aynı soydan veya inançtan olan ve sayıca az bulunan topluluk, ekalliyet. (TDK, Büyük Türkçe Sözlük)

1928 yılında Uluslararası Adalet Divanı'nda Yukarı Silezya Azınlık Okulları Davası'nda hukukçu Mello Toscana azınlık kavramını şu şekilde tanımlamıştır:

Bir devletin nüfusunun, topraklarının belirli bir bölümüyle tarihsel olarak bağlı, kendisine özgü bir kültüre sahip, ırk, dil ve din farklılığı nedeniyle devletin diğer uyruklarının çoğunluğuyla karşılaştırılması imkansız kalıcı parçası. (Savaş, 2006)

Uluslararası Daimi Adalet Divanı'nın 1930 yılında önerdiği ve daha sonraki tanımlara da kaynaklık edecek olan azınlık tanımı ise şöyledir:

Tarihsel olarak, belirli bir ülkede veya bölgede yaşayan, aynı ırktan, dini ve dili bir, kendine öz gelenekleri olan, ortak din, dil, gelenek ve ırk kimliğiyle, dayanışma duygularıyla birbirine bağlı, geleneklerini koruma, inançlarını ve ibadet etme biçimlerini sürdürme, aynı soydan olma ruhu ve geleneğine uyumlu olarak çocuklarını eğitme ve yetiştirme haklarını güvence altına almak isteyen, karşılıklı yardımlaşma ruhuna sahip bir topluluğu ifade eder. (Kılıç, 2007)

Azınlık kavramı BM metinlerinde de iki defa tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunlarda ilki "Ayrımcılığı Önleme ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu" raportörü olan Francesco Caporti'nin 1978'de geliştirdiği tanımdır. Caporti'ye göre azınlık:

Bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak daha az olan, dominant durumda olmayan, üyeleri devlet egemenliğindeki etnik, dini veya dilsel özellikleri dolayısıyla nüfusun diğer kesimiyle farklı özelliklere sahip olan ve açıkça kendi kültürlerine, geleneklerine, dinlerine veya dillerine yönelik bir birliktelik gösteren gruptur. (Özkan, 2009)

Daha sonra 1985 yılında insan hakları ile ilgili bir alt komisyon çalışmasında Kanadalı Jules Deschenes azınlık kavramına farklı bir tanım getirmiştir. Deschenes'e göre azınlık:

Bir devletin sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlette egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip birbirleriyle dayanışma duygusu içinde, üstü örtülü de olsa, varlıklarını sürdürmek için ortak bir istekle yönelmiş ve amacı çoğunluk ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaştır. (Savaş, 2006)

Görüldüğü üzere azınlık kavramına dair farklı birçok kişi ve örgüt tarafından tanımlama çalışması yapılmış olmakla beraber, herkesin üzerinde uzlaştığı bir tanım henüz bulunmamaktadır.

Türkiye'de azınlıklarla ilgili yaptığı akademik çalışmalarla öne çıkan Prof. Dr. Baskın Oran ise azınlık kavramının iki açıdan değerlendirilebileceğine dikkat çekmektedir:

1) Geniş (sosyolojik) açıdan: Bir toplulukta sayısal bakımdan azınlık oluşturan, başat olmayan ve çoğunluktan farklı niteliklere sahip olan gruba azınlık denir. Bu, azınlığın en genel tanımıdır ve örneğin buna eşcinseller de girer.

2) Dar (hukuksal) açıdan: Oran bu burada BM raportörü Caporti'nin yaptığı tanımdan yola çıkıyor ve bir azınlığın olduğunu kabul edebilmek için gerekli nitelikleri şöyle sıralıyor:

a) Çoğunluktan çeşitli bakımlardan farklı olmak. Bu farklar günümüzde "etnik, dinsel, dilsel" olarak ifade edilmekte.

b) Ülke genelinde sayıca azınlık olmak. Bu azınlığın, ülkenin belli bir bölgesinde çoğunluk olması bir şey fark ettirmez.

c) Başat (dominant) olmamak. Çünkü öyle başat azınlıklar vardır ki, çoğunluğu ezer. Örnek: Apartheid döneminde güney Afrika Cumhuriyetindeki Beyazlar.

d) Yurttaş olmak. Çünkü yurttaş değilse, çok farklı bir kategori olan 'yabancı'dır. Oran bu kısımda 'Yurttaş' olmayanları örneğin "yeni azınlıklar" diye anılan göçmenleri ve mültecileri azınlık sayma yolunda yeni bir eğilim olduğundan söz etmekte ve onların aslında azınlık olmadıklarını belirtmektedir. Ona göre bu gruplar, azınlık olmadıkları halde zor durumda olduklarından azınlık haklarından yararlandırılmaya çalışılan ayrı bir kategoridir.

e) Yukarıdaki dört unsur, azınlık olmanın nesnel koşullarını oluşturur. Bir de öznel koşul vardır: **Azınlık bilincinin varlığı**. Nasıl ki, sınıf bilinci olmadan sınıf olmaz, farklı

olduğunun bilincinde varmayan ve bu farklılığı kimliğinin vazgeçilmez koşulu saymayan birey veya grup da azınlık oluşturmaz. Bu, azınlık kavramının öznel koşuludur ve çok önemlidir. Örneğin, çoğunluğa gönüllü olarak asimile olmak (çoğunluk içinde erimek) isteyen kişi veya grup, azınlık sayılmaz. Bu son madde ile de psikolojik farkındalığın önemi vurgulanmakta ve bu farkındalıktan yoksun grupların azınlık olarak değerlendirilemeyecekleri vurgulanmaktadır. (Oran, 2004: 16-17)

2.2. Osmanlı Dönemi'nde Azınlıklar

Bilindiği üzere Osmanlı İmparatorluğu, farklı birçok etnik, dini ve mezhepsel grubun uzun yıllar bir arada yaşadığı bir devlettir. Osmanlı'da toplum düzeninin temel çekirdeğini de temelinde din-mezhep yatan “Millet Sistemi” oluşturmuştur. Bu durum 1454'ten Tanzimat Fermanı'na kadar (1839) bu şekilde devam etmiştir.

‘Millet Sistemi’ne göre gruplar etnik veya dilsel farklılıklarına göre değil, dinsel ve mezhepsel farklılıklarına göre tanımlanmışlardır. Burada bütün Müslümanlar, başka mensubiyetleri ne olursa olsun, tek bir “İslam Milleti” (Osmanlı'da “millet” sözcüğü 20.yüzyıl başlarına kadar “ümmet” anlamında kullanılmıştır) sayılarak birinci sınıf bir çoğunluk (Millet-i Hakime) sayılmış, gayrimüslimler ise mezheplerine göre ayrı ayrı milletler olarak ele alınarak ikinci sınıf tebaayı oluşturmuşlardır. Dolayısıyla, Osmanlı'da 1454'ten itibaren uygulanan Millet Sisteminde, azınlık kastedildiği anda otomatik olarak bu ikinci sınıf tebaa gayrimüslimlerden söz edilmektedir. (Oran, 2004: 36,37)

Osmanlı devletinin güçlü olduğu yıllarda sorunsuz işleyen “millet sistemi” devletin zayıflamaya başlamasıyla birlikte aksamaya başlamıştır. Özellikle Fransız İhtilali'nden sonra milliyetçilik akımının da etkisiyle Osmanlı bünyesinde yaşamakta olan çok sayıda farklı gayrimüslim grup kendi ulus devletlerini kurma mücadelesi içine girmişlerdir. Buna paralel olarak Osmanlı'nın zayıflamasını isteyen batılı bazı devletler de gayrimüslim grupların devlete karşı ayaklanmalarını desteklemişlerdir.

Ayber'e göre; İslam hukukuyla yönetilen Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim tebaa, Osmanlı egemenliğini kabul ettiğinde ‘zımmi’ statüsüne kavuşur ve birçok konuda Müslümanlarla eşit konuma gelirdi.

Osmanlı İmparatorluğunda, din, siyasal alanın tahkiminde önemli bir yer işgal ediyordu. Şeriatı uygulamakla sorumlu olan padişah, sembolik olarak imparatorluk sınırları içindeki toprakların ve bütün tebaanın sahibiydi. Klasik Osmanlı toplum yapısı, yönetenler ve yönetilenler olmak üzere ikiye ayrılıyordu. Seyfiye, Kalemeye ve İlmiye sınıflarından oluşan yönetenler vergi vermezdi. Yerleşim yönünden köylü, şehirli,

göçebe; din yönünden Müslüman, Zımmi; hukuk yönünden hür, köle olarak ayrılan yönetilenler, reaya olarak adlandırılırdı. Reaya, “riayet eden” yani devlete itaat eden halk anlamını taşır. Önceleri bütün tebaa için kullanılırken, zamanla yalnız gayrimüslim tebaa için kullanılmaya başlamıştır. (Ayber, 2008)

Gayrimüslim vatandaşlar yönetici zümresinde yer alamıyordu ancak, can, mal ve ırzları tamamen şeriatın güvencesi altındaydı. Tarım, sanat ve ticaret alanında, dini ibadetleri konusunda geniş özgürlükleri vardı. Askerlik yükümlülükleri yoktu, savaşa katılmak gibi bir sorumlulukları olmadığından nüfus kaybına uğramazlardı. Bu yüzden genellikle Zımmi köyleri Müslüman köyelerinden daha zengindi. Gayrimüslimler, Müslümanların verdiği zekattan muaftı, askerlik yapmadıkları için erkek gayrimüslimler cizye adı altında bir vergi verirdi. (Eryılmaz, 1990: 22)

Toplumsal yaşamda da Müslümanlarla gayrimüslimler arasında çeşitli farklılıklar vardı. Kaya “Tanzimat’tan Lozan’a Azınlıklar” adlı kitabında bu farklılıklardan şöyle bahsetmektedir:

Gayrimüslimlerin, şeri mahkemelerde şahitlikleri kabul edilmiyordu. Müslümanlara has kıyafetler giymeleri, ata binmeleri, silah taşımaları, dini ibadetlerini Müslümanların önünde yapmaları, Müslümanlardan daha gösterişli giyinmeleri, çan çalmaları, evlerini Müslümanlardan yüksek yapmaları, açık renge boyamaları yasaktı. Hatta başlarına çingirak takmaları, çeşitli renklerde giyinme, sokakta kaldırımdan gitme, Müslüman birini görünce yol verme zorunlulukları vardı. Kaya’ya göre, Osmanlı Devleti’nde gayrimüslimlere karşı olumsuz tutumların varlığı su götürmez bir gerçek olmakla beraber, herhangi bir gruba karşı Hristiyan dünyasındaki anti-semitizm türünden köklü bir düşmanlık hissini varlığına ilişkin hemen hemen hiçbir iz söz konusu değildir. Müslümanların gayrimüslimlere karşı tutumunda nefret, korku ya da düşmanlık değil; bir tür hakir görme duygusu mevcuttur. (Kaya, 2005: 16,17)

2.3.1. Tanzimat ve II. Abdülhamit Dönemi’nde Azınlıklar

Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk ulusal ayaklanmayı, Padişah II. Mahmut döneminde, 1812’de Sırp çıkarmış ve özerklik elde etmişlerdir. Daha sonra Mora Yarımadası’nda yaşayan Yunanlılar, 1829’da bağımsızlık talebiyle ayaklanmışlar ve 1830 yılında Yunanistan bağımsızlığını kazanmıştır. Milliyetçilik akımlarına ve gayrimüslimlerin ayrılma taleplerine karşı Osmanlı Devleti, dağılmayı önlemek amacıyla II. Mahmut’tan itibaren gayrimüslimlerle ilgili olarak hak ve özgürlüklerde eşitliği sağlamaya yönelik düzenlemeler yapmaya başlamıştır. Dağılma tehlikesini gören Osmanlı yönetimi buna

çözüm getirmek amacıyla 3 Kasım 1839 tarihinde “Tanzimat Fermanı”nı ilan etmiştir. (Kaptan, 2006: 23-24)

Böylece din esasına dayalı millet sistemi yerine, artık kozmopolit bir “Osmanlılık” fikri öne çıkmış, hakim millet anlayışı terk edilmiştir. Bütün devlet makamları ve rütbeler, gayrimüslimlere açılmıştır. Gayrimüslimlerin Müslümanlar için şahitliği kabul edilmezken, Müslümanlar hakkında hüküm vermek üzere mahkemelerde üyelikleri yasal hale gelmiştir. Bu yeni statü ile gayrimüslimler, Müslümanlara sağlanan haklardan yararlanmakla beraber, askerlikten muaf olmaları dolayısıyla, eğitim ve ticaretle kendilerini daha da geliştirme fırsatını elde etmişlerdir. Böylece ayrıcalıklı, üstün bir statüye kavuşmuşlardır. Gayrimüslimlerin hukuki durumları ile ilgili olarak, Tanzimat Fermanı’nın yayınlanmasından itibaren yapılan yeni düzenlemeler ve gösterilen bütün çabalar, azınlıkların hak taleplerini sonlandırmamıştır. 18 Şubat 1856’da Babıali’de bütün bakanlar, yüksek memurlar ve çeşitli cemaatlerin ileri gelenlerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda okunarak yürürlüğe giren “Islahat Fermanı” tartışmalara ve düzenlemelere yeni bir boyut getirmiştir.

Fermanda Gayrimüslimlerle ilgili hükümlere bakıldığında amacın, Gayrimüslim tebaaya hak ve görevlerde Müslümanlarla eşitlik sağlamak olduğu görülmektedir. Gayrimüslim tebaaya askerlik görevinin eşitlik gereği olduğu hatırlatılmıştır. Tanınan çeşitli haklarla Gayrimüslimlerin devlet hizmetinde ve idaresinde söz sahibi olabilmeleri sağlanmıştır. Burada dikkati çeken nokta gayrimüslimlerin dini temel esas alınarak kurulmuş olan Millet (cemaat) sistemindeki din adamlarının mutlak otoritesinden kurtarılımları ve devlet idaresinde olduğu gibi kendi cemaatlerinin yönetiminde de söz sahibi olmalarının önünün açılmasıdır. Yani Islahat Fermanıyla gayrimüslimler yalnız Müslümanlarla değil, kendi cemaatlerinin yönetiminde de din adamlarıyla bir ölçüde eşit kılınmışlardır. Böylece dinî liderlerin, onlardan kiliseleri yararına aldıkları vergi miktarını belirlerken kötü niyetli davranışlarından bıkan ve bu konuda devlete sayısız şikayeti dile getiren gayrimüslimler kendi dini yönetimlerine karşı da korunmuşlardır.

Kılıç’a göre gayrimüslimlerin devlet içindeki hukukî statülerinde meydana gelen gelişmelerde esas dönüm noktası 1876 Kanuni Esasi’sidir. Gayrimüslimlerin de katılımıyla hazırlanan Kanuni Esasi’nin din ve mezhep farkı gözetmeksizin “Osmanlı” saydığı tebaaya tanıdığı başlıca haklar; şahsi hürriyet, basın hürriyeti, ticari, sınai ve zirai her türlü dernek ve ortaklıklar kurma hakları, öğretim ve öğrenim hürriyeti gibi haklardır. (Kılıç, 2007)

II. Abdülhamit döneminde ise gayrimüslimler, istibdat yönetimi olarak gördükleri rejime karşı İttihatçılarla doğal bir birliktelik geliştirmişlerdir. Ancak II. Abdülhamit rejimine karşı geliştirilen bu doğal birliktelik kalıcı bir nitelik kazanamamıştır. Ülkenin toprak bütünlüğünden yana olan İttihatçılar, gayrimüslimlerin ayrılmakçı tutumu karşısında doğal ittifaktan vazgeçmişlerdir.

2.3.2. II. Meşrutiyet Dönemi'nde Azınlıklar

Bahar Ayber'in Bülent Tanör'e atfen paylaştığı bilgiye göre; 1908'te ilan edilen II. Meşrutiyet gayrimüslimler tarafından sevinçle karşılanmıştır. Meşrutiyetle birlikte batılı güçler tarafından desteklenen Rum ve Ermeniler devlet yönetiminde daha etkin olacaklarını düşünmüşlerdir. Ancak Jön Türkler'in İttihatçı kanadının iktidara gelmesi ile sevinçleri kısa sürmüştür. Rum ve Ermeniler, Jön Türkler'in liberal kanadı olan Prens Sabahattin hareketine kendilerini daha yakın hissetmekteydiler. İttihatçıların güçlenmesi ve 31 Mart Olayı gayrimüslimlerin meşrutiyete karşı cephe almalarına sebep olmuştur. İttihat ve Terakki iktidarı, imparatorluk genelindeki tüm imtiyazlı sınıf ve grupların ellerinde bulundurdukları ayrıcalıklar ile eşitliği bozduklarına inanmaktaydı. Bu nedenle siyasi ve ekonomik eşitliği sağlamak adına imtiyazlı grupların da diğerleriyle eşit seviyeye getirilmesini düşünmekteydi. Haliyle bu durumda imtiyazlı gayrimüslimler bazı haklardan vazgeçmek durumunda kalacaklardı. (Ayber, 2008)

II. Meşrutiyet dönemi iktisadi ve ticari hayatına bakıldığında, Müslümanların daha çok kırsal kesimde hububat türü ürünler yetiştirdikleri görülmektedir. Buna karşın gayrimüslim unsurlar, tahıl yerine daha karlı ve pazara dönük olan sebze, meyve, tütün ve dut türü ürünler yetiştiriyorlar ve özellikle Batı Anadolu'da ipekçiliği ellerinde tutuyorlardı. Tarım dışında Müslümanların meşgul oldukları meslekler hamallık, amelelik, arabacılık, nalbantlıktı.

Şimşek'e göre; Türk ve Müslüman unsurlar hem sermaye birikiminden yoksundu hem de elinde bir zanaatı bulunmuyordu. Kasaba ve kent merkezlerinde ithal ürünleri satanlar, manifatura, hırdavat, kırtasiye ve diğer bütün esnaflık mesleğini icra edenler başta Ermeniler olmak üzere Rum ve Musevilerdi. Büyük çaplı ithalat ve yabancı firmaların mümessillikleri bu gayrimüslim kesimin elindeydi. Sanatkâr kesim de yine çoğunlukla gayrimüslimlerden oluşuyordu. Mandıracılık Musevilerin, demircilik Ermenilerin, eczacılık Rumların ve Ermenilerin, bankacılık, sarraflık, kunduracılık, balıkçılık ve değirmencilik gibi meslekler de yine gayrimüslimlerin elindeydi. 1912 yılında İstanbul'da kayıtlı 40 özel bankerin, 12'si Rum, 12'si Ermeni ve 8'i Musevi ve Levanten olmak üzere tamamı gayrimüslimlerden oluşuyordu. (Şimşek, 2006)

2.3.3. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi'nde Azınlıklar

Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde Osmanlı Devleti parçalanma aşamasına gelmişti. II. Meşrutiyet'in ilânı ile savaşın başladığı yıl olan 1914 yılları arasında beklenenin aksine çok büyük toprak kayıpları yaşanmıştı. Bosna Hersek'in Avusturya Macaristan tarafından ilhakı, Girit'in kaybı, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilân etmesi, Trablusgarp'ın İtalya tarafından işgali ve arkasından yaşanan Balkan Savaşları faciası büyük bir yıkım ve moral çöküntüye neden olmuştu. Balkan Savaşları ile devletin elindeki Avrupa topraklarının Doğu Trakya istisna tutulacak olursa tamamı kaybedilmişti. Kaybedilen topraklardan kitleler halinde göçler İstanbul ve Anadolu'ya yönelmiş, salgın hastalıklar ve gelişen olaylar karşısında toplumsal, siyasi ve askeri direnç kırılmıştı.

Yalman'a göre; böyle bir ortamda Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde yaşayan gayrimüslimler Batılı güçlerin de kışkırtmasıyla ayrılıkçı hareketlerde bulunuyorlardı. Batılı güçler tarafından I. Dünya Savaşı Osmanlı'nın yıkılmasında son hamle olarak görülüyor; bunun sonucu olarak da gayrimüslimler bu yolda doğal müttefik olarak görülüyordu. Savaş esnasında Ermeniler Osmanlı ordusuna karşı savaşmak amacıyla kitleler halinde Rus Ordusu saflarına ya da Rus Ermenilerinin kurdukları çetelere katılıyor, cephe gerisinde kalanlar da casusluk faaliyetleri ve terör eylemleriyle büyük zarar veriyorlardı. Bu şekilde Türk Ordusu'nun savaş gücü zaafa uğratıldığı gibi, bir yandan da muvazzaf Ermeni askerler silahlarıyla beraber Türk saflarını terk etmeye teşvik ediliyordu. Firar eden Ermenilerin oluşturdukları bu çeteler, Osmanlı ordusunun ulaşım ve ikmal yollarını keserek, zayıf buldukları Osmanlı birliklerine saldırıyorlardı. (Yalman, 1970: 328-329)

Milli Mücadele döneminde ise; özellikle Rumlar ve Ermeniler kurdukları zararlı cemiyetler vasıtasıyla Osmanlı'nın çöküşünü hızlandırmışlardır. Bunlardan bazıları; Bizans'ı yeniden canlandırmak için kurulan Mavr-i Mira Cemiyeti, Karadeniz'de Pontus Rum Devleti kurmayı amaçlayan Pontus Rum Cemiyeti, Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurmayı amaçlayan Hınçak- Taşnak Sütyun Cemiyetleri, Ege ve Trakya bölgelerini egemenlik altına alıp 'Megali İdea' yı gerçekleştirmek isteyen Etnik-i Eteryay Cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin yıkılması durumunda bağımsız bir devlet kurmayı amaçlayan Macabi ve Alyans İsrail Cemiyeti gibi milli varlığa zararlı cemiyetlerdir.

2.4. Lozan ve Cumhuriyet Dönemi'nde Azınlıklar

2.4.1. Lozan'da Azınlıklar

Lozan Barış Antlaşması, yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken Osmanlı'dan miras kalan azınlıklar meselesine de hukuki ve siyasi çözüm getirmiştir. Bu nedenle, azınlıklar konusunda Türkiye'yi bağlayan temel hukuki metin Lozan Barış Antlaşması'dır. Lozan Barış Antlaşması'na göre Türkiye'deki azınlıklar din esasına göre belirlenmiş olup, gayrimüslimlerden (Rumlar, Ermeniler, Yahudiler) oluşmaktadır. Ayrıca 1925 Türkiye ve Bulgaristan Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi kapsamında Bulgarlar da azınlık olarak kabul edilmiştir. Gayrimüslim azınlıklara negatif ve pozitif haklar tanıyan Lozan Barış Antlaşması'nın gayrimüslim azınlıklarla ilgili hükümleri 37-45'nci maddelerdir. 37'nci Maddeden 45'inci Maddeye kadar olan tüm maddelerin ilk cümlelerinde "Müslüman olmayan azınlıklar" tanımlaması yapıldığından, bu maddelerin devam eden fıkralarının da sadece ve sadece Müslüman olmayan azınlıkları kapsadığı açıktır.

Gayrimüslimlere (Rum, Yahudi ve Ermeni) kapsamlı pozitif ve negatif haklar tanıyan Lozan Barış Antlaşması'nın, 37-45'nci Maddelerinde belirtilen başlıca azınlık hakları arasında; yasalar önünde eşitlik ve ayrımcılıktan korunma hakkı (Madde 39); anadilde eğitim veren özel okullar açma hakkı (Madde 40) ve dini özgürlük hakkı (Madde 43) yer almaktadır. Lozan Barış Antlaşması'nın son maddesi olan 45. Maddesiyle de, 38-45. Maddelerde Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan hakların, Yunanistan tarafından kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanındığı belirtilmektedir. (Ağar, 2007)

Misakı Milli'nin 5. maddesi ile resmîyet kazanan gayrimüslimlerin azınlık oldukları yönündeki anlayış, Kurtuluş Savaşı (1919-1922) sonrası Lozan Konferansı'na katılan Türk yetkililerce de sürdürülmüş ve Konferans'ta, müttefiklerin dönemin standardı olan ve bütün ülkeler tarafından kabul edilen "soy, dil, din azınlıkları" ölçütünü ileri sürmelerine karşılık tarihsel olarak Osmanlı'da yalnızca gayrimüslimlerin azınlık sayıldığı hususu karşı görüş olarak savunulmuş ve zorlu müzakereler neticesinde müttefik devletlere bu tez kabul ettirilmiştir. (Oran, 2002: 222)

2.4.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Azınlıklar

Bali'ye göre; yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, bir ulus devlet kurma amacını gütmüş, bu süreç içinde topraklarında yaşayan bütün etnik grupları tek bir ulusal kimlik altında toplamaya çalışmıştır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti, bir yandan tüm etnik unsurları "Türk" ulusal kimliği altında eritmeye çalışırken, diğer yandan buna engel oluşturacak,

Lozan Antlaşması ile tanınmış hak ve özgürlükleri zaman zaman ihlal eden bir tutum sergilemiştir. Ayrıca yeni kurulan ulus devletinin azınlıkların kendi cemaat yapılarını korumalarına ve sürdürmelerine izin vermesi çoğu zaman söz konusu olmamıştır. (Bali, 1998: 80)

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte azınlıklar zaman zaman baskı ve sindirme politikalarına maruz kalmışlardır. Varlık Vergisi, “Vatandaş Türkçe Konuş” Kampanyaları, Batı Trakya olayları bunlardan bazılarıdır. 6-7 Eylül 1955’te yaşanan olaylar ise, azınlıklara karşı yürütülen baskı, sindirme politikalarının şiddete dönüşmüş şeklidir.

Türkiye’deki azınlıklar söz konusu olduğunda, Türkiye Cumhuriyeti azınlıklar meselesinin Lozan’da çözüme kavuştuğunu, Rum, Ermeni ve Yahudiler dışında Türkiye’de azınlık bulunmadığını, dolayısıyla bu üç grup dışında başka bir gruba azınlık statüsünün tanınmayacağı fikrini savunmaktadır. Bu görüşün hukuken doğruluğu su götürmez bir gerçektir. Bu nedenle, Aleviler ve Kürtler gibi diğer etnik, dinsel ve dilsel gruplara azınlık statüsü verilmesi hiçbir zaman gündeme gelmemiştir. Ancak azınlıklar konusunda sorunlar ve baskılar Avrupa ülkeleri ile özellikle 1990 sonrası Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinin hızlandığı dönemde artmıştır.

Türkiye ise; azınlıklar sorununu Lozan’da çözüme kavuşturduğunu düşünmekte ve Avrupa Birliği tarafından kapsamı genişletilmiş bir azınlık tanımına karşı direniş göstermektedir.

Kılıç’a göre; Türkiye’de devletin resmi olarak kabul ettiği azınlıklar tablosu ile uluslararası standartların uygulanması sonucu ortaya çıkan tablo arasında büyük farklar olduğu görülmektedir. Kılıç Türkiye’de azınlık ve azınlık hakları kavramlarının tekdüze bir anlayışla ele alındığını bunun da modern dünyayla uyumlu olmadığını belirtmektedir. Türkiye’nin bugün azınlık olarak kabul ettiği gruplar Osmanlı’nın son zamanlarından itibaren bu statüde kabul edilmeye başlanmış olan gayrimüslimler olup, bunların da hepsi azınlık olarak kabul edilmemekte ve yalnızca üç tarihsel gayrimüslim grup (Ermeniler, Museviler ve Rumlar) bu statü içine alınmaktadır. (Kılıç, 2007)

Türkiye’de resmi ideoloji bu üç grup dışındaki bütün etnik, dinsel ve dilsel grupları azınlık kavramının dışında tutmuştur ve bazı hak ihlallerini saymazsak Lozan’da azınlıklarla ilgili verdiği garantileri büyük oranda yerine getirmiştir. Ancak Asurileri ve Keldaniler’i de içine alacak biçimde kullanılan Süryani terimiyle anılan ve kökeni ilk hristiyanlara dayanan gayrimüslimler başta olmak üzere Türkiye’deki bütün

gayrimüslim yurttaşların (Nasturi, Yezidi, Protestan vb.) Lozan korumasına hukuki olarak dahil oldukları su götürmez bir gerçektir. (Oran, 2004: 40)

1990'lı yıllardan itibaren azınlık hakları hem coğrafi olarak çok genişlemiş hem de nitelik bakımından çok derinleşmiştir ve bu süreç hızla devam etmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin azınlıklar konusundaki bahsedilen tutumunda ısrar etmesi kendisini, çağdaş eğilimlerle daha da ters düşürecek ve aynı zamanda üzerindeki uluslararası baskıları da giderek arttıracaktır.

Özetlenecek olursa; Türkiye'de halen devam eden azınlıklarla ilgili tartışmaların tarihi Osmanlı dönemine kadar gitmektedir. Osmanlı İmparatorluğu çok kültürlü ve çok milletli bir devlettir. Osmanlı hükümlerinde bulunan çok sayıda farklı etnik, dinsel, dilsel grup uzun yıllar barış içinde bir arada yaşamışlardır. Ancak 19. yy. başlarına gelindiğinde, uzun yıllar Osmanlı şemsiyesi altında yaşayagelmiş milletler Fransız İhtilali'nin de etkisiyle özgürlük ve bağımsızlık mücadelesine girişmişlerdir. Bağımsızlık mücadelesi veren milletlerden bazıları (Yunanistan, Sırbistan) 19. yüzyılda Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlıklarını kazanmışlardır. 20. yüzyıla gelindiğinde Balkan Savaşları ile büyük darbe yiyen Osmanlı'nın toprakları iyice küçülmüştü. 1. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın safında savaşa giren Osmanlı'nın savaştan mağlup çıkmasıyla Ortadoğu'daki egemenliği de sona ermiş oluyordu. İyice küçülen Osmanlı'nın elinde yüzyıllardır yaşadığı ve öz vatan diye nitelendirdiği Anadolu toprakları kalmıştı. Ancak 1. Dünya Savaşı'nın galipleri Anadolu topraklarını da paylaşma girişiminde bulununca karşılarında hiç ummadıkları bir direnişle karşılaştılar. Bütün gücüyle işgalcileri topraklarından atma mücadelesi veren Anadolu insanının verdiği savaş 1922 Ağustos'unda zaferle sonuçlanır ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine yeni bir devlet kurulur. Osmanlı'nın yerine kurulan yeni devlet rüştünü ispat için gittiği Lozan'da Osmanlı'dan miras kalan bir dizi sorunla karşılaşır. Bu sorunların en önemli konu başlıklarından biri azınlıklar meselesidir. Azınlıklardan başka birçok konu başlığının görüşüldüğü ve çok çetin müzakerelerin sürdürüldüğü Lozan'da, yeni devletin sınırları içinde yaşayan gayrimüslimler (Rumlar, Ermeniler, Museviler) azınlık olarak kabul edilmiş ve diğer Müslüman halk ile her konuda eşit olduğu kabul edilmiştir. Lozan'da azınlıklar bahsinin bu şekilde kapanması, azınlıklar konusunun uluslararası düzlemde bir sorun olmaktan çıktığını gösteriyordu.

Osmanlı bakiyesi üzerine kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti laik bir ulus-devlettir. Tek millet modeliyle kurulan bu yeni devlet zamanla kendi resmi söyleminin dışında kalan etnik, dinsel, dilsel grupları tek potada eritmeye yönelik bir politika izlemeye

başladı. Bu politikaların uygulamaya konmasıyla birlikte cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkemizin gerek ulusal gerek uluslararası alanda itibarını zedeleyecek olaylar yaşandı. Varlık Vergisi uygulamaları, Batı Trakya Olayları, “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyaları bunlardan bazılarıydı.

6 Eylül 1955 yılına gelindiğinde azınlıklara karşı yıllardır yürütülen baskı ve sindirme politikaları şiddet, yağma şeklinde tezahür ederek yeni bir boyut kazanmıştır. Uzun yıllar uluslararası alanda Türkiye'nin başını öne eğdiren bu olaylar, azınlıklar sorununun bitmediği bilakis artarak devam ettiğini gösterir gibiydi.

Günümüzde azınlıklarla ilgili tartışmaların ve çözüm bekleyen sorunların devam ettiğini söylemek mümkündür. Heybeliada Ruhban Okulu, Ekümeniklik, azınlıklara ait vakıf arazileri gibi siyasi sorunların yanında sosyal alanda yaşadıkları dışlanma ve ötekileştirme gibi sorunlarla da zaman zaman karşılaşmaktadırlar.

3. BÖLÜM

6-7 EYLÜL OLAYLARI

3.1. 6-7 Eylül Olayları'nı Hazırlayan Gelişmeler

3.1.1. Kıbrıs Sorunu

6-7 Eylül Olayları'na zemin hazırlayan tarihi-politik bir arka plan olmakla birlikte olayların görünürdeki sebebi Kıbrıs meselesidir. 1570'ten 1878'e kadar Osmanlı toprağı sayılan Kıbrıs, 4 Haziran 1878 anlaşması ile fiilen İngiliz idaresine bırakılmıştı. 12 Temmuz 1878'de Ada bir törenle İngilizlere teslim edilmiştir. Bu tarihten itibaren Ada bir yüksek komiserin idaresine geçmiş, aynı zamanda bu yüksek komiserin yanında, idari işler için iki mahalli meclis bulunmaktaydı. Buna paralel bir de Kıbrıs Anayasası çıkarılmıştı. İngiltere 29 Ekim 1914'te İtilaf Devletleri'nin yanında harbe girmişti. Türkiye'nin düşman ülkeler arasında yer almasını fırsat bilen İngiltere 5 Kasım 1915'te Türkiye ile yapmış olduğu 1878 anlaşmasını feshederek, Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakını ilan etmiştir. 1925'a kadar Ada yüksek komiserlerle idare edildikten sonra aynı yıl Kıbrıs Sömürge Nizamnamesi içine alınmıştır. 1931'de Kıbrıs Rumları İngiliz idaresine karşı bir isyan başlattılar. Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını savunan propaganda ve direniş hareketleri bu olayla açığa çıkmıştır. Kıbrıs'taki kilise bu girişimin öncülüğünü yapmaktaydı. Bu isyan İngiltere tarafından bastırıldı ve isyana önyak olanlar adadan sürgüne gönderildi ve çok sert tedbirler alındı. (Aydemir, 2009: 201,202)

Dr. Dilek Güven'in Fahir Armaoğlu'ndan aktardığına göre; Kıbrıs'taki Rum-Ortodoks çoğunluğun, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan, Yunanistan ile birleşme fikri olan (Enosis) gayretleri, önceki CHP iktidarı tarafından önceleri görmezlikten gelinmiştir. Ancak Türk basınında özellikle **Hürriyet** gazetesinde, Kıbrıs konusunda Türk hükümetinin pasifliği giderek daha fazla vurgulanmaya başlamıştır. Ankara ve İstanbul'daki öğrenci gösterileri, Kıbrıs'taki azınlığın durumuna dikkat çekmeyi hedefliyordu. Mecliste de hükümet, Kıbrıs'ın Yunan egemenliğine girme tehlikesine rağmen Kıbrıslı Türklerin sorunlarını görmemezlikle suçlanınca, Dış İşleri Bakanı Necmettin Sadak şöyle bir açıklama yapar:

“Baylar, ortada “Kıbrıs Sorunu” diye bir şey yoktur. Bunu bir süre önce muhabirlerin sorularına karşılık verirken de söylemişim. “Kıbrıs Sorunu” diye bir şey yok, çünkü ada Büyük Britanya'nın egemenliği ve yönetimi altında. Biliyoruz ki, İngiltere'nin bu ada üzerindeki haklarını başka bir güce devretmek gibi bir düşüncesi zerrece yoktur ve hiçbir zaman da bu yönde bir eğilim göstermemiştir.”

Kıbrıs Sorunu'na karşı takınılan bu tutum, 14 Mayıs 1950'de iktidarı devralan yeni hükümet tarafından da sürdürülmüştür. Hükümetin düşüncesi 1930'lardan itibaren Yunanistan ile geliştirilen dostane ilişkiler Kıbrıs yüzünden bozulmamalı şeklindeydi. Buradan hareketle yeni Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü, Yunan gazetecilerin Kıbrıs ile ilgili sordukları sorulara Yunanistan ile bir "Kıbrıs Sorunu" yaşanmadığını beyan etmiştir. (Güven, 2012: 193)

Kıbrıs sorunuyla ilgili resmi suskunluk, 1951 ilkbaharında, Yunan Başbakanı Venizelos'un Yunanistan'ın Kıbrıs ile ilgili talebini bildirmesiyle bozulmuştur. Yunan başbakanının bu açıklamasından sonra Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü, bir basın açıklaması yaparak; Kıbrıs'taki mevcut durumun değişmesi durumunda Türkiye'nin haklarının ihlal edilmesine göz yummayacaklarını açıklamıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın 1951'in Aralık ayında NATO'ya üye olmaları ve Balkan Paktı'nın oluşturulması her iki ülke arasında askeri işbirliğini arttırmış, Kıbrıs ile ilgili pürüzler geri planda kalmıştır. Ancak Yunanistan'da işbaşına gelen Papagos Hükümeti 1953'te Enosis talebini yeniden gündeme getirmiştir. Hatta Papagos hükümeti, İngiltere'nin adayı boşaltması gerektiğini aksi taktirde sorunu Birleşmiş Milletlere taşıyacağını da bildirmiştir. Resmi olmayan bir görüşmede Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü, Yunan Dış İşleri Bakanı'nı konuyu Birleşmiş Milletler'e götürmemesi gerektiği, götürse bile değişen bir şey olmayacağı yönünde ikaz etmesine rağmen Yunanistan sorunu Birleşmiş Milletlerin gündemine taşımıştır. Yunanistan Kıbrıs'taki Enosis fikrine dayanak olarak, Kıbrıs'ın çok eski bir Helen bölgesi olduğunu, adayla tarihi bağlarının bulunduğunu ve ayrıca İngiltere'nin adadaki varlığının Doğu Akdeniz barışını tehdit ettiğini öne sürmüştür. 24 Eylül 1954'teki genel kurul toplantısında Birleşmiş Milletler konunun ertelenmesine karar vermiştir. Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere başvurmasına tepki olarak Menderes Hükümeti, Dış İşleri Bakanlığı'na getirilen Fatin Rüştü Zorlu'ya Kıbrıs ile ilgili bir komisyon kurmasını ve derhal çalışmalara başlaması talimatını vermiştir. Kurulacak bu komisyon Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili resmi tezlerini ve stratejisini belirleyecekti.

30 Haziran 1955'te, EOKA'nın Kıbrıs'taki İngiliz kurumlarına yönelik saldırıları başlatmasından sonra, İngiliz Hükümeti Londra'da "Doğu Akdeniz'de Güvenlik Sorunları" konulu bir konferans tertip edeceğini duyurmuş ve Türkiye ve Yunanistan'ı bu konferansa davet etmiştir.

3.1.2. Londra Konferansı'na Giden Süreç

Başlama tarihi 29 Ağustos 1955 olarak planlanan Londra Konferansı'na Türkiye hemen, Yunanistan ise biraz gecikmeli olarak katılacaklarını duyurmuşlardır. Amerika da bu konferansı desteklediğini duyurmuştur. (Gürcan, 2006)

Sakin ve Dokuyan'a göre; İngiltere bu konferans aracılığıyla meselenin Birleşmiş Milletlere taşınmasını ve Adada yaşayan halkların birbirine zarar vermesini engellemeye çalışmıştır. İngiltere'nin bir diğer amacı ise; bu konferans aracılığıyla Türkiye'yi yanına çekerek, Yunanistan'ın kendisini "sömürgeci" olarak ilan etmesinin önüne geçmektir. İngiltere'nin bu konferansla, iki devleti birbirine karşı kullanarak hem zaman kazanmak hem de daha fazla ödün koparmak gibi bir amacının olduğu akla gelen ihtimallerden biridir.

Kıbrıs Başpsikoposu Makarios, Londra'daki konferansta kendilerinin bulunmamasını eleştirmiştir. Bunun üzerine Yunan Hükümeti Makarios'u Atina'ya davet etmiş ve birlikte Yunan tezini oluşturmuşlardır. Buna göre Yunanistan Londra'da Kıbrıs için kendi geleceğini belirleme (self determinasyon) fikrini savunacaktı. Makarios ayrıca konunun ivedilikle Birleşmiş Milletler'in gündemine sokulmasını istemiş ve buna yönelik; Yunanistan 25 Temmuz 1955 tarihinde konuyu yeniden Birleşmiş Milletler'e iletmiş ve eylül ayı toplantısında konunun görüşülmesini talep etmiştir. Yunanistan'ın bu girişiminden sonra Menderes ve Zorlu derhal bir araya gelerek Yunanistan'a bir nota verilmesini karara bağlamışlardır. Bu görüşmeden sonra Menderes şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

"Fatin Rüştü Zorlu ile uzun bir görüşme yaptık ve Yunanistan'a Kıbrıs konusunda bir nota vermeyi kararlaştırdık. Kıbrıs'ta Makarios isimli bir papaz var. Bütün melanetler bu papazın başının altından çıkıyor. Verdiğimiz notada Yunanistan'ı uyardık. Kıbrıs konusundaki kışkırtmalara bir son verilmesini talep ettik. Orada yaşayan 120.000 Türkün kaderi ile yakından ilgilenmemizin en doğal hakkımız olduğunu ifade ettik." (Sakin ve Dokuyan, 2010: 55, 56)

Londra Konferansı'nda Yunanistan'ın Kıbrıs ile ilgili "kendi geleceğini belirleme" tezine karşılık Türkiye, İngiltere Ada'daki haklarından vazgeçerse Kıbrıs'ın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiği tezini işleyecekti. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu kurduğu ekibiyle birlikte konferansa hazırlanırken, Başbakan Adnan Menderes 24 Ağustos'ta Liman Lokantası'nda Kıbrıs ile ilgili önemli mesajlar içeren meşhur nutkunu gerçekleştirmiştir. Menderes bu nutukta şöyle diyordu:

“Memleketlerin hudutlarının mutlak ve tek amil olarak ırki esasa istinaden çizilmediği hususunda, bugünkü dünyada yüzlerce misal vermek mümkündür. Aynı zamanda, muayyen bir nüfus topluluğunun, mesela Kıbrıs'ta olduğu gibi sakin bulunduğu arazi parçası mutlaka falan memlekete ilhak edilmediği takdirde orada sakin olanların bedbaht ve felaket içinde olacakları iddiası da hiçbir suretle doğru değildir.

Baksınlar, görsünler: memleketimizdeki Rum vatandaşlarımızla ne derecelere kadar kardeşçe ve hepimiz aynı vatanın çocukları olmak bahtiyarlığı içinde yaşamaktayız.

Bugün tahrikçilerin istinat etmek istedikleri Ada'daki nüfus sayısının fazlalığı esasını, kendi ifadeleriyle bir hamlede çürütmek mümkündür. Vaktiyle Garbi Trakya için Lozan'da bir plebisit yapılmasını istemiştik. Buna şiddetle itiraz eden Yunanistan olmuştu. O günkü iddia ve delillerini bugün kendilerine karşı kullanmak kolaydır.

Bunun ötesinde, tarihi hadiselerin akışına bakarak şurasını dikkatleri önüne koymak lazımdır. Nüfus ekseriyetinin kendilerinde olması esasına dayanarak mı daha dün Ankara'nın önüne kadar gelmiş bulunuyorlardı? İzmir'de, Aydın'da, Denizli'de, Eskişehir'de işleri ne idi? Acaba oralarda Self-Determination, milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi prensibinin hakimiyetini tahakkuk ettirmek için ilahi bir misyonları mı vardı? Birinci Cihan Harbi'nin emsalsiz felaketleri içinden tamamiyle takatsız, silahsız, hatta milli birliğini kaybetmiş bir halde çıktığımız bir anda, bizi istikbalimize ve milli mevcudiyetimize mal olacak derecelerde tehlikelerle karşı karşıya bırakmış olan hadiseleri Atatürk'ün ve Venizelos'un realist görüşlerine uyararak unutmak ve kaale almamak istiyoruz. Fakat bugünkü manzara, bize milli mevcudiyetimiz için yaptığımız sonsuz fedakarlıkları ve yaşadığımız çok tehlikeli ve elemli seneleri zaruri olarak hatırlatıyor.” (Gürcan, 2006)

Görüldüğü üzere Menderes bu konuşmasında, Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgili kendi geleceğini belirleme tezine şiddetle karşı çıkmış, Ada'nın Yunanistan'a ilhakı fikrinden vazgeçmedikleri takdirde, Türk Milletinin Milli Mücadele ruhuna geri dönmekten geri durmayacağı mesajını vermiştir.

İktidarın Kıbrıs politikasına dönemin muhalefeti de ciddi destek vermiştir. Menderes'in konuşmasından bir gün sonra 25 Ağustos'ta konuşan İnönü düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

“Kıbrıs davası üzerinde hükümetin beyanati, bize ciddi vaziyet göstermektedir. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin yakın günlerde umumi bir tecavüz tehlikesi karşısında bulunduğundan resmen bahsedilmiştir. Bütün vatandaşların alakası, bu vahim haber üzerinde toplanmalıdır.

Dış meseleler ve tehlikeler üzerinde, iktidarın muhalefetle işbirliği yapması usulü, bizde henüz teessüs etmemiştir. Onun için, tehlike zamanında yapabileceklerimizi acilen bildirmek isteriz. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden kurtarmak için, hükümeti gayretlerinde destekleyeceğiz.

Dış politikamızın Kıbrıs'la meşgul olacağı bugünlerde, iç politikamızın havasının da Kıbrıs ile dolu olduğunu, dünyaya göstermek vazifemizdir...” (Aydemir, 2009: 208)

İnönü'nün konuşmasından da anlaşılacağı üzere, Türkiye'de iktidar ve muhalefet Kıbrıs'la ilgili bu hayati meselede tek ses oluklarını bütün dünyaya göstermişlerdir.

3.1.3. Londra Konferansı

İngiliz Dışişleri Bakanı Harold Macmillan'ın riyasetinde 29 Ağustos 1955'te başlayan Londra Konferansı 7 Eylül 1955 tarihine kadar devam etmiştir ve konferans boyunca yalnız Kıbrıs konuşulmuştur. Konferansın açılışında konuşma yapan İngiltere Dışişleri Bakanı Macmillan, Yunanistan'daki komünizm tehlikesinin sanılandan daha ciddi olduğuna vurgu yapmış, Yunanistan'daki bu tehlikenin Enosisi de istismar edebileceğini söylemiştir. Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs'taki hedefleri ne olursa olsun, Ada'daki İngiliz mevcudiyetinin kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ada'nın İngiltere için Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de stratejik öneme sahip olduğunu ifade etmiştir.

Macmillan'ın yaptığı açılış konuşmasının ardından Yunan Hükümeti adına Dışişleri Bakanı Stephanopoulos, Yunanistan'ın tezini ortaya koymuştur. Buna göre; Kıbrıs'ta bir referandum akabinde de bağımsız bir devlet kurulmalıydı. Bakan, Kıbrıs halkının desteğini almaksızın Doğu Akdeniz'in stratejik savunmasının yapılamayacağını savunmuştur. Bunlara karşın İngiltere Adada, askeri üs bulundurmaya devam edebilirdi. (Güven, 2012: 197,198)

En son Türkiye adına söz alan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Türkiye'nin tezlerini vakur ve sert bir şekilde açıklamıştır. Bu konuşmada Fatin Rüştü Zorlu; Kıbrıs'ın coğrafi olarak Anadolu'nun bir uzantısı olduğuna değinmiştir. Daha sonra Türkiye açısından stratejik önemini vurgulamış ve bir savaş durumunda Türkiye'nin sadece güney limanlarından ikmal yapabileceğini, bu limanların da Kıbrıs'ın denetiminde bulunduğunu, batıdan Anadolu'yu çevrelemiş adalarla Kıbrıs'ın aynı gücün egemenliğinde bulunmasının Türkiye'nin güvenliği açısından kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Kendi geleceğini belirleme konusunda da Ada'daki Türk halkının durumu ve tutumu açısından bunun mümkün olmadığını vurgulayan Zorlu, Türkiye'nin Ada'ya ilişkin politikasını ise; Türkiye mevcut durumun, yani İngiliz yönetiminin sürmesinden yanadır ancak; mevcut durum bozulacaksa Ada eski sahibine yani Türkiye'ye geri verilmelidir diye açıklamıştır. Türk heyetinin gerçekçi açıklamaları Yunan heyeti tarafından olumlu karşılanmamış ve 2 Eylül'deki görüşmelerde İngiltere'nin isteği ile konferans 6 Eylül tarihinde tekrar toplanmak üzere ertelenmiştir. Bu arada Stefanopulos Atina'ya gitmiş ve Yunan basını Zorlu'nun açıklamaları karşısında Yunan heyetinin

mağlubiyete uğradığını yazmıştır. Hatta durumu daha kötü değerlendiren bazı gazeteler konferanstan çekilme ihtimalini bile gündeme getirmiştir. (Gürcan, 2006)

3.2. 6/7 Eylül Olayları'nın Gelişimi ve Yaşananlar

3.2.1. Atatürk'ün Evine Bomba Atıldı Haberi

5 Eylül 1955 gecesi Selanik'te Atatürk'ün evinin bulunduğu bahçenin kenarında bir bomba patladı. Haberin Türkiye'ye ulaşması üzerine 6 Eylül günün İstanbul Express Gazetesi'nin yıldırım baskı yaparak **“Atamızın Evi Bomba İle Hasara Uğradı”** manşetini atması, siyaset tarihimize “6-7 Eylül Olayları” olarak geçen kitle hareketinin kıvılcımı oldu. Bu haberden sonra İstanbul'da çıkan olaylarda Rumlar, Ermeniler ve Yahudilere ait işyerlerine saldırılar başladı. 3 kişinin öldüğü, 30 kişinin yaralandığı olaylarda 5 bin 500 ev ve işyeri ile birlikte çok sayıda kilise de tahrip oldu. İddialara göre, İstanbul Express'in sahibi Mithat Perin ve yazı işleri müdürü Gökşin Sipahioğlu, Selanik'te bombanın patlayacağını önceden bildiklerinden kağıt stoku bile yapmışlardı. Böylece günlük satış rakamı 30 bin civarında olan İstanbul Express, 6 Eylül günü tam 300 bin adet basılmıştı.

Yunanistan'ın iddiasına göre, olay Türk hükümetinin bir tertibiydi. Yunan tezine göre, bombayı diplomatik çanta içinde Türkiye'den getiren kişi Selanik Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinalp'ti. Bombayı evin bahçesine atan kişi de Türk Başkonsolosluğu'nda kavas olarak çalışan Hasan Uçar'dı. Onu azmettiren kişi ise Selanik Hukuk Fakültesi 2. Sınıf öğrencisi ve aynı zamanda Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir üyesi olan Oktay Engin'di. Yunan mahkemesi olaydan sonra Hasan Uçar ve Oktay Engin'i tutukladı. Oktay Engin'e 3 yıl altı ay, Hasan Uçar'a ise 2 yıl hapis cezası verildi. 9 ay Selanik'teki hücrede yatan Oktay Engin, tahliye edildikten sonra Türkiye'ye sığındı. Oktay Engin Selanik'te bıraktığı hukuk fakültesini İstanbul'da bitirdikten sonra önce kaymakam oldu, sonra uzun yıllar Emniyet teşkilatında önemli görevlerde çalışıp, “Siyasi işlerden sorumlu Genel Müdür Yardımcılığına” kadar yükselmiştir. 1991 yılında ise Nevşehir valiliğine atanmıştır ve bu görevinden sonra emekli olmuştur.

Oktay Engin bombanın patladığı geceyi şöyle anlatıyor:

“Selanik Enternasyonal Fuarı açılacaktı. Bizim hükümetimiz de katılma kararı aldı. Selanik Başkonsolosu, fuardaki Türk Pavyonu'nun kurulmasına yardımcı olmamı istedi. 4 Eylül günü Selanik Fuarının açılışydı. Yunan Kralı ve Kraliçesi de bizim pavyonu ziyaret etti. İki gün sonra, 5 Eylül'ü 6 Eylül'e bağlayan gece yarısı, Atatürk'ün doğduğu evin yanında o gece patlama oluyor. Atatürk'ün evinin arka tarafında bir çıkmaz sokak var. Orada bir infilak olmuş. Yunan Expertiz raporlarına göre, bazı demir parçaları, çivi

parçaları gibi yabancı maddelerden oluşan iptidai bir bomba. Atatürk'ün doğduğu ev konsoloslukla aynı bahçededir. Selanik Belediyesi vaktiyle Venizelos'la dostluk vesilesiyle bu evi bahçesiyle beraber Türk hükümetine hediye etmiş. Patlama neticesinde Atatürk'ün evinin arka tarafında 20'ye otuzluk bir cam kırıldı. Konsolosluga hiçbir şey olmuyor. Tabi, 6 Eylül günü İstanbul'daki olaylar üzerine ertesi gün muazzam hasmane bir hava oldu ve 7 Eylül sabahı fuardaki bizim pavyon kapandı. Biz de atladık Gümilcine'ye geldik. 12 Eylül günü Konsolosluk hademesi Hasan'ı tevkif etmişler. Gümilcineli bir hukuk öğrencisi var, konsolosluga girmem onun tavsiyesiyle oldu demiş. Ayn 18'inde Gümilcine'de beni tevkif ettiler. Bombayı sen attın dediler. O gece kimlerle nerede olduğumu anlattım. O saatlerde çok uzak bir yerde olduğum ispatlandı. Bunun üzerine sen atmadın ama Hasan'ı teşvik etmişindir dediler.”

Atatürk'ün evine atılan bomba olayında herhangi bir dahli olmadığını ısrarla vurgulayan Engin'in olayla ilgili yorumu ise şöyle:

“Atatürk'ün evinin bulunduğu bölgeye, mübadele ile Anadolu'dan gelen Rumlar yerleşmiş. Çoğunun Türklere karşı kuyruk acısı var. Bunlar Türkiye'deki evini barkını terk etmiş Rumlar. Türk düşmanlarının en azıları o mahallede. Bunlar dururken bana ve Hasan'a iftira atıyorlar.” (Mercan, 2003: 34-36)

6-7 Eylül Olayları, 1955 yılı Eylül ayının 6-7 akşamı ve gecesi, İstanbul, İzmir ve Ankara'da cereyan eden gösteri, karışıklık, kanunsuzluk ve tahrip olaylarının toplamıdır. Bu olaylar özellikle İstanbul'da ve İstanbul'un da daha çok Beyoğlu sokaklarında, caddelerinde en taşkın şekillerini aldı. Hıristiyan ve özellikle Rum mağazalarının vitrinleri parçalandı, malları sokaklara atıldı. Yer yer yağma teşebbüsleri görüldü. Bazı yangınlar çıkarıldı ve bazı kiliseler yakıldı. Fakat en tehlikeli ihtimal, bu taşkınlığın Hıristiyanlara ve hele Rumlara karşı bir saldırı ve toptan öldürmeye dönüşüydü. Çünkü ortada polis ve asker vardı ama kumanda, disiplin ve kanun yoktu. O gece İstanbul'da her şey olabilirdi. Bunun böyle olmaması ve büyük bir katliama dönüşmemesi hakikaten bir mucizedir. Atlatılmış çok büyük bir tehlikedir. Yoksa eğer böyle bir hal olsaydı, yalnız memleket bu lekeyi bir daha alnından silememekle kalmazdı. Bu durum uluslararası ilişkilerde yıllarca Türkiye'yi zor durumda bırakırdı. (Aydemir, 2009: 181)

Olayların nasıl çıktığıyla ilgili bugüne kadar birçok komplo teorisi ortaya atılmıştır. Hükümet ve hükümete yakın çevreler olayların komünistler tarafından tertip edildiğine dair iddialarda bulunmuşlar ancak bunu ispat edememişlerdir. Hükümete muhalif çevreler ise; olayların Kıbrıs müzakerelerinde elimizi güçlendirmek için bizzat hükümet tarafından tertip edildiğini ancak daha sonra olayların kontrolden çıktığını ileri sürmüşlerdir. Her iki kesimce de ortaya atılan bu iddialar hukuken ispat edilememiştir.

6-7 Eylül Olayları, Rum, Ermeni ve Yahudilerin büyük göç dalgalarıyla ülkeden ayrılmalarına sebep olmuştur. Gayrimüslimlerin büyük bir kısmı için 6-7 Eylül Olayları, Türk vatandaşı olarak kabul edilmedikleri hissiyatını doğurmuştur. İktidara gelen hangi parti olursa olsun gelecekte de benzer muamelelere maruz kalacaklarına dair inanç güçlenmiş bu da büyük çoğunluğun yurt dışına göçüne zemin hazırlamıştır. Yaşanan bu hadiseler aynı zamanda İstanbul'daki dini çoğulculuğa da büyük bir darbe vurmuştur. (Güven, 2012: 210)

3.2.2. Tanıkların Gözünden 6 Eylül Günü Yaşananlar

6 Eylül 1955 günü saat 13:00'te, devlet radyosu, Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve yapılan bombalı bir saldırı haberini duyurdu ve bu haber öğleden sonra İstanbul Ekspres gazetesinin iki ayrı baskısıyla yayıldı. Günün ilerleyen saatlerinde, çeşitli öğrenci birliklerinin ve "Kıbrıs Türktür Cemiyeti"nin (KTC) çağrısı doğrultusunda, Taksim Meydanı'nda bir protesto mitingi düzenlendi. Bu mitingin ardından, bazı gruplar İstiklal Caddesi'nde bulunan gayrimüslimlere ait işyerlerinin camlarını taşlamaya başladılar. Kısa sürede Taksim civarındaki gayrimüslimlerin geleneksel ikamet ve iş çevresi olarak bilinen Beyoğlu, Kurtuluş, Şişli, Nişantaşı gibi bölgeler, çeşitli araç ve gereçlerle donanmış olarak gelip işyerlerini, evleri, okulları, kiliseleri ve mezarlıkları tahrip eden insan yığınlarının akınına uğradı. Aynı biçimde Eminönü, Fatih, Eyüp, Bakırköy, Yeşilköy, Ortaköy, Arnavutköy, Bebek gibi daha uzak semtlerde; kentin Asya kıtasında yer alan Moda, Kadıköy, Kuzguncuk, Çengelköy gibi semtlerinde ve hatta Adalar'da şiddet olayları meydana geldi. Bu saldırılara aşağı yukarı 100 bin kişinin katıldığı düşünülmektedir. (Güven, 2012: 25,26)

1955 yılında akşam Gazetesi'nin yazı işleri müdürlüğünü yapan Hıfzı Topuz olaylara dair gözlemlerini şöyle anlatıyor:

"1955 Eylülünde Akşam Gazetesinde yazı işleri müdürüydüm. 6 Eylül Salı akşamı gazeteden Nişantaşı'ndaki evime dönmüştüm. Taksim'de büyük gösteriler yapıldığını haber verdiler. Hemen bir taksiye atlayıp Taksim'e yaklaştım. Bütün yollar tıkalıydı. Beyoğlu nereden geldikleri belli olmayan serserilerle doluydu. Vitrinler parçalanıyor, mağazalar yağma ediliyor, kumaş topları açılarak kaldırıma seriliyordu. Akşam'da spor yazarı dostum Haluk San'la Taksim'den kalabalığı yara yara Galatasaray'a kadar yürüdük. Yerler cam kırığı içindeydi. Bütün vitrinler parçalanmıştı. Saldırganlar her şeyi kırmaya ve yağma etmeye devam ediyorlardı. Kimdi bu çapulcular, ne istiyorlardı? Sorup soruşturduk. İstanbul Ekspres gazetesi o akşam ikinci baskı yaparak Atatürk'ün Selanik'te doğduğunu eve bomba konduğunu yazmış ve bu olay İstanbul'da bir bomba etkisi yaratmıştı. Uzun süre sonra bunun bir kışkırtma olayı olduğu anlaşıldı. Ama 6 Eylül akşamı bu işin nasıl bir provakasyon olduğunu kimse bilmiyordu. O akşam Beyoğlu'nda Haluk San'la dehşete kapılmıştık. Bütün azınlık mağazaları yağma

ediliyordu. Haluk San'a, bu korkunç bir olay diyordum. Bunun nasıl altından kalkacağız? Yarın Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin nasıl yüzlerine bakacağız? Dış ülkelerde itibarımız beş paralık olacak diyordum. O da; milli servet mahvoluyor, çok yazık diyordu. Galatasaray'dan tünele kadar yürüdük. "İmha Ordusu" her yanı yıkıp geçiyordu. Geri döndük, Balıkpazarı'ndaki şarapçı dükkanlarının da kapıları kırılmış ve o dönemin berduşları şarap şişelerini yüklenmiş gidiyorlardı. Kimisi de hemen oracıkta kafayı çekiyordu. Galata'daki şaraphanelerin aynı durumda oldukları anlatılıyordu. Ben ertesi gün gazetede kullanabileceğim belge niteliğinde haber araştırıyordum. O sırada Ermeni ve Rum mezarlıklarına da saldırılar olduğu ve mezarların kirletildiği haberleri yayıldı. Gece yarısı eve döndüm. Saldırıları devam ediyor ve ortalıkta hiç polis görünmüyordu. Ertesi sabah 7'de gazetede idim. Bütün sabah gazeteleri olayı manşet olarak göstermişlerdi. Ben de taze haberleri derleyerek Akşamı makineye verdim. Derken vilayetten bir telefon geldi. Gazete patronlarını ve yazı işleri müdürlerini toplantıya çağırıyorlardı. Kalkıp gittim. Bütün basın oradaydı. Salonda yerlerimizi aldık. Derken Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, o dönemin önemli bakanları ve vali Fahrettin Kerim Gökay salona girip kendilerine ayrılan yerlere oturdular. Celal Bayar konuşmaya başladı, "suçlu basındır" dedi. Meğer halkı biz kışkırtmışız. Bu işlerde komünist parmağı varmış. Olayı onlar düzenlemişler. "Hepsini biliyoruz, izliyoruz, bütün komünistleri yakalıyoruz" dedi. Bizi hükümetin çevresinde birleşmeye, dayanışmaya davet etti. Hiç kimsenin söz aldığını hatırlamıyorum, salonda bir baskı ve terör havası esiyordu. O gün sıkıyönetim ilan edildi." (Topuz, 2000: 39-40).

6 Eylül gecesi yaşananlara tanık olan Rum kökenli bir vatandaşımız olan Sarkis Çerkezyan ise o gece gördüklerini şöyle anlatıyor:

"1955 yılında yani 6/7 Eylülün olduğu yıllarda mesleğim marangozluktu. Kumkapı, Çaparı Sokak, 19 numarada marangozluk yapıyordum. Büyük oğlum altı aylıktı. Gedikpaşa, Sarayıçi sokağında doğdu. Biz o günlerde Yedikule'ye taşınmıştık. Genççağa Caddesine. Tabii olayları örgüleyen hükümetti, o zamanki Celal Bayar hükümetiydi. Her yerde, Türkiye'nin her tarafında, bütün illerde mitingler tertip edildi. Milliyetçi duyguları, dinsel duyguları tahrik edici konuşmalar oluyordu. İşte "Palikarya geliyoruz" naralarıyla radyolar gümbür gümbür gürliyordu. Velhasıl bir hava oluşturuldu. Biz de işte o günlerde Yedikule'ye taşınmıştık. Yedikule de Rumların daha çok bir arada yaşadıkları bir yer o zamanlar. Karaköy'de çalışıyordum. Akşam gazeteleri "Selanik'te Atatürk'ün evine bomba atıldı" haberini havadis olarak verdiler. O gazetenin adını hatırlayamıyorum ama akşam gazetesi idi. Bu da yetti zaten. Biz geldiğimizde dükkana, yukarıda Demokrat partili Tefvik Bey vardı, baktım ki Kumkapı meydanında halkı kışkırtıyor, tahrik ediyordu. Ve o köşedeki manavın dükkanını başladılar ufak tefek kırmaya, sahibi bir Rum'du. Hemen biz dükkanı kapattık. Yanımda da bizim Ereğlili Nevzat diye bir arkadaşım vardı. Vasıta bulmak da zor, işte Nevzatla biraz öyle biraz böyle koşarak gittik Yedikule'ye. Gittik baktık ki; Genççağa Caddesi'nin yukarı tarafında da olaylar başlamış, bağırıyorlar, çağırıyorlar... Hemen düşündüm, ben oraya yeni taşındığım için kimse beni tanımıyor, bunu değerlendireyim dedim. Neyse kapıyı pencereyi açtım. Bir tane de bayrak astık pencereye. Dışarıya da sandalye koydum oturdum. Yukarıdan aşağı o yağmacılar geliyorlar. Onların en önünden giden boynuna Türk Bayrağını böyle peşkir gibi asmış önden yürüyor, o grup da arkasından geliyor. Evlere giriyorlar, kırıyorlar, döküyorlar, eşyaları sokaklara atıyorlar. Pervasızca, hiçbir direnme yok. Ve bunlar bizim gözümüzün önünde oluyor. Yedikule caddesinin üzerinde bir Rum kilisesi var, orayı ateşe verdiler. Kıvılcımlar, bizim evin üstüne doğru geliyor. Sinirler gergin

ama sakin olmak durumundasınız. Eşime dedim ki, rahmetliye, sen çocuğu al, zaten altı aylık, çık yukarıya, ortalıkta görünme. Anneme de beyaz bir yazmayla müslüman kadını gibi bir havalr verdik. K apı açık önünde oturuyoruz. Üç kişi geldiler, caddenin ortasında durdular. Bir tanesi sarkık bıyıklı, sarışın, şeytan suratlı bir tip. Aralarında konuşurken ara sıra bizim evi gösteriyorlar. Demek ki o semtin adamıymış, gayrimüslimlerin evini tarif ediyor. Anladım. Bir kere de evi kırmaya başladılar mı başa çıkılamıyor. Hemen gittim, elimi koydum adamın omzuna, şöyle yüzüme baktı:”ne o” dedi. Dedim şu üçünüzün arındaki konu şu evdir. Bu evin sahibi Ermenidir ve şimdi Florya’da yazlıktalar. Şu orta katta otururlar, yoklar. Ama dedim, bunu size hatırlatırım, aşağıda da ben oturuyorum. O da tabi bana cesaretedemedi, sen kimsin falan diye sormadı ve gittiler. Kırıp dökmeye deveam ettiler. Karşı köşedeki apartmanın alt katında bir kadın çğlık çığlığa, bçyle ağlayarak, çırpınarak yandaki sokağa koşarak gitti, ne yaptılarsa kadına bilmiyorum.” (Çelik, 2000: 43)

Dr. Dilek Güven’in olayın görgü tanıklarından biri olan Rum kökenli Mihalis Vasiliadis ile yaptığı mülakatta, şahıs tanık olduğu olayları şöyle tasvir etmektedir:

“O zaman 15 yaşındaydım ve Tahtakale’de Rızapaşa 19 numarada bir tanıdığımın yanında çalışıyordum. O dönem dükkanların yüzde ellisi gayrimüslimlere aitti. Saat ikiye doğru, daha Selanik’teki bomba haberi duyulmadan evvel ortalık yavaş yavaş karışmaya başlamıştı. Türk dükkan sahipleri yanımıza gelip bize şöyle diyorlardı: “Dükkanlarınızı hemen kapatıp evinize gitseniz iyi olur.” Saat beşe doğru gayrimüslimlere ait tüm dükkanlar kapanmıştı. Tahtakale’de inanılmaz bir kalabalık birikmişti. Ne araba, ne otobüs, ne de tramvay geçebiliyordu. Eminönü’nde küçük gruplar halinde adamlar bekliyordu. Bankalar Caddesi’nde de durum aynıydı. Karaköy ve Kuledibi’nde yine grup grup bekleyen adamlara rastladım. Taksim Meydanı ise artık iğne atsan yere düşmeyecek hale gelmişti. O sıra İstanbul Ekspres gazetesi çıktı. Beklenen haber gelmişti. Birden ortalık karıştı, sesler yükseldi. Saldırıları artık başlayabilirdi.” (Güven, 2012: 26)

3.2.3. Güvenlik Güçlerinin Olaylar Karşısındaki Tutumu

Aktar’a göre, bütün bunlar olurken emniyet güçleri olayları genellikle seyretmişlerdir. Çoğu kez de tahripçilere sempatik davranmışlardır. Dr. Dilek Güven olayları yaşamış bazı kişilerle sözlü tarih mülakatları yapmıştır. İstanbullu Rum Mihalis Vassiliades'in söyledikleri polislin olaylara yaklaşımını göstermesi bakımından çok ilginçtir:

“Beyoğlu'nda evimizin köşesinde bir fırın vardı. Sahibi aslında Arnavut'tu ama Ortodoks olduğu için herkes onu Rum zannedirdi. Karşımızda da bir karakol vardı. Fırıncı yaptığı çörekleri hiçbir zaman ertesi güne bırakmazdı. Her akşam arta kalanları karakoldaki polislere verirdi. O gece iki kişi fırının camlarını indirince hemen Komisere şikayete gitti. Komiser ona şöyle cevap verdi: "Hiçbir şey yapamam. Ben bugün polis değil; Türküm !!!"

Dönemin İstanbul Trafik Şube Müdürü Orhan Eyüboğlu (daha sonra CHP milletvekili) Yassıada'da verdiği ifadede, Beyoğlu'nda Zappion Rum Kız Lisesi'nin camlarının kırıldığını gördüğünü ve bunu yapanları emrindeki polis gücü ile dağıttığını anlatır. Biraz sonra etrafta olayları izleyen Emniyet Genel Müdürü Ethem Yetkiner'i görüp yaptıklarını anlatmış ve şu cevabı almıştır: "Orhan Bey, bir cam için bu kadar şiddet göstermeyin!" Emniyet güçleri meselenin birkaç kırık cam ile kapanacağını sanarak baştan son derece pasif kalmışlar, hatta Yassıada'da ifade veren bazı polis memurları o gece karakolların kapılarını üzerlerine kilitleyerek dışarı çıkmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. (Aktar, 2005)

Polis memurları, sadece Taksim'deki milliyetçi gösteri esnasında harekete duydukları sempatiyi göstermekle kalmamış, sonrasında kamu düzeni bozulduğunda ve şiddet olayları meydana geldiğinde de pasif bir tutum takınmışlardır. Bu tutumu yalnızca kalabalık halk kitleleri karşısında değil, sayıca küçük ancak karalı gruplarla karşı karşıya kaldıklarında da sergilemişlerdir. Yassıada'da ifade veren ve o dönem asker olan bir şahsın polislerin tavrı hakkında anlattıkları hakikaten tüyler ürperticidir. Şahıs olayları şöyle anlatır:

“Neler olduğunu merak ettiğimiz için hepimiz dışarıya çıktık. Grup halinde adamlar ellerinde sopalar ve çekiçlerle bize doğru yaklaşıyorlardı. Lokantaya geri döndük ve perdeleri ardına kadar açtık. Üzerimizdeki askeri üniformaların onları ürküteceğini düşündük. Sıra oturduğumuz lokantaya gelmişti. Bizi gördükleri halde baltalarla ön camları aşağı indirmeye başladılar. Grubun arkasında polis memurları da vardı. Ama polisler, sanki saldırganların işlerini rahatça yapabilmeleri için başlarında bekliyor gibiydiler.” (Güven, 2012: 33)

Dikkat çekici olan bir başka nokta da itfaiye araçlarının olay yerine çok geç gelmeleri idi. Birçok gayrimüslim vatandaş itfaiyenin olay yerine geç geldiği ve isteksizce davrandığı için özellikle kiliselerdeki kendileri için kutsal olan eşyaların yandığını ifade etmişlerdir.

3.2.4. Olaylarda Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Rolü

Olayların şiddetlenmesinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin rolü olduğuna dair bazı bilgiler de vardır. Buna göre Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin Sarıyer Şubesi Başkanı Osman Tan, yanına ikinci başkan Mustafa Eroğlu ve İdare heyetinden Erol Demircioğlu'nu da alarak Atatürk portresi ve Türk bayrağıyla halkı tahrik etmişlerdir. Yenimahalle Kilisesi Papazı'nın eline zorla Türk bayrağı verilerek “Kıbrıs Türktür” diye bağıratan grubun elinden papazı alan Osman Tan halka: “Çocuklar vurun kırın ama cana kıymayın” şeklinde hitap etmiştir. Olayların sonuna doğru ise halka hitaben, “Bravo arkadaşlar, bu

akşam yaptığımız yeter, artık dağılın” diyerek olaylardaki rolünün açıkça göstermiştir. Emniyet Şube 1. Müdürlüğü tarafından hazırlanan Ocak 1956 tarihli fezlekedede de Kıbrıs Türktür Cemiyeti Kadıköy Şubesi Başkanı Sarafim Sağlanel ile Mecidiyeköy Şubesi Başkanı Nuri Teksifer’in olay gecesi halkı tahrik ve teşvik ettiği belirtilmiştir.

Ancak yaşanan bazı gelişmeler de olaylarda Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin dahlinin olup olmadığı konusunda kuşku yaratmıştır. Olaylar esnasında cemiyetin başkanı Hikmet Bil ile genel sekreteri Kamil Önal arabayla olayların yaşandığı bölgeye gitmişler ve oradaki saldırgan kitleleri sakin olmaya davet etmişlerdir. Bunun gibi olaylar da cemiyetin olaylarda rolünün olup olmadığı noktasında soru işaretlerinin doğmasına yol açmıştır. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 100,101)

3.2.5. Olayların Bastırılması

6 Eylül gece saatlerine doğru olaylar artarak devam etmiştir. Üstelik yağma ve tahribin şekli de çeşitlilik göstermiştir. Camları kırılan dükkanların demir parmaklıkları, demir kesme araçlarıyla yerlerinden sökülmüş, dükkan içinde bulunana eşyalar caddelere çıkarılarak parçalanmıştır. Yiyecek içecek maddelerinin yanı sıra; ev eşyaları iş alet ve makineleri, giyim eşyaları ve kumaşlar gibi akla gelebilecek her tür eşya ve ürünü caddelerde görmek mümkündür. İş yerlerinin yanı sıra, Rum evlerine girilmekte ve bu durum daha trajik olaylara neden olmaktadır. Korku içerisindeki Rumlar eşyalarından vazgeçmiş, canlarını kurtarma çabası içine girmişlerdi. Girilen evlerin eşyaları da pencerelerden sokaklara atılmaktaydı. Ev ve iş yerlerine ek olarak, İstanbul’da bulunan Rum gazetelerinin binaları da olaylar esnasında tahrip edilmiş, bu tahriplerin büyüklüğü nedeniyle bu gazeteler bir süre yayın yapamamışlardır. Kutsal yerlere de yönelen kitle, ibadet yapılan Rum mekanlarına saldırarak birkaç kiliseyi yakmış, dini simgelere zarar vermiştir. Birçok Rum mezarı açılmış, içindeki cesetlere dahi zarar vermeye çalışılmıştır. Bu arada saat 22:15’te Taksim’deki Aya Triada Rum kilisesinde yangın başlamıştır. İtfaiyenin zamanında olaya el koyması büyük bir faciayı önlemiştir. Kurtuluş’taki Rum kilisesi de aynı şekilde saldırıya uğramış, kapı ve camları kırılmıştır.

Saat 23:00’den sonra kalabalıklara karşı koymak artık bir zorunluluk haline gelmiştir. 1. Ordu’ya bağlı birlikler Atatürk ve Galata Köprüsünden geçirilerek Beyoğlu yönüne gönderilmiştir. Süngülü kara ve deniz birlikleri, köprülerin iki başını tutarak Beyoğlu’na giriş çıkışları önlemişlerdir. Bazı birlikler de Beyoğlu’nda temizlik hareketine başlamışlardır. Gece yarısına yaklaşıldığı bir zamanda örfi idare ilan edilmiştir. Ardından askeri birliklerin yardımıyla olaylar gece yarısından sonra 02:30

civarlarında kontrol altına alınmıştır. Bu arada gece yarısından sonra Rumlar da 500 kadar bir grup oluşturarak Türkler üzerine bir misilleme girişiminde bulunmak istemişlerse de, Türk askeri buna mani olmuştur. Nihayet olaylar kontrol altına alınmış ancak geride istenmeyen manzaralar bırakmıştır. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 98,102)

3.2.6. Olayların Ankara ve İzmir'deki Yansımaları

Ankara'da ağırlıklı olarak yalnızca öğrenci protestoları gerçekleşmiş ancak şiddet olayları meydana gelmemiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Ankara'daki gayrimüslim nüfus oranının çok düşük olmasıdır. Ayrıca vali Kemal Aygün'ün, Ankara genelindeki tüm toplantıları yasaklayan acil tedbiri de etkili olmuştur. Aygün, 6 Eylül 1955 günü İstanbul'da bulunmuş ve oradaki ayaklanmalara tanıklık etmiştir. Öğrencilerin ifadelerine göre, 6 Eylül gece yarısına doğru, Türkiye Milli Talebe Federasyonu üyeleri İstanbul'dan, Ankara'daki tüm öğrenci yurtlarını arayarak, "Gençliğin Deklarasyonu"nu duyurmuşlardı. Deklarasyonda, İstanbul'daki ayaklanmalardan bahsediliyor ve Ulus'ta düzenlenecek bir protesto gösterisine katılma çağrısı yapılıyordu. Bu bildiri üzerine Siyasal Bilgiler ve Hukuk fakülteleri önünde toplanan öğrenciler, askeri güçlerin de yardımıyla polis tarafından dağıtılmış, öğrenci yurtları da denetim altına alınmıştır. Diğer gösterici gruplar, Cebeci ve ulus ile Yunan Büyükelçiliği'nin önünde toplanmıştı. Göstericilerin sayısına dair telaffuz edilen rakamlar 1000 ila 4000 arasında değişmekte olup, 479'u tutuklanmıştır.

Atatürk'ün doğduğu eve yapılan saldırı haberi, İzmir'de de yerel bir gazete tarafından yayıldı. Gece Postası, 06.09.1955 günkü baskısında şu manşetle çıktı. "Madem Yunanlar Türk Konsoloslugu'nu bombaladı, öyleyse onların bayrağı da artık Konak Meydanı'nda dalgalanmamalı." Gerçekten de aynı akşam, uluslararası fuar nedeniyle Konak Meydanı'na çekilmiş olan Yunan Bayrağı bir saldırının hedefi oldu. Gençlerden oluşan bir grup, bayrağı "Kıbrıs Türktür! Gavurlara Ölüm!" nidalarıyla indirip yaktı. İstiklal Marşı eşliğinde, Yunan Bayrağı'nın yerine Türk Bayrağı çekildikten sonra grup fuar alanına doğru hareket etti. Burada da fuarın "Lozan" ve "Dokuz Eylül" girişlerindeki Yunan bayrakları aşağıya indirilip yakıldı. Kalabalık ayrıca Yunan pavyonunu taşıyıp iç donanımını parçaladıktan sonra, binayı ateşe verdi.

Aynı anda Alsancak'ta bulunan Yunan Konsoloslugu önünde başka bir grup protesto için toplanmıştı. Konsolosluk mensuplarından Türk bayrağı çekmeleri istenip bu talep yanıtız kalınca, saat 21.00'e doğru konsolosluk binasına hücum edildi, mobilyalar parçalandı ve ateşe verildi ve tüm bina yandı. Konsolosluk çalışanları, arka kapıdan kaçtılar. Bu arada İzmir'in çeşitli semtlerinde 20-30 kişilik gruplar ortaya

çıkmaaya başladı. Bunlar iki ya da üç kişi tarafından yönlendirilerek, belirli hedeflere saldırıyor, toplam sayıları 400'ü geçmiyordu. Bu gruplar 6 Yunan NATO subayının da evini basmış ve yağmalamıştı. Memurlar ve aileleri saldırılar sırasında hakarete uğramış, hatta bir memur ve karısı dövülmüştü. Yunan NATO subayları ve Başkonsolos, geceyi Amerikan Konsolosluğu'nun koruması altında geçirdikten sonra ertesi gün uçakla Yunanistan'a gitmişlerdir. İstanbul'da olduğu gibi Alsancak, Bornova ve Buca semtlerinde Rumlara ait ev ve işyerleri de saldırı ve yağmalamanın hedefi olmuştu. Ancak İzmir'deki toplam on kilise ve üç sinagogdan yalnızca Alsancak'taki Ortodoks kilisesi yağmalanıp ateşe verilmişti. (Güven, 2012: 39, 40, 42, 43)

3.2.7. 6/7 Eylül Olayları'nın Bilançosu

Olayların ardından ortaya çıkan maddi hasar ve can kayıpları şüphesiz ki sağduyu sahibi tüm Türk milletini derin bir üzüntüye sevk etmişti. Tahrip olan binalar, kiliseler ve iş yerleri ile ilgili Türk ve Yunan kaynaklarının rakamları farklı olmakla birlikte; gerçek olan tek şey var ki; bu elim hadiseler Türkiye'nin imajına esaslı bir darbe indirmiştir.

Nüfusun yüzde 15'inden fazlasını Rumların oluşturduğu Beyoğlu'nda, 2.293 yapıyla en yüksek yıkım oranına ulaşılmıştır. Geleneksel olarak gayrimüslimlerin iş yerlerinin ve atölyelerinin bulunduğu Eminönü ise tahrip edilen 1.134 obje ile ikinci sırada yer almıştır. Fatih'te 652, Şişli'de 525, Beşiktaş'ta 273, Sarıyer'de 227, Kadıköy'de 222, Adalar'da 152, Üsküdar'da 123, Bakırköy'de 71, Beykoz'da 9 ve Eyüp'te 1 obje tahrip edilmiştir. (Güven, 2012: 48)

Olaylardan sonra ortaya çıkan maddi hasarın nesnel bir şekilde değerlendirilebilmesi amacıyla dört farklı kuruluşun raporlarına bakmakta fayda olacağı düşünülmektedir.

Raporlardan birincisi, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ankara Büyükelçiliği'ne ait 228 numaralı rapordur. Bu rapora göre, olaylar sırasında; 73 kilise, 8 mezarlık, 26 okul, 1004 ev, 4.212 dükkan ve mağaza, 21 fabrika, 12 otel, 97 restoran ve 23 depo harabeye dönmüş; 16 Rum öldürülmüş, 32'si de yaralanmıştır. İkinci rapor, Yunan Enformasyon Servisi'ne aittir. Bu raporun içeriğine göre ise, özel mülkün ve dini kurumların uğradığı zararın toplamı 165 milyon TL (60 milyon dolar) olup. 1004 ev, 4348 dükkan, 27 eczane ve laboratuvar, 21 imalathane, 110 restoran, kafe ve otel, Şişli ve Kınalı'daki büyü Yunan mezarlıkları zarar görmüştür. Üçüncü rapor ise, Türk Mahkeme kayıtlarına göre hazırlanmıştır; 4214 iş yeri, 1004 ev, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul yağmalanmış ve tahrip edilmiştir. Dördüncü rapor, zararların tespiti ve karşılanması için

kurulan Yardım Komitesi Başkanlığı'na aittir. Bu raporda zararın maddi boyutu dikkate alınmıştır. Komiteye başvurarak zarar gördüğünü belirtenlerin sayısı 4.443, talep edilen tazminat miktarı ise 69.578.474 Türk Lirası'dır. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 156)

Yaralılarla ilgili verilen rakamlar, 300 ile 600 arasında değişmektedir ve bu rakamlar yalnızca mağdurları değil, yaralanan suçluları da kapsamaktadır. Tahrip aşamasında, saldırganların bir kısmı yanlarında ilk yardım malzemeleri bulundurmıştır. Elllerinde tentürdiyot şişeleriyle, halkın arasına karışan kişiler, yaralı olup olmadığını sormuş; arabalar, sadece yaralı göstericileri hastaneye götürmüştür. Yaralı ve ölü sayısının, genel tahribatın büyüklüğüyle karşılaştırıldığında görece düşük olması, bedensel saldırılardan kaçınılması yönünde verilmiş bir talimata dayandırılabilir. Saldırıları esnasında bazı failer yalnızca maddi zarar vereceklerini beyan etmişler, sadece tahrip etmek üzere emir aldıklarını söyleyerek mağdurları sakinleştirmeye çalışmışlardır. Özellikle ekiplerin liderleri, olaylar sırasında saldırganları, bedensel zarar vermemeleri yönünde sıkça uyarmıştır. Yaralıların arasında farklı derecelerdeki kilise yöneticileri de bulunuyordu. Üsküdar Metropolit, Boyacıköy Metropolit, Tarabya Metropolit, Kadıköy Metropolit, Arnavutköy Psikoposu ve Yeniköy'deki patrikhanenin başpsikoposu.

Evlerde, özellikle Rum kadınlara tecavüz edilmiştir. Balıklı hastanesi Başhekimi'nin ifadesine göre, hastanede 60 kadın tecavüz nedeniyle tedavi görmüştür. Çok sayıda kadının bu durumu gizlemiş ve tedavi olmaktan kaçınmış olabileceği de düşünülürse, tecavüz kurbanlarının sayısının gerçekte daha yüksek olduğu düşünülebilir. (Güven, 2012: 54, 55)

3.3. Olaylar Sonrası Gelişmeler

3.3.1. Hükümetin Aldığı Önlemler

Olaylar yatıştıktan sonra yıkımı yakından tetkik eden Başbakan Menderes, İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildiğini ilk ağızdan duyurmuş ve yaşananlarla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“İstanbul bugün (7 Eylül) ancak öğle saatlerinden sonra sükunet buldu. Taksim'i ve İstiklal Caddesi'ni gezdim. Kelimenin tam anlamıyla bir facia yaşamıştık. Bana verilen bilgilere göre, gençlik tüm Rum dükkanlarına ve mağazalarına girmiş, “Bayrak as!” demişler. Türk bayrağı olanlar asmış kurtulmuş. Olmayanların camlarını kırıp, tüm beyaz eşyaları yakıp yıkmışlar. Gece yarısı başlayan bu olaylar Adalar'a da sıçramış. Yer yer Kadıköy'de, Beyoğlu'nun değişik yerlerinde çapulculuk ve kundakçılık baş göstermiş. Bazı kendini bilmezler, kiliselere dahi saldırmışlar. İç işleri bakanı Namık Gedik ile dün gece sabaha kadar telefonla konuştum. Bazı valileri bizzat kendim aradım.

İzmir ve Ankara'da da benzer olaylar çıkmış. Fakat güvenlik kuvvetleri duruma hakim olmuşlar. İzmir'de Yunan Konsolosluğu ile İzmir Fuarı'ndaki Yunan pavyonu ateşe verilmiş. Sabaha karşı Birinci Ordu Komutanlığını aradım. İstanbul'da sıkıyönetim ilanını gerektiren bir olayla karşı karşıya kaldığımızı söyledim ve ordunun duruma el koymasını istedim. Ayrıca Ankara ve İzmir'de de sıkıyönetim ilan edildi. İstanbul sıkıyönetim komutanlığına Korgeneral Nurettin Aknoz atandı. Sıkıyönetim ilanından hemen sonra yüzlerce kişi tutuklandı. Sorguları devam ediyor.” (Karakuş, 1977: 279-280)

Olaylardan 3 gün sonra tüm yazı işleri müdürleri çağrılarak Harbiye'de Sıkıyönetim Komutanlığı'nda bir toplantı yapılmış ve toplantıda Aknoz Paşa sert bir tutum içinde olunacağını işaretlerini vererek toplantılara katılmayan gazetelerin kapatılacağını söylemiştir. Ayrıca Aknoz Paşa uygulanacak hareket tarzları konusunda şu talimatları vermiştir:

“Gergin günler yaşadık. Şimdi artık sinirlerin yatıştırılması lazım çok dikkatli olacaksınız. Sizden şunları istiyorum. Büyük Millet Meclisi'ndeki müzakereler halkı heyecanlandıracak nitelikte ise yazmayacaksınız. Yokluk ve kıtlık haberlerinin hepsi yasaktır. Örneğin fırınların önünde ekmek almak için sıra bekleyenlerin resimleri yayınlanamaz. Bu tür haberler ülkede panik yaratır. Hükümeti tenkit etmek yasaktır. Böyle bir şey yaparsanız gazetenizi kapatırım. Sıkıyönetim konularıyla ilgili haber yayınlamayız. NATO devletleri hakkında siyasi haber, makale neşretmeyeceksiniz. NATO devletlerinin kendi aralarındaki ilişkilerle ilgili haber yayınlanması da yasaktır; yazan olursa kapatırım. 6-7 Eylül olaylarını komünistlerden başkasının yaptığı yolunda yazılar ve yorumlar yasaktır; kapatırım. 6-7 Eylül olaylarında zarar görenlerin istekleri gibi yazılar yazamazsınız. Heyecana uyandıracak haber yayını yasaktır. Hükümetin icraatını etkileyecek türde yazı yazılması yasaktır. Türklüğe hakaret, bayrak yırtma gibi haberler gazetelere giremez; kapatırım. İkinci, üçüncü baskı yapamazsınız; toplatırım. Çıplak kadın resmi basmak yasaktır. Bundan maksat genel ahlakı bozmak ve ülkeyi çökertmektir; kapatırım. Hükümetin alacağı kararlarla ilgili hayal ürünü yazı yazmak yasaktır. Mesela falanca vali değişecekmiş gibi haberler yazamazsınız; kapatırım. Basına sansür koymayacağım. Yayıncılığı sizin inisiyatifinize bırakıyorum. Doğru kullanamazsanız bana verilen yetkileri kullanırım. Sizin kötü bir alışkanlığınız var, aklınıza geleni yazıyorsunuz, yazamazsınız. Anadolu Ajansı'nın ve Radyonun yayınladığı her şeyi alabilirsiniz. Ona izin veriyorum. Bu başıma gelenler doğrudan doğruya komünistlerin hazırladığı bir hadisedir. Yazılarınızda bunu gözden uzak tutmayın. Ona göre aklınızı başınıza toplayın. İşimizi güçleştirmeyin.” (Topuz, 2000)

3.3.2. Tutuklama ve Yargılamalar

Hükümet olaylar nedeniyle duyduğu derin üzüntüyü ifade eden keskin bir açıklamada, ayaklanmaların sorumluları olarak önce “komünistleri” ve “hain provokatörleri” gösterdi. Yabancı gözlemciler bu açıklamayı şüpheyle karşıladılar. Zira istenmeyen sosyo-politik eylemler ya da girişimler, hükümet tarafından derhal, kamufle edilerek “komünizm” olarak tanımlanıyordu. Oysa Türkiye'deki komünistlerin sayısı

oldukça düşüktü. Ayrıca, komünistlerin ve sol grupların faaliyetlerinin gizli polis tarafından dikkatle takip edildiği de biliniyordu. Dolayısıyla, saldırıların komünistler tarafından örgütlenmiş olması olanaksız görünüyordu. Eylül 1955'te emniyet amirliklerince komünist olarak bilinen 48 kişi tahrik ve tahrip suçlamasıyla tutuklanıp Harbiye'ye getirildi. Tutuklananlar arasında, diğerlerinin yanı sıra Aziz Nesin, Kemal Tahir, Ratip Tahir, İsmet Seliimoğlu, Emin Sekun, Ziya Tüzmen, Muzaffer Kolçak, Hadi Malkoç, Recep Yelkendağ, Tahsizn Güzel, Fehmi Kurucu, Hasan Kaşarcı, Hulusi Dosdoğru, Müeyyer Boratav, Nihat Sargın, İsmet Selimoğlu, Faik Hasan, İzzettin Dinamo, Mustafa Börklüce, İlhan Berktaç, Suni Büyük ve Ali Akça da bulunuyordu.

Bu kişilerin tutuklanmalarının nedeni, sol eğilimli siyasi faaliyetler içerisinde buldukları gerekçesiyle polis tarafından takip ediliyor olmalarıydı. Hiçbir biçimde ayaklanmalara katılmamışlardı. Dahası, şüpheliler listesi söz konusuydu. Bu listede yıllar önce ölmüş ya da o sırada askerde olan kişilerin dahi ismi yer alıyordu. (Nesin, 1996: 58)

Dosdoğru'ya göre, 6/7 Eylül Olayları'nın ardından Sıkıyönetim komutanı olarak atanan Aknoz Paşa, kendisini göreve getirenlerin işledikleri üstü örtülmez suç, fişli komünistlerin üzerlerine yıkmak için, buyruğundakilere yapmadık baskıyı bırakmamıştı. Yağma ve çapulun sonunda tutuklananların D.P.'den arka bulamayıp da içerde kalanlarını, gerçeklerin tersine kendilerini komünistlerin kışkırttığını söyletmeye çok zorladılar. Ama tüm zorlamalar geri tepti. Çapula katılan ayak takımı bile bu oyuna gelmedi. (Dosdoğru, 1993: 11)

Olayları izleyen haftalarda Türk hükümeti, saldırıların sorumlusunun komünistler olduğu tezini giderek daha seyrek savunur oldu. Böylece şüpheli komünistler de diğer birçok tutukluyla birlikte Aralık 1955 sonuna doğru, herhangi bir gerekçe gösterilmeden ve açıklama yapılmadan serbest bırakıldılar. Bir kısmının davaları sürmüş olsa da bunlar davalılar lehine sonuçlanmıştır. (Güven, 2012: 75)

Olaylardan sonra İstanbul'da 5.104 kişi, Ankara'da 300 ila 469 kişi, İzmir'de ise 50 ile 170 arası kişi tutuklanmıştır. İçişleri Bakanı Namık Gedik, emniyetin başarısızlığı nedeniyle istifa etmiş ve yerine geçici olarak Savunma Bakanı Ethem Menderes atanmış, Bakan Fuat Köprülü vekaleten Savunma Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Milli Emniyet Hizmetleri şefi (MAH Reisi), İzmir valisi, İzmir'de bulunan birliklerin komutanları, İstanbul emniyet müdürü ve üç general, iktidar tarafından görevden alınmış, Milli Emniyet şefliğine Kemal Aygün atanmıştır. Ayrıca yerel düzeyde bir dizi memurun, çıkan huzursuzluk ve bunlarla yeterince mücadele edilmemesinden sorumlu oldukları

gerekçesiyle görev yerleri değiştirilmiştir. Anayasaya göre örfi idare durumunun meclis tarafından en kısa sürede onaylanma zorunluluğu bulunduğundan, 12 Eylül 1955 günü meclis toplantıya çağırılmıştır. (Gürcan, 2006)

İstanbul Emniyet Baş Müfettişliği'nin 21 Kasım 1955 tarihli raporunda tutuklama ve sorgulamalarla ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Buna göre, Örfi İdare tarafından yaklaşık olarak 4500 kişi olaylarla ilgili olarak tahkikattan geçirilmiştir. Oluşturulan üç askeri mahkeme 19 Eylül ile 17 Ekim 1955 tarihleri arasında Selimiye Kışlası'nda 1956, Davutpaşa Kışlası'nda 1200 ve Harbiye'de 1100 kişinin sorgulamasını yapmış, şüpheli görülenler daha ciddi bir sorgu için diğerlerinden ayırt edilmişlerdir. Daha önceden komünist olduğu bilinen 48 kişi ise 7 Eylül'de tutuklanmış ve sorguları tamamlanmıştır. Günlük basın yoluyla ya da dedikodu kanalıyla yayılan, toplum zihniyetini bulandıracak girişimler, raporlar halinde Örfi İdare'ye gönderilmiştir. Selimiye ve Davutpaşa'da bulunan tutukluların olayları çıkaran grup olmadıkları daha çok yağma düşüncesinde oldukları değerlendirilmiştir. Selimiye Kışlası'nda bulunan şahısların meslek dağılımlarına bakıldığında 607 amele ve işçi, 86 seyyar satıcı, 71 hamal, 33 boyacı, 29 işsiz, 22 çırak, 19 kapıcı ve odacı, 14 çöpçü, 13 arabacı, 12 gemici, 54 öğrenci, 9 memur, 20 tüccar, 4 astsubay, 4 katip, 3 emekli ve telsizci olduğu tespit edilmiştir. Kapatılan 34 sendika ve öğrenci cemiyetinin olaylarla ne derecede ilgili oldukları anlaşılamamıştır. Mezar ve kiliselere karşı yapılan saldırılar konusunda yapılan inceleme esnasında, olaylar içerisinde olanlar arasında sol görüşlü bir kişiye rastlanmamıştır. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 111)

3.3.3. Olayların Dışardaki Yansımaları

Olaylara doğal olarak dışardan yükselen ilk ve en büyük tepki Yunanistan'dan olmuştur. Yunanistan olaylara tepkisini Ekim ayında Trakya'da düzenlenen NATO tatbikatına katılmayarak göstermiştir. Zamanın Atina Büyükelçisi Settar İksel'in olaylardan sonra gittiği Atina'da yaşananlar ile ilgili olarak verdiği bilgilere göre; Yunanistan'ın bomba ve İstanbul'daki olaylardan sonra Selanik Başkonsolosluğu'nu arama ve Başkonsolosluk çalışanlarını tutuklama girişimleri olmuştur. Ancak Selanik'teki konsolosluğun karşılığının İstanbul Yunan konsolosluğunun olduğunun hatırlatılması ile bu hareketler önlenmiştir.

Yunanistan ile ilişkilerde olaylar sebebiyle başlayan bozulma Amerika Birleşik Devletleri'nin ilgisini çekmiş ve Dışişleri Bakanı John Foster tarafından başbakanlığa bir mesaj çekilerek gelişmelerden duyulan endişe ifade edilmiştir. Mesajda komünizm tehlikesine karşı mücadelede Türkiye ve Yunanistan arasındaki iyi ilişkilerin öneminden

bahsedilmiş ve Kore savaşında iki ülkenin yan yana kahramanca savaşmalarına vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede ilişkilerin dostane bir biçimde yürütülmesi için gerekli gayretin gösterilmesi istenmiş ve Atatürk ile Venizelos'un geçmişte kurduğu iyi ilişkilerin ilerletilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1947'den beri Yunanistan ve Türkiye'ye yaptığı yardımların bu bölgedeki iki ülke arasında olan işbirliği çerçevesinde gerçekleştiği ve bunun bu işbirliği ile devam etmesi gerektiği belirtilmiştir. NATO ve Balkan paktı ile işbirliği içinde olan iki ülkenin bu durumu bozmaması ve bunun için gerekli tüm önlemleri alması istenmiştir. Bu yazıya cevap olarak Menderes Amerika Birleşik Devletleri'nin konuya olan duyarlılığına teşekkür etmiş ve Yunanistan'la ilişkilerin bu olaylar sebebiyle bozulmaması gerektiğine inandıklarını belirtmiştir. New York Basını'nda olayların hükümetin enerjik hareketi ile daha da büyümeden önlendiği ve bu durumdan çok büyük üzüntü duyularak zararın karşılanacağı yönünde sürekli açıklamalarda bulunduğu yönünde haberler yayınlanmıştır. Washington Basını da olayı benzer bir şekilde ele almış ve Cumhurbaşkanı ve Başbakan tarafından olaylara büyük ilgi gösterilerek gerekli tüm tedbirleri alındığı yönünde yayın yapmıştır.

Olaylar sonrası hükümet tarafından uygulanan güvenlik tedbirleri ve zarar görenler hakkında başlatılan yardım faaliyetleri diğer ülkelerden olumlu tepkiler almıştır. (Gürcan, 2006)

3.3.4. Olayların Örgütlü Bir Girişim Olduğuna Dair İddialar

3.3.4.1. Hükümete Yönelik İddialar

6/7 Eylül Olayları'nın örgütlü bir girişim olup olmadığı, olaylarda hükümetin herhangi bir dahlinin bulunup bulunmadığı, olayların devletin resmi bir örgütü tarafından desteklenip desteklenmediği ile ilgili sorular halen güncelliğini korumaktadır. Olaylarla ilgili yazılmış birçok kaynakta hükümet olayların baş sorumlusu olarak gösterilmiş ancak; dönemin hükümeti bu suçlamaları hiçbir zaman kabul etmemiştir. 27 Mayıs darbesinden sonra Yassıada'da kurulan mahkemede olaylarla ilgili bir dava dosyası açılmış ve hükümet, "Kıbrıs Türktür" cemiyeti, Milli Emniyet Hizmetleri (MAH), muhalefet, komünistler gibi birçok kurum ve kuruluş suçlamalarının merkezine oturtulmuştur. Yapılan yargılama neticesinde olaylarla ilgili tertip ve azmettirdikleri gerekçesiyle sadece dönemin başbakanı Adnan Menderes ve Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu cezaya mahkum edilmişlerdir.

Normal şartlara günlük satış rakamı 30.000 olan İstanbul Ekspres Gazetesi'nin 6 Eylül günü 300.000 adet basılması ve dönemim Akşam gazetesi yazı işleri müdürü Hıfzı Topuz'un şu sözleri olayların örgütlü olduğuna dair iddiaları desteklemektedir:

“Sorup soruşturduk. İstanbul Ekspres gazetesi o akşam ikinci baskı yaparak Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba konduğunu yazmış ve bu olay İstanbul'da bomba etkisi yaratmıştı. Uzun süre sonra bunun bir kışkırtma olayı olduğu anlaşıldı. Ama 6 Eylül akşamı bu işin nasıl provokasyon olduğunu kimse bilmiyordu.” (Topuz, 2000: 39)

İstanbul'daki Alman ve İngiliz Başkonsoloslukları'nın raporlarına göre en azından Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, İçişleri Bakanı Namık Gedik, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay saldırıların hazırlanmasına katılmışlardı. Asıl amaçları; Londra Konferansı üzerinde baskı oluşturmak ve dikkatleri iç politikadaki sorunlardan uzaklaştırmaktı. Ancak yabancı gözlemcilerin hemfikir oldukları bir başka nokta, olayların vardığı boyutun hükümet üyelerinin kendileri için de bir sürpriz olduğudur.

Amerikalı diplomatların, Türk hükümetinin 6 Eylül Olayları'nda sorumluluğu olup olmadığı konusunda başlangıçta tereddüt etmeleri, Washington'a yollanan ilk raporlarda, komünistlerin olası katılımından ve emniyet teşkilatının sivil kargaşaları denetim altına almaktaki yetersizliğinden söz edilmesine neden olmuştur. Fakat Amerikan Konsolosluğu'nun daha sonraki raporlarında hükümetin saldırı hazırlıklarına katkısına değinilerek, güvenlik güçlerinin pasifliği, yetersiz donanımlarına ya da beceriksizliklerine değil, hükümetin olaylara müdahale edilmesi konusundaki talimatına dayandırılmaktadır.

İstanbul Valisi Gökay, çalışma arkadaşlarına, özellikle Menderes ve Gedik'in hadiselerin asıl düzenleyicisi olduklarını sıkça tekrarlamıştır. Vali Gökay saldırıların ardından önce istifa dilekçesi verdi. Ancak istifa ederse Menderes'in onu Örfi İdare Mahkemeleri önünde olaylardan sorumlu tutabileceğinin düşünerek, istifasını geri çekti. Çünkü kamuoyunu sakinleştirmek için bir suçlu aranmaktaydı. Ayaklanmaların bitişinden sonra Ankara'da düzenlenen DP grup toplantısında, Menderes'in isteğiyle “bu tarz açıklamalar soruşturmayı tehlikeye atabileceğinden” olayların çıkış nedenleri üzerinde tartışılmadan, sadece örfi idare ilanının oylaması yapılmıştır.

Hükümet liderlerinin saldırıların hazırlanmasında büyük oranda payı olduğuna dair yürütülen tahminler, özellikle saldırıların başında verdikleri tepkiye de dayandırılmaktadır. 6 Eylül 1955 akşamı Adnan Menderes ve Celal Bayar, Ankara'ya

gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldılar. 6-7 Eylül'deki olaylar daha akşam 19.00'da yıkıcı niteliğini ortaya koymuştur. Hatta Menderes olayları Taksim Meydanı'nda arabasının içinden izlemişti. Yine de iki devlet adamı herhangi bir müdahalede bulunmadan, Ankara yolculuklarına devam etmişlerdir. İç işleri bakanı Gedik ise, İstanbul'da, vilayette kalıp; artan şiddet olayları nedeniyle Vali Gökay'a ulaşmaya çalışan emniyet güçlerine “söz konusu olayların milli bir halk ayaklanması olduğunu” söyleyerek, müdahale etmemeleri yönünde talimat vermişti. (Güven, 2012: 94, 98)

Şen'e göre, fatura hükümete kesilmişti ama Selanik'te bomba olayından hava karardıktan sonra eli sopalı on binlerce insanın toplanmasına kadar her şey bir organizasyona işaret ediyordu. Londra Konferansı'nda Atina'yı telaşa düşürecek kadar sağlam bir tezle Kıbrıs Davası'nı savunan ve eli güçlenen Türkiye, bu vahşi talanla zor durumda kalmıştı. Menderes Hükümeti, uluslararası arenada suçlu gösteriliyordu. Olaylar Kıbrıs Davası'nı bir süreliğine sıkıntıya soktu. Üstelik olaylardan sonra hükümet en üst düzeyde özürler diledi. (Şen, 2010: 143)

3.3.4.2. Milli Emniyet Hizmetleri (MAH)'a Yönelik İddialar

Dilek Güven'in Arif Demir'e atfen paylaştığı bilgiye göre; olayların başlamasının nedeni olarak gösterilen Atatürk'ün Evi'nin bombalanmasındaki baş aktör öğrenci Oktay Engin'di. Engin, Yunanistan'daki Türk azınlığın bir üyesi olarak Selanik'te yaşıyor ve gördüğü hukuk eğitimi, Türk devletinin verdiği bir bursla karşılanıyordu. Olay yerine yakın bir yerde bulunan Oktay Engin ile konsolosluğun bekçisi Hasan Uçar, Yunan makamlarınca tutuklandılar ve haklarında dava açıldı. Patlama sırasında Ankara'da bulunan Başkonsolos Mehmet Ali Balin, Yunan savcılığı tarafından “konsolosluk görevlisi Mehmet Ali Tekinalp'i diplomat bagajında üç bombayı Selanik'e götürmeye teşvik etmek ve 5 Eylül 1955'te patlama talimatını veren şifreli bir telgraf yollamakla” suçlandı. 17 Temmuz 1956'da, Atina'daki Türk Büyükelçisi'nin, Selanik'teki Türk Konsolosluğu ile İstanbul'daki Yunan Konsolosluğu'nun kapatılacağını ifade etmesi üzerine başkonsolos ve vekiline karşı açılan dava düşürüldü; Uçar ve Engin de geçici olarak serbest kaldılar. Oktay Engin'e eylemi karşılığında mali yardım ve mevki sözü verilmişti. Gümülceine'deki Türk Konsolosu'nun yardımıyla, Engin, 22 Eylül 1956 günü Türkiye'ye getirildi. Başbakan Adnan Menderes ve İstanbul valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın şahsi talimatlarıyla Engin, 1956 yılı sonunda belediyede bir işe yerleştirildi. MAH için çeşitli görevler üstlendikten sonra Nevşehir'e önce kaymakam, sonra da vali oldu.

Görünürde 6 Eylül'deki olayların çıkmasına sebep olan, Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve yapılan saldırıyla ilgili haber, 6 Eylül günü ciddi basın organlarında değil, sadece bir bulvar gazetesi olan ve o gün olağandışı şekilde yüksek bir sayıda basılan İstanbul Ekspres'te, eylemlerin başlamasından sadece birkaç saat önce, oldukça abartılı bir biçimde verilmişti. Gazetenin aynı günün öğleden sonrasında çıkan ikinci baskısında, Kamil Önal'ın şu sözlerine yer verilmişti: "Bu, bardağı taşıran son damla oldu." İstanbul Ekspres'in Demokrat Parti'ye yakınlığı ile bilinen editörü Mithat Perin, olaylardan sonra yakalandı ancak, tutuklandıktan iki saat sonra Menderes'in talimatıyla serbest bırakıldı.

Dr. Dilek Güven'in Soner Yalçın'a atfen paylaştığı bilgiye göre; Perin'in MAH ile işbirliği yaptığı, kendisinin 1960 yılında MAH'a yazdığı bir mektupta ortaya çıkmıştır. Perin bu mektupta, örgüt için üstlendiği görevleri sıralıyor ve karşılığında da gazetesi İstanbul Ekspres için mali yardım talep ediyordu.

İstanbul Ekspres'in o günkü redaktörü Gökşin Sipahioğlu, kendisiyle yapılan bir röportajda, 6 Eylül 1955'teki saldırıların MAH tarafından organize edilmiş olduğunu anlatmıştır. (Güven, 2012: 92-94)

3.3.4.3. Kıbrıs Türktür Cemiyeti'ne Yönelik İddialar

Kıbrıs Türktür Cemiyeti henüz yeni bir örgüttü. Resmi açıklamalara göre, Ağustos 1954'te Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun (TMTF) teşvikiyle, basının ve Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nın da katılımıyla bir ulusal komite biçiminde, Kıbrıs'taki Türk azınlığı Birleşmiş Milletler ve diğer örgütler karşısında savunmak ve tüm ülkede protesto eylemleri düzenlemek amacıyla kurulmuştu.

Yeni kurulan derneğin yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğu kadar, sade üyeleri de, hükümet üyeleri, devletçe idare edilen örgütler ya da diğer devlet organlarıyla işbirliği yapıyordu. Dernek başkanı Hikmet Bil ve **Hürriyet** gazetesi sahibi Sedat Simavi, yazdıkları makalelerle, Kıbrıs sorununun Türk kamuoyunda "milli bir meseleye" dönüşmesine büyük bir katkı yapmışlardı. KTC milliyetçi çizgideki öğrenci, gençlik örgütleriyle ve sendikalarla yoğun bir işbirliği içindeydi.

Bil'in iddiasına göre, saldırılardan bir gün önce, 5 Eylül 1955'te Hikmet Bil ile akşam yemeği yiyen Adnan Menderes, Bil'e; Londra'daki Kıbrıs Konferansı'na katılan Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'dan şifreli bir telgraf aldığını söyler. Dış İşleri Bakanı, görüşmelerde zor durumda kaldığını, müzakere koşullarının ağır olduğunu ve orada "artık dizginlenemeyen" bir Türk kamuoyundan söz etmeyi arzuladığını

belirtmiştir. Bu nedenle Zorlu, Türkiye’den, daha fazla faaliyet talep etmektedir. (Bil, 1976: 110)

Bu bilgiler aynı gün Bil tarafından olağanüstü toplantıya çağrılan KTC yönetim kuruluna iletilir. 6 Eylül gününün öğleden sonrasında, Atatürk’ün doğduğu evde patlama olduğu duyulunca, KTC yöneticilerinden gazeteci Kamil Önal, İstanbul Ekspres gazetesinin ikinci baskısı için şu açıklamayı yapar: “Sonunda kutsal değerlerimize el sürmeye cesaret edenlerden hesap soracağımızı açıkça söyleyebiliriz.” Önal, bir yandan TMTF binaları önünde toplanan kalabalıklara afiş ve İstanbul Ekspres gazetesi dağıtırken; yönetim kurulu üyesi Orhan Birgit de cemiyet adına bir bildiri kaleme alıyordu. Bildiride, Atatürk’ün doğduğu eve yapılan saldırı kınanıyor, halk, dayanışma içerisinde davranmaya ve “Kıbrıs Türk’tür, Türk kalacaktır” milli andına sadık kalmaya çağrılıyordu. (Güven, 2012: 75-82)

3.4. Olaylarla İlgili Yassıada Davası ve Sonuçları

Yassıada mahkeme heyeti çıkan olayların hangi güçler tarafından kontrol edilebileceği konusunda, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve komünistleri sıralamıştır. Daha sonra komünistler, Cumhuriyet Halk Partisi ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti olayların dışında bırakılarak suç tamamen Demokrat Parti üzerine yıkılmıştır. Nitekim komünistlerle ilgili olarak, emniyetin, komünistleri sürekli takip ettiği için böyle bir girişimde bulunamayacakları, mahkeme süreci sonrasında aklanmaları ve son olarak da Demokrat Parti’nin, komünistlerin suçlu olması halinde bunu mutlaka ispat edebileceği delil olarak kabul görmüş ve komünistler temize çıkarılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi’nin suçsuzluğu ise şu şekilde ispat edilmeye çalışılmıştır. “Eğer bu parti olaylara sebep olsaydı, Demokrat Parti bunu mutlaka ortaya çıkarırdı ve mahkemelerde mutlaka bir kanıt bulunabilirdi. Yine Cumhuriyet Halk Partisi bu işin içinde olsaydı, meclis tahkikatının yapılmasını şiddetle istemezdi.” Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin suçsuzluğu ise şu kanıtlara dayandırılmıştır. Cemiyet olayları çıkaracak güçte değildir, sadece hükümet tarafından bir paravan olarak kullanılmıştır, cemiyet kurucuları açılan davalardan da beraat etmişlerdir. Mahkemenin kanaatine göre: “Demokrat Parti, eğer ki kendisi dışında herhangi bir grubun suçlu olduğunu bilseydi, tüm olanakları kullanarak olayları aydınlatır ve konunun içinden tamamen sıyrılabilirdi. Yukarıdaki deliller doğrultusunda geriye kalan tek şüpheli Demokrat Parti’dir, bu parti her ne kadar delilleri yok etmeye çalışsa da elde bulunan deliller, Demokrat Parti’nin suçunu ispat için yeterlidir.”

Geriye suçlu adayı olarak sadece Demokrat Parti kalmıştır. Demokrat Parti'nin suçlu olduğuna dair sıralanan deliller ise şu şekildedir. Zabıta kuvvetlerinin olaylara seyirci kalmış olması, askeri kuvvetlerin tertip için mesai saatinden sonra haberdar edilmesi, Selanik'teki bomba olayının derhal halka duyurulması, olayların radyo anonsuyla halk arasında hızla yayılması, İzmir valisinin olayları engellemek yerine nümayişçilerin arasında bulunarak onları manen kuvvetlendirmesi, olaylarla ilgisi olduğu iddia edilen şahısların hükümet tarafından desteklenmesi, İçişleri bakanının istifa ettikten sonra yeniden hükümete girmesi, sorumlu olduğu düşünülen emniyet müdürü Alaeddin Eriş'in vali olması, Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil'in Beyrut Basın Ateşeliği'ne atanması, birçok kamu personeli ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyesinin önce İstanbul'dan uzaklaştırılması, daha sonra ise muhtelif zamanlarda tekrardan İstanbul'a getirtilerek değişik görevlere atanması, İstanbul valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın ise merkezden uzaklaştırılarak hariçte bir göreve getirilmesi. Bütün bu suçlamalara yönelik Menderes ve Zorlu uzun uzun savunmalar yapmışlar ancak ikisi de mahkemece suçlu bulunmaktan kurtulamamışlardır. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 206-207)

6/7 Eylül Olayları'nın son oturumu olan yirminci oturum, 5 Ocak 1961 tarihinde yapılmıştır. Bu oturumda; sanıkların ek müdafaa istekleri ve son olarak söylemek istedikleri bir şeyin olup olmadığı sorulmuş ve sanıklar ek müdafaa istemediklerini belirtmişlerdir. Bunu üzerine mahkeme kararını şu şekilde açıklamıştır:

1. Celal Bayar'ın hakkında takibat yapılamayacağına, bu sebeple bu suçtan dolayı verilen tevkif müzekkeresinin geri alınmasına,
2. Sanıklar: Fuat Köprülü, Fahrettin Kerim Gökay, Alaeddin Eriş, Mehmet Ali Balin, Mehmet Ali Tekinalp, Hasan Uçar ve Oktay Engin'in tevkif müzekkerelerinin geri alınmasına, başka suçları yoksa salıverilmelerinin divan başsavcılığına yazılmasına,
3. Menderes ve Zorlu'nun 4 sene ağır hapis, 250 lira ağır para cezasına çarptırılmasına, fakat olaylarda fazlaca zarar meydana geldiği için verilen cezanın yarı miktarda arttırılması ve 6 yıl hapis ile 375 lira ağır ağır para cezasına çevrilmesine karar verilmiştir.

6/7 Eylül Olayları kararının mahkemece açıklanan gerekçesi ise şu şekilde açıklanmıştır:

Menderes, Bayar ve Zorlu, Kıbrıs Sorunu konusunda alacakları başarısız bir sonucun Türk kamuoyunda itibar kaybetmelerine neden olacağı, hatta yapılacak bir seçimde iktidarı kaybedecekleri korkusuyla çare arama arzusu içine girmişlerdir. Bu şekilde bir düşünceye sahip iktidar liderleri Kıbrıs Türktür Cemiyetine yaklaşmışlar,

Liman Lokantası'nda Menderes bir nutuk gerçekleştirmiş, Londra Konferansı'nda Türkiye'nin tezini güçlendirmek için bir miting yapma çalışmasına girmiştir. Adnan Menderes olay günü saat 1600 civarlarında vali ile görüşürken, olayların başladığını duyarak askeri mercilerden yardım istenmesini söylemesine rağmen, böyle vahim bir gelişmeyi bilerek İstanbul'u kaderine terk etmiş ve Ankara'ya hareket etmiştir.

Bayar, Menderes ve Zorlu'nun olayları planladığı noktada mahkemede oluşmuş genel bir kanaat dikkati çekmektedir. Diğer sanıklar bu üç kişinin yardımcısı konumunda görülmektedir. Ayrıca Demokrat Parti ocaklarının ve parti üyelerinin çıkan olayların koordinasyonunda ve aynı zamanlarda üç şehirde yayılmasında, oldukça etkili olduğu belirlenmiştir. Demokrat Parti teşkilatı olmasa idi, bu kadar organize faaliyetin gerçekleştirilemeyeceğine kanaat getirilmiştir.

Yassıda mahkemeleri 1955-57 yargılanmalarına göre suçsuz kabul edilen Cemiyet ve sendika üyelerini yeniden suçsuz kabul etmiştir. Ancak esas hedef seçilen Demokrat Parti üyeleri, özellikle Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu suçlamaların merkezine oturtulmuştur.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, ister örgütlü bir girişim olsun, ister kendiliğinden gelişmiş olaylar olsun 6/7 Eylül Olayları siyasi tarihimize yazılmış kara bir lekedir. Çünkü olaylar sonucunda birçok gayrimüslim vatandaş yerlerinden yurtlarından olmuşlar, bazıları mallarını kaybetmiş, bazıları da canlarını kaybetmiştir. Yaşana bu elim hadiseler içerde ve dışarda Türkiye'nin imajını olumsuz etkilemiş ve sonuçları halen devam eden kalıcı hasarlar bırakmıştır. (Sakin ve Dokuyan, 2010: 213, 214)

4.BÖLÜM

6/7 EYLÜL OLAYLARI'NDA BASININ ROLÜ VE AZINLIKLARA KARŞI TUTUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ (HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ)

4.1. Giriş

Bu bölümde 6-7 Eylül Olayları iletişimsel boyutuyla ele alınmıştır. Bu kapsamda olayların zemini hazırlayan haberler, bu haberlerde azınlıklara karşı kullanılan “nefret söylemi” sayılabilecek ifadeler, “kitle psikolojisi” ve “grup dinamiği” kavramları anlatılmıştır.

Benlisoy'a göre; 6-7 Eylül Olayları öncesinde Türk basınında, özellikle de Hürriyet Gazetesi'nde, azınlıklara karşı bir kışkırtma kampanyası başlatılmıştı. Saldırıları çoğunlukla Rum azınlığa yönelik olmakla birlikte, Türk Devleti'ne sadakatsizlikle ilgili suçlamalar “Rumların” şahsında tüm gayrimüslimleri hedef almaktaydı. Basının bu kampanyası, özellikle İstanbul'daki Rum azınlık, Patrikhane ve Rum basını üzerinde yoğunlaşıyordu.

6-7 Eylül olaylarının gerçekleşmesinde basının payı, belki de en bariz şekilde Mithat Perin'in çıkarttığı İstanbul Ekspres adlı gazetenin 6 Eylül akşamı Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evin bombalandığını duyuran nüshası ile düşünülmüştür. Ancak basının olaylarla ilgisi, bahsettiğimiz gibi çok daha kapsamlı ve karmaşık olmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken şey, basının Türkiye'de özellikle 1950'lerde edindiği yığmsal niteliklerdir. Ülkede II. Dünya savaşı sonrasında hızla gelişerek bazı gazetelerin baskı sayıları 70-80 binlere ulaşmıştır. Basının bu dönemde edinmiş olduğu güç nedeniyle 6-7 Eylül hadiselerinin öncesinde yapılmış olan yayınlar çok etkili olmuş ve memleket çapında popüler bir Rum karşıtı düşüncenin oluşumunu hazırlamıştır denilebilir. Bu dönemde basın toplumun en alt kesimlerine kadar inmiş ve eski seçkin basının yerini, daha standart olsa da yığmsal nitelikli bildirişim biçimleri almıştır. Yani Türk milliyetçiliğinin daha erken devrelerinde oluşmuş kimi söylemsel stratejiler, kitlesel basın aracılığıyla bu dönemde daha popüler, daha yığmsal bir nitelik kazanmış ve İstanbullu Rumlarla yaşanan ortak deneyimleri tanımlayıp adlandırabilecek bir ortak dil dolaşıma sokulmuştur. Burada söylenecek tek şey, özellikle İstanbul'da Ağustos'un son günlerinden başlayarak Eylül'ün altısına kadar artan gerginliğin, yaklaşmakta olan olayları ayan beyan haber verdiğidir. Kıbrıs meselesi ve onunla beraber Türkiye'de Rumlar hakkında oluşan toplumsal atmosfer, İstanbullu Rumlarda derin bir güvensizlik hissi yaratmış ve azınlığın hem nicelik hem de nitelik olarak daralmasında bu

güvensizlik baş etken olmuştur. Bu güvensizlik ikliminin oluşmasında kuşkusuz basın payına düşeni hatta çok daha fazlasını yerine getirmiştir. (Benlisoy, 2000: 29-37)

Bu bölümde azınlıklara karşı basında yer alan “nefret söylemi” içerikli haberlerin kitleler üzerinde nasıl bir etki yaptığı ve onları nasıl harekete geçirdiği anlatılmıştır. Kıbrıs Sorunu kaynaklı Türk ve Yunan basınları arasında belli bir süredir yaşanan gerilim, eylül ayına gelindiğinde zirveye ulaşmıştı. Basın dünyasında yaşanan bu soğuk savaş ve gerilim iki ülke halklarına da yansımıştı. Nitekim 6 Eylül 1955 günü basında çıkan “Atatürk’ün Evi Bombalandı” haberleri bir süredir için için kaynayan kitlelerin sokağa dökülmesine neden olmuştur. Bu haberlerin de etkisiyle azınlıkların ev ve işyerlerini yakıp-yıkma güdüsüyle sokağa dökülen bir psikolojik kitle oluşmuştu. Bu kitleye kin, nefret, öfke, hırs, heyecan, intikam gibi duygular hakimdi. Le Bon’un “Kitlelerin Psikolojisi” adlı kitabında anlattığı üzere, bir psikolojik kitlenin en çok göze çarpan özelliği şudur:

“Kitleyi meydana getiren bireyler kimler olursa olsun; yaşama biçimleri, işgüçleri, karakterleri yahut zekaları ister benzer, ister ayrı olsun, kalabalık haline gelmiş olmaları onlara bir nevi kollektif ruh aşılar. Aşılanan bu ruh onları, her biri tek başına, ayrı ayrı buldukları halde duyacaklarından, düşüneceklerinden ve yapacaklarından tamamıyla başka hissettirir, düşündürür ve yaptırır. Bazı düşünceler, bazı duygular ancak kitle halinde bulunan bireylerde kendini gösterir veya hareket alnına çıkar.”

Le Bon’a göre kitleler halinde bulunan bireyde başlıca şu özellikler görülür:

1. Bilinçli kişiliğin kaybolması,
2. Bilinçaltı ile hareket eden kişiliğin hakimiyeti,
3. Düşüncelerin, duyguların sirayet yoluyla aynı yöne doğru yönelişi,
4. Telkin edilen düşüncelerin uygulamasına hemen başlamak isteği.

Bu durumda kişi artık kendi değildir; iradesi kendisine rehber olmaktan çıkmıştır. Artık hareketleri bilinçli değildir. Bu kimsede uyutulan insanda olduğu gibi bazı yetileri ortadan kaybolduğu için diğerleri yoğun bir şekilde harekete geçirilir. Yapılacak bir telkin o kimseyi karşı konulamaz bir coşkunlukla bazı işlere sürükleyebilir. Kitlelerdeki coşkunluk uyutulan kişilerden daha fazladır çünkü telkin bütün bireyler için aynı olduğundan birbiri üzerine karşılıklı etkiler coşkunluğu artırır. (Le Bon, 2009: 17,21)

İnsanların bir arada bulduklarında etkiye daha açık oldukları birçok defa bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. İnsanlar bir araya gelip bir kitle oluşturduğunda kendi sağduyu ve mantık yetileri adeta kaybolur ve bunun yerini grup dinamiği alır.

Güngör “İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar” adlı kitabında Sherif ve Lewin’in çalışmalarından yola çıkarak “grup dinamiği” kavramını ayrıntılı anlatır. Buna göre, gruplar halinde bir araya gelen bireyler, bir süre sonra grup içerisinde ortak bir tavır alış, tutum ve davranış biçimi geliştirme sürecine girerler. Bu benzeşme grup normlarının oluşmasına zemin hazırlar. Böylece grup içine giren birey belli etkilere açık ya da kapalı hale gelerek normalde yalnızken vereceğinden daha farklı tepkiler ortaya koyabilir.

Muzaffer Sherif tarafından yapılan **otoknetik etki** deneyinde grup dinamiği kavramının işlevselliği kanıtlanmıştır. Bir odada bir araya getirilen ve kontrol amaçlı olarak aralarına tembihli kişilerin de serpiştirildiği gruba, gerçekte hareketsiz olan ışığın hareket edip etmediği sorulmuştur. İlk olarak birkaç tereddütlü cevabın dışında hiç kimse ışığın hareket ettiğini söylememiştir. Aynı soru ikinci kez sorulduğunda tembihli kişilerden bazıları ışığın hareket ettiğini söylemiştir. Aynı soru üçüncü kez sorulduğunda gruptaki bireylerin çoğunun ışığın hareket ettiği yönünde cevap vermeleri oldukça şaşırtıcıdır. Sorunun dördüncü kez sorulmasıyla gruptaki herkesin ışığın hareket ettiğini söylemesi, grup dinamiğinin grubu-kitleyi oluşturan bireyler üzerinde ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Böylece grup bireyleri, grup dinamiğinin etkisiyle gerektiğinde gerçeklikle hiç ilgisi olmayan yanılsamaları durumlarda bile sözbirliği yapabilirler. (Güngör, 2011: 80,81)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere insanlar grup dinamiğinin de etkisiyle tek başına iken vermeyecekleri tepkileri grup-kitle halinde olduklarında verebilmektedirler. İletişimin bu boyutunu iyi bilenler, maalesef 6 Eylül günü basını da kullanarak insanları meydanlarda toplamışlar ve acısı uzun yıllar dinmeyecek bir yıkım ve yağma hareketinin fitilini ateşlemişlerdir.

4.1.1. Amaç

Yapılan tez çalışmasının temel amacı; 6/7 Eylül Olayları’na giden süreçte Hürriyet Gazetesi’nde çıkan haber ve yorumlardaki azınlıklara yönelik nefret söyleminin analizini yapmak ve bu durumun telafisi imkansız toplumsal bir yıkıma yol açtığını ortaya koymaktır. Bu temel amaca yönelik olarak, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 6/7 Eylül Olayları’na zemin oluşturan Kıbrıs Sorunu hangi sıklıkla işlenmiştir?
- Kıbrıs Sorunu en çok gazetenin hangi bölümünde yer almıştır?
- Kıbrıs sorunuyla ilgili çıkan haberlerin üslubu ve azınlıklara karşı kullanılan nefret söylemi içeren ifadelerin analizi de amaca ulaşma noktasında belirleyici olacaktır.

4.1.2. Örneklem Seçimi

Yaptığımız çalışmada evrenimiz, 6/7 Eylül Olayları'na zemin hazırlayan dönemin tüm gazeteleridir. Ancak tüm gazeteleri taramanın zaman açısından olanaksızlığı göz önüne alındığından, Hürriyet Gazetesi'nin 1 Temmuz – 07 Eylül arası yaptığı yayınlar örneklem olarak seçilmiştir. Hürriyet Gazetesi'nin seçilmesinin ise;

1. Tirajı en yüksek gazetelerden biri olması,
2. O dönem Kıbrıs sorunuyla ilgili en çok yayın yapan gazete olması,
3. Merkez medyayı oluşturan gazetelerden biri olmasıyla ilgilidir.

İsmail “150 Soruda Kıbrıs Sorunu” adlı kitabında Hürriyet Gazetesi'nin Kıbrıs Sorunu'na ilgisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kıbrıs sorununu Türk kamuoyuna ve Türkiye hükümetlerine mal eden ve konunun ulusal bir dava haline gelmesine en büyük desteği veren de Hürriyet Gazetesi ve bu gazetenin kurucusu Sedat Simavi olmuştur. Çıkardığı Hürriyet gazetesi o dönemde başarılı bir satış hızına ulaşmış ve özellikle Kıbrıs konulu haberleri ile kamuoyunu etkilemiştir. Kıbrıs Türk liderleri ile Türkiye'ye giden Kıbrıs heyetlerinin görüşlerine ve Kıbrıs'taki gelişmelere büyük yer veren Hürriyet gazetesi, öncelikle Türk gençliğinin Kıbrıs davasına sahip çıkmasını sağlamıştır.” (İsmail, 1998: 40)

4.1.3. Yöntem

Bu kapsamda Hürriyet Gazetesi'nin 1 Temmuz – 07 Eylül arası yaptığı yayınlar incelenmiştir. Manşet ve haber metinlerindeki azınlıklara karşı “**nefret söylemleri**” içerik analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca nefret söylemi içeren ifadeler birincil ve ikincil anlamları bakımından analiz edilmiştir. Bu yolla mesajların doğrudan mı dolaylı mı verildiği yönünde bir çıkarım yapma olanağı doğmuştur. Bu kapsamda dönemin tüm gazetelerinin orijinal nüshalarının yer aldığı Atatürk Kitaplığı Kütüphanesi'nde yapılan çalışmayla, örneklem kümemizdeki Hürriyet Gazetesi'nin 01 Temmuz - 07 Eylül aralığındaki yayınları tek tek incelenmiş ve azınlıklara karşı nefret söylemleri aşağıdaki ölçütlere göre analiz edilmiştir.

- 1- Gazetenin yayınlandığı tarih?
- 2- Yayının türü?
- 3- Haberin yayınlandığı sayfa?
- 4- Haberde fotoğraf kullanımı?
- 5- Nefret söylemleri?

4.2. Hürriyet Gazetesi'nin 01 Temmuz – 07 Eylül 1955 Aralığındaki Nefret Söylemi İçerikli Yayınlarının Analizi

4.2.1. Toplam Haber Sayısı

Hürriyet Gazetesi'nin 1 Temmuz – 07 Eylül 1955 tarihleri arasındaki yayınlarında Kıbrıs Sorunu'na **75** farklı haberle yer verilmiştir. Yani 1 Temmuz ve 07 Eylül tarihleri arasındaki 67 günlük zaman diliminde Kıbrıs Sorunu toplamda **75** farklı haberle ele alınmıştır. Bu da demek oluyor ki; bu tarihler arasındaki hemen her gün Hürriyet Gazetesi'nde Kıbrıs Sorunu'na yer verilmiştir. Bu durum yukarıda paylaşılan “Kıbrıs Sorunu’nu Türk Kamuoyuna ve Türkiye hükümetlerine mal eden ve konunun ulusal bir dava haline gelmesine en büyük desteği veren Hürriyet Gazetesi olmuştur” şeklindeki bilgiyi de doğrulamaktadır. Olaylardan önceki 9 günün yayınları incelendiğinde ise; Kıbrıs Sorunu'nun 9'u manşetten olmak üzere toplam 24 haberle yer aldığını görmekteyiz. Bu durum bize, Londra Konferansı'yla başlayıp (29 Ağustos) 6 Eylül gününe kadar olan 9 günlük süreçte Hürriyet Gazetesi'nin hemen hemen tek gündeminin Londra Konferansı'nı da kapsayan Kıbrıs sorunu olduğunu göstermektedir. Basında çıkan bu haberlerin kamuoyunun da tek gündeminin Kıbrıs ve Londra Konferansı olmasına yol açtığı ve 6/7 Eylül Olayları'na giden yolun taşlarının yavaş yavaş döşenmiş olduğu düşünülmektedir.

4.2.2. Haberlerin Dağılışı

Kıbrıs Sorunu Hürriyet Gazetesi'nde incelediğimiz dönemde 75 farklı haberle işlenmiş demiştik. Bu 75 haberin 25'i manşetten verilmiştir. 34 haber ise gazetenin 1. sayfasında yer almış, geri kalan 16 haber ise gazetenin 3, 5, 7. Sayfalarında yer almıştır. Kıbrıs Sorunu'nun 67 günde 25 defa manşetten verildiği düşünüldüğünde gazetenin kamuoyunun ilgisini bu davaya çekme çabasında olduğu düşünülmektedir. Yine aynı şekilde Kıbrıs Sorunu'nun 34 farklı haberle 1. Sayfada yer alması gazetenin bu davayı milli bir dava haline getirmek istediğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir.

4.2.3. Basının Kamuoyu Oluşturma İşlevi Bağlamında 6-7 Eylül Olayları

Modern toplumlarda medya; yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak kabul görmektedir. Bunun nedeni, medyanın kamu adına iktidarın-idarenin eylemlerini denetlemesidir. Demokratik standartların yüksek, hak ve özgürlüklerin geniş, hukukun üstün olduğu gelişmiş toplumlarda yönetenler de medyanın bu rolünün kabul etmekte ve “medya özgürlüğü” konusunda gereken hassasiyeti göstermektedirler. Bunun yanında baskıcı-totaliter rejimlerde medya bir baskı aracına dönüşebilmektedir. Böyle toplumlarda medya iktidarı elinde bulunduranların ve toplum mühendisliğine

soyunanların hedeflerine ulaşmaları için bir araca dönüşür. Tüm yayınlar toplumun istenilen doğrultuda hareket ettirilmesi amacıyla uygun olarak belirlenir.

Genelde medya özelde basın dördüncü güç olma rolünün yanında bazı temel işlevleri vardır. Bu işlevler kaynak ve yazara göre değişmekle birlikte 4 temel işlevden bahsedilebilir. Bunlar:

1. Haber-Bilgi Verme
2. Eğitime
3. Eğlendirme
4. Kamuoyu Oluşturma şeklinde özetlenebilir. (Erkılıç,2014)

Haber-Bilgi Verme: Basının en önemli işlevi haber-bilgi aktarmadır. Ülkedeki siyasi gelişmeler, dış politika, ekonomi, spor, magazin vb. konularda basın okuyucularına gelişmeleri aktarmaktadır.

Eğitime: Basın değişik kültürleri, müzik tarzlarını, tarihi bilgileri, bilim-sanat alanındaki gelişmeleri; haber, yorum, köşe yazısı, yazı dizisi vb. yöntemlerle kamuoyuna aktararak eğitime işlevini üstlenmektedir.

Eğlendirme: Basının bir diğer işlevi eğlendirmedir. Basın bu işlevini; fıkra, karikatür, bulmaca, magazin, astroloji vb. yöntemlerle gerçekleştirmektedir. Basın bu şekilde insanları gündelik yaşamın tekdüzeliğinden ve yorucu iş yaşamından bir nebze uzaklaştırmayı hedefler.

Kamuoyu Oluşturma: Basının en önemli işlevlerinden biri de belli bir konuda kamuoyu oluşturmaktır. Basın belli bir konuda kamuoyu oluşturmak için o konuyu mümkün olduğunca sık işlemeye gayret eder. Konuyla ilgili görsellerden azami derecede faydalanmaya çalışır. Manşet, köşe yazısı, yorum sayfaları vb. yerlerde konuya sıkça atıf yaparak canlı tutmaya çalışır.

6-7 Eylül sürecinde Hürriyet Gazetesi, olayların zeminini oluşturan Kıbrıs Sorunu için kamuoyu oluşturmaya çalışmış ve bu konuda oldukça başarılı olmuştur. Hürriyet Gazetesi olaylardan önceki yaklaşık 2 aylık zaman diliminde 6-7 Eylül Olayları'nın çıkış noktası kabul edilen Kıbrıs Sorunu'na 72 defa atıf yapmıştır. Yapılan bu yayınlarla Kıbrıs Sorunu için kamuoyu oluşmuş ancak; yayınlarda çoğu zaman azınlıklara karşı kullanılan nefret söylemi kitlelerin psikolojisi üzerinde etkili olmuş ve 6-7 Eylül Olayları'nın psikolojik altyapısını hazırlamıştır.

4.2.4. Nefret Söylemi İfadelerinin Analizi

Hürriyet Gazetesi'nin 01 Temmuz – 06 Eylül 1955 tarihleri arasındaki yayınlarında azınlıklara karşı kullanılan nefret söylemi ifadelerinin analizini yapmadan önce “**nefret söylemi**” kavramının daha ayrıntılı incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çomu “Yeni Medyada Nefret Söylemi” adlı makalesinde nefret söyleminin; **kaba, kışkırtıcı, küçümseyici, alaycı, saldırgan, öfkeli, kızgın, sert, küfürlü, argo, kural dışı, ayrımcı** vb. sözcükler içerdiğinden bahsetmektedir. Avrupa Konseyi ise; 30 Ekim 1997 tarihinde “nefret söylemi” kavramını şu şekilde tanımlamıştır: Irkçı, nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm veya hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir.

Yukarıdaki tanımdan yola çıkarak, Hürriyet Gazetesi'nde incelediğimiz tarih aralığındaki yayınlarda nefret söylemi kapsamında olduğu değerlendirilen tüm sözcükler tek tek saptanmış ve gazetenin yayınlandığı tarih, yazının türü, haberin yayınlandığı sayfa, haberde fotoğraf kullanımı gibi ölçütlere göre analiz edilmiştir. Ayrıca nefret söylemi içeren haber metinleri **birincil anlam ve ikincil anlam** gibi kategorilerde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu yolla gazetenin mesajlarını doğrudan mı dolaylı mı verdiği yönünde bir çıkarım yapma olanağı doğmuştur.

1. ANALİZ

1- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 02 Temmuz 1955

2- Yazının Türü: Haber

3- Haberın Yayınlandığı Sayfa: 1

4- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

5- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 2 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin “Hükümet İngiltere'nin Kıbrıs'a dair toplantı teklifini müspet karşıladı” manşet haberinin hemen altında aynen şu ifadeler yer almaktadır:

“Yunanistan'daki ilhakçı çevreler telaşta. Bu işte Türkiye'nin söz hakkı yokmuş!” Bu ifadenin de hemen altında koyu renk ve daha büyük puntolarla şu ifade yer almaktadır:

“Atina Radyosu Kıbrıs'a tahsis ettiği saatte Türkiye ve Kıbrıs Türkleri aleyhinde **küstahça** neşriyat yaptı.” (Hürriyet, 1955: 1)

Buradaki “**küstahça**” sözcüğü Yunanistan'a karşı düşmanca bir tutum içine girildiğinin işaretidir ve **birincil anlamıyla** kullanılmıştır.

2. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 02 Temmuz 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 7

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** A. Şakir imzalı 7. sayfadaki haberde şu ifadeler yer verilmiştir.

“Yunanistan’daki gazetelerin hemen hepsi, İngiliz davetini Mareşal Papagos’un Kıbrıs ziyareti için bir başarı diye vasıflandırmakta ve “Yunan Hükümeti’nin müzakere teklifini şimdiye kadar ısrarla reddetmiş olan İngiliz Hükümeti nihayet müzakere kapısını açmağa zorlanmıştır.” yolunda bir mütalaa **yumurtlamaktadır**. Kıbrıs için hususi yayınlar yapmakta olan Atina Radyosu, şimdiye kadara tenkit ve hücumlarını yalnız İngiltere’ye yöneltirken, bugünden itibaren Kıbrıslı ırkdaşlarımıza ve dolayısı ile Türk milletine de **çatmağa** başlamış ve çok sert bir dil kullanmıştır. Bugünkü Kıbrıs konuşmasında Ada’nın maarif meselesini ele alan spiker, Ada’nın iktisadi ihtiyaçlarının çoğunluğu teşkil eden Rumlar tarafından sağlandığını, Türkler’in bununla geçindiğini, Kıbrıs’ta 6700 Rum öğrenci için yalnız 12 okulun bulunduğunu, halbuki topyekün 832 Türk öğrenci için 8 lisenin mevcut olduğunu, yani 100 Türk öğrenciye 1 lise isabet ettiğini iddia etmiş ve neticede “Yunan emeği ile okutulan Türk öğrenciler İngiliz aleti ve propagandacısı olmaktan başka bir işe yaramıyor” diye de **galiz** ve **küstah** bir iftira savurmaktan kendini alamamıştır.”(Hürriyet, 1955: 7)

Bu haber metninde yer alan “**yumurtlamak**”, “**çatmak**”, “**galiz**”, “**küstah**” şeklindeki ifadelerin nefret söylemine örnek teşkil ettiği düşünülmektedir. Yunanistan’daki gazetelerin yaptığı haberler için kullanılan “yumurtlamak” tabiri “uydurmak” anlamında kullanılmıştır. Bu durum **ikincil** söyleme örnek gösterilebilir. Nefret söylemine örnek teşkil eden “çatmak”, “galiz (kaba, çirkin)” ve “küstah” gibi sözcükler de **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

3. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 03 Temmuz 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 3

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 3 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi’nin 3. sayfasındaki “Türkiye Kıbrıs hakkındaki üçlü konferansı kabul etti” başlığıyla verilen haberin altında “Yunanistan, konferansa katılmağı reddetmiyor, fakat bu toplantıya bazı şartlarla iştirak **edecekmiş!**” (Hürriyet, 1955: 3) şeklinde ifade yer almaktadır. Buradaki “edecekmiş” sözcüğü de alaycı bir biçimde kullanıldığından nefret söylemi kapsamına girmektedir ve **birincil anlamıyla** kullanılmıştır.

4. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 04 Temmuz 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 4 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin "Kıbrıs Türkleri'nin can ve malının tehlikede olmasına hükümetimiz lakayt kalmayacak" manşet haberinin altında Radyo Gazetesi'ne ait olduğu öne sürülen şu ifadeler yer almaktadır:

"Hiç yoktan Yunan Hükümeti'nin ihdas ettiği Kıbrıs meselesi bu alanda cereyan eden son hadiselerle öyle bir hale gelmiştir ki, Türk Hükümeti'nin ve Türk Milleti'nin **ses çıkarmamasına imkan kalmamıştır**. Ada'da bir isyan havası yaratılmak için tedhişçiler tahrik ve teslih edilmekte ve Ada'daki iki unsur yek diğerine karşı husumete sevk edilmektedir. Bu, Doğu Akdeniz'in huzur ve emniyeti, Türkiye topraklarına bitişik denebilecek kadar yakın bir adanın akıbeti ve nihayet bizim için çok ehemmiyeti olan oradaki ırkdaşlarımızın hayatı meselesidir. Onların malının ve canının tehlikede olmasına Türk Milleti'nin lakayt kalmayacağını herkes takdir eder." (Hürriyet, 1955: 1)

Burada Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında Yunanistan'daki Radyo Gazetesi'nin bu ifadelerine yer vermesi ve Kıbrıs'ta yaşanan olaylar için "**Türk Hükümeti'nin ve Türk Milleti'nin ses çıkarmamasına imkan kalmamıştır**" şeklinde ifadeler kullanması; gazetenin sorunla ilgili kamuoyunda duyarlılık oluşturma amacı güttüğünün açık göstergesidir ve bu tehditkar ifadeler nefret söylemi kapsamında değerlendirilebilir. Burada kullanılan "ses çıkarmama" sözü ile "suskun kalmak" kastedildiğinden **ikincil** bir söyleme başvurulmuştur.

5. ANALİZ

1- **Yayınlandığı Tarih:** 04 Temmuz 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 5

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 04 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 5. Sayfasındaki haberde; Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin İzmir'de düzenlediği toplantıdan bahsedilmiş ve şu ifadelere yer verilmiştir:

"Salondaki dövizler arasında bilhassa "**Papas Efendi Moskova'ya**", "Kıbrıs Türktür, Türk Kalacaktır", "**Türk havlamaz, kükrer**" ibarelerini taşıyanlar dakikalarca ve hararetle alkışlandı.. mikrofon başına ilk gelen Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şube Başkanı Fikret Florat şöyle dedi: "Atina Radyosuna göre Türkiye Kıbrıs için harp

edemezmiş. Halbuki **biz Anadolumuzun her karış toprağı için olduğu gibi Kıbrısımız uğrunda da mücadeleye çoktan hazırız.**” Florat’ın bu konuşmasından sonra salondaki bütün topluluk ayağa kalkarak hep bir ağızdan şu yemini ettiler: “Anavatanım senin için olduğu kadar, Kıbrıs senin her karış toprağın için de mücadele edeceğimize, seni Türkiye’den başka hiçbir millete mal etmeyeceğimize namusumuz, vicdanımız ve bütün mukaddesatımız üzerine yemin ederiz.” Florat’tan sonra kürsüye gelen cemiyet genel başkanı Hikmet Bil ise sık sık alkışlarla kesilen veciz bir hitabede bulundu. Genel başkan ezcümle şunları söyledi: “Dünya sulhunu tehdit eden **palikaryalara** diyorum ki; Kıbrıs için kan akacağı hakkında söylediklerimiz doğrudur. **Ve Kıbrıs için bir kitlenin kanı akacaktır. Fakat bu asla Türk kanı olmayacaktır. Bu kan bir zamanlar şu İzmir topraklarını kirleten Yunan Milleti’nin kanı olacaktır.**” Müteakiben söz alan cemiyet İzmir ikinci başkanı ise daha ziyade Makarios’a hücum ederek: “**Dinle kara sakallı papaz, sakın oradaki Türklere yan bakma, eğer o pis sakalını kökünden yoldurmak istemiyorsan. Ey keşiş! Amerika’ya gittin kovuldun, Asya’ya gittin oradan da kovuldun. Artık sana kilisene kapanıp derdine mum yakmak düşer.**” demiştir.(Hürriyet, 1955: 5)

Yukarıdaki haber metninde İzmir’de Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin tertip ettiği toplantıda açılan ve nefret söylemi içeren dövizlere yer verilerek iki toplum arasında düşmanca duyguların yeşermesine ortam hazırlanmıştır. İstanbul’daki Fener Rum Patriği için sarf edilen “**Papaz Efendi**”, “**Kara sakallı papaz**” gibi sözcükler nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve **gerçek anlamda** kullanılmıştır. “**Türk havlamaz, kükrer**” sözleriyle de Türk halkının Yunan halkı gibi havlamayacağı ifade edilmekte ve burada Yunan halkı köpeğe, Türk halkı ise aslana **ikincil** bir söylemle benzetilmiştir. Yine haber metninde Kıbrıs için bir kitlenin kanının akacağından söz edilmekte ve bunun asla Türk kanı olmayacağı ifade edilmektedir. Buradaki ifadelerde tehdit anlamı olduğundan nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve bu ifadeler **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

6. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 14 Temmuz 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 14 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi’nin 1. sayfasında “Şehrimizdeki Rumca Gazetelerin Kıbrıs’a dair **sinsice** neşriyatları” başlıklı bir haber yer almıştır. Haberin devamında ise şu ifadelere yer verilmiştir:

Topraklarımızda çıktıklarını unutan bu gazeteler neredeyse “Zito Enosis” diye bağıracaklar. Bugüne kadar Kıbrıs hakkındaki milli Türk görüşünü belirten tek bir satır neşretmeyen şehrimiz Rumca gazeteleri, bu son günlerde işi büsbütün **azıtmışlar** ve Atina Radyosu’nun Kıbrıs hakkındaki yayınlarını adeta kopya edencesine **sinsi neşriyata koyularak**, Kıbrıs hakkındaki Yunan kaynaklarının haber ve yorumlarına çok geniş yer ayırmağa başlamışlardır. Mesela “Apoyevmatini” Gazetesi, Başpapas Makarios’un Atina’ya son gelişi haberini dört sütunluk veren iri harfli kocaman bir başlık altında vermiştir. Sayfanın yüzde seksenini kapsayan bu başlığın alt başlıklarından bazıları şunlardır: “Atina havaalanında karşılama merasimi, Kıbrıs Ethnarhisi Makarios’u kimler karşıladı?, Makarios’un Yunan milletine heyecan dolu hitabesi, İngiliz politikası çıkmazda” vs... Rumca gazetelerin bu gidişle bir “Zito Enosis” başlığını koymaları kaldı. **Bu kendini bilmezlere karşı bu derece müsamahalı davranmakta devam edersek, günün birinde müthiş bir küstahlıkla da karşılaşmamız hiç de ihtimalden uzak değil.**” (Hürriyet, 1955: 1)

Hürriyet Gazetesi’nin İstanbul’da çıkan Rumca Gazeteler için kullandığı “azıtmışlar”, “sinsi neşriyatları”, “kendini bilmezlere karşı müsamahalı davranmaya devam edersek günün birinde müthiş bir küstahlıkla da karşılaşmamız hiç de ihtimalden uzak değil” şeklindeki ifadeler tehdit ve aşağılama manası içerdiğinden nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

7. ANALİZ

1- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 15 Temmuz 1955

2- Yazının Türü: Haber

3- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 1

4- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

5- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 15 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi’nin 1. sayfasında “Rum Papazların gizli faaliyetleri artıyor” başlıklı bir haber yer almış ve bu haberin 7. sayfasındaki devamında şu ifadeler yer almıştır:

“Hristoforas, (İskenderiye Rum Ortodoks Patriği) Kıbrıs mevzusunda Enosisçi olduğunu gizlemedi. Türk Haberler Ajansı’nın bir muhabiri, Yeşilköy Havaalanı’nda Hristoforas ile dikkate değer bir konuşma yapmıştır. Muhabirin, kilisenin siyasetle uğraşmasının doğru olup olmadığı yolundaki sualini Patrik: “Kilise ile siyaset birbirinden ayrı şeylerdir ama Kıbrıs meselesine gelince iş değişir. Başpsikopos Makarios, muhakkak ki, ilhak mücadelesini lüzumundan fazla kurcalamış ve büyütüştür. Kanaatimce bu müdahale daha yumuşak bir tarzda idare edilseydi, Ada’nın anavatana ilhakı şimdiye kadar gerçekleşmiş olurdu.” (Hürriyet, 1955: 7)

Bu haberde, Fener Rum Patriği başta olmak üzere Türkiye ve Ortadoğu’daki diğer Rum patriklerinin Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı için sinsi çalışmaları vurgulanmış ve

bu yolla Fener Rum Patrikhanesi hedef gösterilmiştir. Ayrıca aynı haber metnindeki “Dün sabah Yeşilköy Havaalanı’na giden ve Halkidhon (Kadıköy), Sardeon (Salihli) ve Filadelfia gibi **acayip isimler** taşıyan **üç despottan** oluşan bir heyet” (Hürriyet, 1955: 7) şeklindeki ifadeler; yayınların ne kadar aşağılayıcı bir seviyeye düştüğünü göstermektedir. Bu yüzden Patrikler için kullanılan “**acayip isimler taşıyan üç despot**” ifadeleri nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve bu ifadeler **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

8. ANALİZ

1- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 18 Temmuz 1955

2- Yazının Türü: Haber

3- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 3

4- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

5- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 18 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi’nin 3. sayfasında Fener Rum Patriği Kıbrıs’taki Rumların giriştiği tedhiş hareketleri noktasında sessiz kaldığı için şu şekilde eleştirilmektedir: “Patrik Athinagoras niçin susuyor?” Haberin devamında yer alan “**Eğer işlenen cinayetler Patriğin vicdanında akis uyandırmıyorsa, kendisi hakkında verilecek hükme razı olması lazım**” (Hürriyet, 1955: 3) ifadeleri eleştirinin ötesine geçmiş, tehdit ifadeleri olarak değerlendirilebilir. Haberin devamında Patriğe ithaf edilerek kaleme alınmış mektupta şu ifadelere yer verilmiştir:

“İstanbul Başpsikoposu ve **İkumenik Patrik Athinagoras Efendi Hazretleri;** Kıbrıs meselesi karşısında bulunduğunuz Fener Patrikliği’nin inatla takındığı menfi durumun Türk halkı efkarında ne elim bir tesir uyandırdığını, bu umumi efkarın duygu ve düşüncelerini aksettiren gazetelerimizin mütavali neşriyatıyla çeşitli milli teşekküllerimizin üst üste müracaat ve şikayetlerinden elbette öğrenmişsinizdir. Buna rağmen, Kıbrıs Davası’nda milli Türk görüşünü sizin de desteklemeniz için makamınıza şimdiye kadar yapılan bütün müracaatlara, ikaz ve ihtarlara karşı maalesef lakayt kaldınız. Kapınıza kadar gelen gazetecilerimizin hiçbirini huzurunuzda kabul buyurmak lütuf ve nezaketinde bile bulunmadınız ve sadece vekiliniz veyahut başvekiliniz Emillianos’un ağzından “Bu mesele siyasi bir meseledir. Biz bir din müessesesiyiz. Siyasete karışamayız” dedirterek başınızdan savdınız” (Hürriyet, 1955: 3)

Bu şekilde uzayıp giden mektubun son cümlelerinde şu şekilde ihtar ve ikaz ifadeleri yer almaktadır:

“Sizden Makarios gibi, Kıbrıs Müftüsü Mehmet Dana Efendi gibi, sırf din adamı sıfatınızla Türk kanı akıtan EOKA tedhişçilerini takbih etmenizden başka bir şey istemiyoruz. Bunu yaparsanız dini vazifenizi yerine getirmekten başka bir şey yapmış olmayacaksınız. **Fakat yapmaz ve “politikadır, karışmam” oyununa devam ederseniz, Türk halkı efkariyle birlikte dünya umumi efkari da ne hüküm verir hakkınızda?” Düşünün bunu İkumenik Patrik Athinagoras Hazretleri!**” (Hürriyet, 1955: 3)

Elbette ki, Kıbrıs'ta EOKA çetelerinin tedhiş hareketlerinin geçiştirilebilir yanı yoktur. Bu durum devletimiz, milletimiz ve medyamız tarafından da en yüksek perdeden kınanmalıdır. Ancak, Hürriyet Gazetesi'nin dini bir kurumu tartışmanın içine çekmeye çalışması, bunu yaparken de tehdit ve aşağılayıcı ifadelere bolca başvurmasının zaten gergin olan ortamı daha da gerdiği düşünülmektedir. Patrik için kullanılan **“İkumenik Patrik Athinagoras Efendi Hazretleri”**, **“Eğer işlenen cinayetler Patriğin vicdanında akis uyandırmıyorsa kendisi hakkında verilecek hükme razı olması lazım”**, **“EOKA tedhişçilerini takbih etmediğiniz taktirde Türk halkı efkariyle birlikte dünya umumi efkari ne hüküm verir hakkınızda”** şeklindeki ifadeler aşağılama ve tehdit anlamı içerdiğinden nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

9. ANALİZ

1- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 18 Temmuz 1955

2- Yazının Türü: Haber

3- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 3

4- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

5- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 25 Temmuz 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında, 1 hafta önce gazetenin yazdığı açık mektupla Fener Rum Patriği Athinagoras'ı uyarmasına rağmen patriğin sessiz kalması şiddetle kınanmış ve şu ifadeler yer verilmiştir:

“..... Anlaşılan Fener Patriği **Athinagoras Efendi**, Atina ve Lefkoşa Rum Ortodoks Kiliseleri'nin Panellen ve Panortodoks milli ve mukaddes bir dava seviyesine çıkardıkları ve uğrunda bir müslüman mezarlığını ateşe verecek kadar en **barbar ve en hain alçaklıkları** bile irtikaptan çekinmedikleri şu Kıbrıs'ı Yunan anavatanına ilhak(!) propagandasının rüya ve hülyaları içinde kendisinden geçmiş, **her şeyi hatta din adamlığına varıncaya kadar, insanlıkla ilgili bütün alaka ve vazifelerini unutmuş, müessesesiyle beraber kendisinin de Türk topraklarında yaşadığını, bir an için olsun hatırına getirmeğe veya hiç değilse böyle görünmeğe bile lüzum duymamıştır.**”(Hürriyet, 1955: 1)

Fener Rum Patriği için kullanılan “**Athinagoras Efendi her şeyi hatta din adamlığına varıncaya kadar, insanlıkla ilgili bütün alaka ve vazifelerini unutmuş, müessesesiyle beraber kendisinin de Türk topraklarında yaşadığını bir an için olsun hatırına getirmeye ya da böyle görünmeye lüzum duymamıştır**” şeklindeki ifadeler ve Atina ve Lefkoşa Kiliseleri için kullanılan “**barbar ve en hain alçaklıklar**” ifadeleri tehdit, hakaret ve aşağılama anlamları içerdiğinden “nefret söylemi” kapsamında değerlendirilmektedir ve **birincil** anlamlarıyla kullanılmışlardır.

10. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 10 Ağustos 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 10 Ağustos 1955 tarihli “Yunanlılar Şimdi de Bütün Trakya'yı Bizden İstiyorlar” manşet haberinin hemen altında şu ifadeler yer almaktaydı:

“**Paçavra** bir Yunan Gazetesi, Trakya'nın bölünmez bir Yunan toprağı olduğunu söylemek **küstahlığında** bulundu. İstanbul'un hayali hala Yunanlı'ların kafasında. Aşırı sağcı ve milliyetçi “Ethnikos Kriks” Gazetesi bugünkü sayısının ilk sahifesini baştanbaşa kaplayan şu başlıklarla çıkmıştır: “Lozan Muahedesi tadil edilmelidir. Doğu Trakya'yı istiyoruz.” Dillerde destan Yunan küstahlığının en son perdesini açan bu rezil başlıkların altında, yine ilk sahifeyi boydan boya örten ve kalın siyah 12 punto ile dizilmiş, tam 6 çift sütun tutan kocaman bir başyazı var. Gazete başlığının üstünü “Her şey Yunanistan için” motosu ile süsleyen bu aşırı sağcı ve milliyetçi gazeteye tam yakışır bir başyazı. Şimdiye kadar işitmeğe alıştığımız **Yunan yaygaracılığının** akılları dondurtacak soyundan öbür ucuna kadar. Atinalı gazetecilerin **herze ve yavelerine** kulak astığım için değil fakat sadece şu yaman Yunan dostlarımızın hakkımızda ne düşündüklerini ve biraz sıkışınca anavatan topraklarımıza da göz dikmeğe nasıl can attıklarını bütün çıplaklığı ve çirkinliğiyle meydana döken bu eşsiz **küstahlık örneği yazının** bir hülasasını burada veriyorum. (Hürriyet, 1955: 1)

Bu şekilde devam eden haberde Yunan Gazetesi'ndeki o yazının bir kopyasına yer verilmiştir. Hürriyet Gazetesi'nde yer alan bu haber metnindeki **“paçavra”**, **“Yunan yaygaracılığı”**, **“Atinalı gazetecilerin herze ve yaveleri”**, **“küstahlık örneği yazı”** şeklindeki ifadeler nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir. Yunan Gazetesi için kullanılan **“paçavra”** sözcüğü **ikincil anlamda** diğerleri **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

11. ANALİZ

1- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 13 Ağustos 1955

2- Yazının Türü: Haber

3- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 3

4- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

5- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 13 Ağustos 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 3. sayfasında **“Etnikos Kriks Atatürk'e küstahça hücumda bulunuyor”** başlıklı haberin devamında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Lozan Muahedesi'nin tadilini ve Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini istediğini gazetelerde bildirdiğim **“Etnikos Kriks”** adındaki milliyetçi Atina gazetesi, bu yoldaki **hezeyanlarına** devam etmektedir. Önümüzdeki Londra Konferansı'nda Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak ve Doğu Akdeniz müdafaasının selameti bakımından Ege Adaları meselesinin de görüşüleceği haberleri karşısında telaşa düşerek ifrit kesilen bu **kepaze gazete**, bugünkü sayısında yine bütün ilk sahifeyi kaplayan kocaman bir yazı neşretmiştir. Bu sefer **“Yaşasın Kemal”** başlığını taşıyan yazı Atatürk'e dil uzatmak **küstahlığında bulunarak, en edepsiz ve en iğrenç** hücum ve iftiralarla süslüdür.” (Hürriyet, 1955: 3)

Yunan gazetesi için sarf edilen **“küstahça”**, **“hezeyan”**, **“kepaze gazete”**, **“en edepsiz ve en iğrenç hücum ve iftiralarla süslü”** ifadeleri nefret söylemine örnek teşkil etmektedir ve **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

12. ANALİZ

1- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 16 Ağustos 1955

2- Yazının Türü: Haber

3- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 1

4- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

5- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 16 Ağustos 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında **“Kıbrıs'ta Rumlar yine ilhak için şumarıkça taşkınlıklar yaptılar.”** (Hürriyet, 1955: 1) başlığıyla verilen haberde Kıbrıslı Rum papazların

kiliselerde ayin düzenleyerek Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için mücadele ettiklerinden bahsedilmektedir. Rumlar için kullanılan “**şımarıkça**” sözcüğü aşağılama manası içerdiğinden nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve **birincil anlamıyla** kullanılmıştır.

13. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 27 Ağustos 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 27 Ağustos 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında “Fener Patrikhanesi'nin burada topladığı ianeleri gizli yollardan Kıbrıs'a yolladığı **iddia olunuyor**” (Hürriyet, 1955: 1) şeklinde kanıtı olmayan, kulaktan dolma bilgiyle yazılmış bir habere yer verilmiştir. Bu haberle, İstanbul'da yaşayan bütün Rumlar zan altında bırakılmakta ve hedef gösterilmekteler. Bu açıdan bakıldığında kanıtı olmayan ve hedef gösteren bu ifadeler nefret söylemi kapsamında değerlendirilebilir ve **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

14. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 27 Ağustos 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 28 Ağustos 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında Kıbrıs Türkleri'nin “Volkan” adlı bir dernek kurduklarından bahsedilmektedir. “Her Türk'e karşı 4 Rum **öldürülecek**” (Hürriyet, 1955: 1) başlığıyla verilen haberde dernek üyelerinin, öldürülecek her Türk'ün hayatı 4 Rum tedhişçinin hayatıyla ödemeye ant içtiklerinden bahsedilmiştir. “Her Türk'e karşı 4 Rum öldürülecek” (Hürriyet, 1955: 1) başlığındaki şiddeti teşvik eden ve tehdit manası içeren üslup; nefret söylemi kapsamında değerlendirilmekte ve 6/7 Eylül Olayları'na giden süreçte basının rolünü ortaya koyması bakımından fikir vermektedir. Buradaki “**öldürülecek**” söylemi **birincil anlamda** kullanılmıştır.

15. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 28 Ağustos 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 28 Ağustos 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında “Yunanlılar Trakya’ya gelecekmiş; Ne dersiniz” şeklindeki haberin altında aynen şu ifadelere yer verilmiştir. **“Bölükbaşı bunu sorunca bir köylü: Gelsinler, toprağa gübre lazım.”** (Hürriyet, 1955: 1)

Bu haber metninde, Yunanlıların bir köylü tarafından “**gübre**” olarak telaffuz edildiğinin 1. sayfada yer alması ve kullanılan aşağılayıcı ve tahkir edici üslup Hürriyet Gazetesi'nin Rumlara karşı sergilediği nefret söyleminde zirve noktaya geldiğini göstermektedir. Gazetenin kullandığı bu üslubun İstanbul’da yaşayan birçok Rum kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşın da rencide ettiği bir gerçektir. Burada kullanılan “gübre” sözcüğüyle Yunanlılar kastedilmiştir ve sözcük **ikincil anlamda** kullanılmıştır.

16. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı tarih:** 01 Eylül 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 1 Eylül 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi “Yunanistan Kıbrıs’a dair aynı **teraneleri** tekrarladı” (Hürriyet, 1955: 1) manşet haberinin devamında, Londra’da toplanan Kıbrıs Konferans’ında konuşan Yunanistan Dış İşleri Bakanı’nın sözleri eleştirilmiştir. Haberinin devamında “Yunanistan ilhak fikrinde ayak direlediği için bugün Türk tezinin sert bir sert bir konuşma ile izahı bekleniyor.” (Hürriyet, 1955: 1) Bu manşet haberde yer alan **“teraneler”** ifadesi, iki ülke basınının birbirleri hakkında düşmanca bir tutum içinde olduklarının ve bu durumun haber metinlerinin diline yansıdığı en bariz örneklerindedir. Yunanistan Dış İşleri Bakanı’nın sözlerine ithaf edilerek kullanılan “teraneler” ifadesi aşağılayıcı manada olduğundan nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve bu ifade **birincil anlamıyla** kullanılmıştır.

17. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı tarih:** 02 Eylül 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 2 Eylül 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında "Stefanopulos'un sözlerini neşreden İstanbul Rum Gazeteleri kapışıldı." (Hürriyet, 1955: 1) şeklinde bir haber yer almış ve haberin devamında şu ifadelere yer verilmiştir:

"Şehrimizde çıkan Rumca Gazeteler dün akşam Rumlar tarafından kapışılmıştır. Londra Konferansı'nda Kıbrıs hakkındaki Yunan görüşünü izah eden Hariciye Vekili Stephanapulos'un konuşmasını yayınlayan dünkü Rumca Gazeteler, satışın artacağını tahmin ederek mutattan fazla sayı basmışlardır. Fakat buna rağmen dün akşam saat 5'ten sonra Beyoğlu ve Köprü iskelelerindeki Rumca Gazete satıcılarında tek nüsha kalmamıştır. Şehrimiz Rum'larının bu büyük alakalarını tabii görüyoruz. Stephanapulos'un Yunan görüşünü nasıl izah ve müdafaa ettiğini öğrenmek, elbette tadına doyumaz bir zevktir. Fakat bu işte asıl gözümüze çarpan nokta, **Kıbrıs patırtısı** sayesinde fazla satış sağlayan Rumca gazetelerin Türk görüşünü sadece haber şeklinde vermekte hala ısrar etmeleri, bunu belirtmeği ve bir dava gibi ele alarak bir **Türk vatandaşına yakışacak tarzda yorumlamayı hiç akıllarına getirmemeleridir.**" (Hürriyet, 1955: 1)

Hürriyet Gazetesi'nde İstanbul'da çıkan Rumca gazetelerin Kıbrıs'a dair Türk tezini sadece haber şeklinde ele almaları eleştirilmekte ve Türk vatandaşına yakışmayacak şekilde hareket etmeleri tehdit içeren bir üslupla ele alınmaktadır. Burada kullanılan "**Türk vatandaşına yakışacak tarzda yorumlamayı hiç akıllarına getirmemeleri**" şeklindeki ifadeler uyarı ve tehdit manası içerdiğinden nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir ve **birincil anlamda** kullanılmıştır. "**Kıbrıs patırtısı**" ifadesi ile de Kıbrıs sorunu kastedilmektedir ve bu ifade **ikincil** söyleme örnek teşkil etmektedir.

18. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 03 Eylül 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 3 Eylül 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin 1. sayfasında "Patrikhanenin Kıbrıs'a hangi yoldan yardım ettiği anlaşıldı" (Hürriyet, 1955: 1) başlığıyla verilen haberin detayında şu ifadelere yer verilmiştir:

“ Fener Rum Patrikliği'nin ianeler toplayarak Kıbrıs'a para yardımı yaptığı hakkında, vaki ihbar üzerine gazetelerimizde çıkan haberleri, Patrik Athinagoras Efendi hemen yalanlamağa kalkmış, arkasından vali Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay da Patrik Efendi'nin yalanlamasını teyit etmişti. Fakat bu mesele etrafında bizim hususi surette Kıbrıs'ta ve burada yaptırdığımız araştırmalar, işin öyle kuru bir yalanlama ve hiçbir delile dayanmayan üstünkörü bir söyleyişle örtbas edilemeyeceğini meydana çıkarmış bulunmaktadır. **Gerçi Fener'in kilisede veya hususi toplantılarda iane toplamak suretiyle Kıbrıs'a para yolladığı doğru olmayabilir,** fakat Fener'in elinde mevcut başka imkanlardan faydalanmak suretiyle, Atina Başpsikoposu ve Panellen Kıbrıs Mücadele Teşkilatı Reisi Spridon'un Kıbrıs için bütün ortodoks aleminde açtığı ianeye katıldığı ve milli çaptaki bu ianeye kendi hissesini ödemenin yolunu pekala ve rahatça bulduğu muhakkaktır.” (Hürriyet, 1955: 1)

Haber metninde geçen “**Gerçi Fener'in kilisede veya hususi toplantılarda iane toplamak suretiyle Kıbrıs'a para yolladığı doğru olmayabilir**” şeklindeki ifadeyle Hürriyet Gazetesi, 27 Ağustos 1955 tarihinde Fener Rum Patrikhanesi'nin topladığı ianeleri Kıbrıs'taki Rumlara gönderdiği şeklinde kendi yaptığı haberi tekzip etmektedir. Bu tarz doğruluğu tartışılır ifadelerle Fener Rum Patrikhanesi ve İstanbul'da yaşayan Rumlar hedef gösterilmektedir ve bu ifadeler nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir. Yukarıdaki nefret söylemi kapsamındaki ifadeler **birincil anlamlarıyla** kullanılmıştır.

19. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı tarih:** 04 Eylül 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Yok

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 4 Eylül 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin “**Türkiye'nin Yunanistan'a son ihtarı**” (Hürriyet, 1955: 1) ifadesini manşet yapmış ve devamında Londra'da gazetecilere demeç veren Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun sözlerine yer vermiştir. Zorlu bu demecinde Yunanistan'ı şu şekilde ikaz etmekteydi:

“**Yunanistan ya Kıbrıs'tan, yahut Türk dostluğundan vazgeçmeli!** Yunanistan emperyalist Venizelos siyasetine rücu ettikten sonra, Türkiye'nin de Atatürk siyasetinden vazgeçmemesi için sebep yoktur.” (Hürriyet, 1955: 1)

Zorlu'nun tehdit, ikaz karışımı bu sözlerini manşete taşıyan Hürriyet Gazetesi'nin, Yunanistan'ın Kıbrıs'tan vazgeçmemesi halinde Türkiye'nin her an savaşa hazır olduğu görüşünü işlediği değerlendirilmektedir. Hürriyet gazetesinin 1. Sayfasında yer alan, Dış İşleri Bakanı Zorlu'nun Türkiye'nin gerektiğinde Atatürk siyasetinden yani barışçıl dış politikadan vazgeçebileceği anlamına gelen tehdit içeren sözleri “nefret söylemi” kapsamında değerlendirilebilir ve bu ifadeler **birincil anlamlarıyla** kullanılmıştır.

20. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 05 Eylül 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Var

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 5 Eylül 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin “5000 Türk Londra'da Kıbrıs İçin Miting Yaptı.” (Hürriyet, 1955: 1) manşetinin devamında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Ada hakkında Yunanistan'a ilhak, kendi kaderini tayin veya muhtariyet kararı alındığı taktirde Nümayişçiler Kıbrıs uğrunda **kanlarını dökmek için ant içtiler.**” (Hürriyet, 1955: 1)

Aynı sayfada kanla çizilmiş büyük bir Kıbrıs haritasına yer verilmiş ve altına şu ifadeler eklenmiştir:

“Yukarıda resmini gördüğümüz Kıbrıs Haritası Niğdeli Ali Taylan, Rizeli Mehmet Demirkaya, Rizeli Hüseyin Fırat, Niğdeli Ali Rıza Salot, Kayserili Feti Yavuz ve Rizeli Selahaddin Küçük adlı gençlerin kanıyla çizilmiş ve matbaamıza getirilmiştir. Gençler haritanın boş tarafına “Öleceğiz, kanımızı vereceğiz, bir gram toprak vermeyeceğiz” cümlesini yazdıktan sonra ay yıldızın içine Kıbrıs Haritası'nı çizmişler, ayın içine de “Kıbrıs Türk'ündür” cümlesini yazmışlardır. En aşağıda, “ay yıldızın etrafında adı geçenlerin **kanlarıyla** yapılmıştır” cümlesi okunmaktadır.” (Hürriyet, 1955: 1)

Hürriyet Gazetesi'nin ilk sayfadan verdiği bu iki haberde de dikkat edilirse bolca “**kan**” sözcüğü geçmekte ve bu dil kamuoyunu adeta şiddete teşvik etmektedir. Manşet haberin devamında 5000 Türk'ün Londra'da Kıbrıs için yaptığı mitingden ve nümayişçilerin Kıbrıs uğrunda “**kanlarını dökmek**” için ant içtiklerinden bahsedilmektedir. Buradaki “kanlarını dökmek” ifadesi ile bir dava için canını vermek kastedilmektedir ve bu ifade **ikincil** söyleme örnektir. 1. Sayfadaki bir diğer haberde gençlerin kanlarıyla çizdikleri bir Kıbrıs haritasına yer verilmiş ve gerektiğinde Türk gençliğinin Kıbrıs için ölmeye hazır olduğu mesajı verilmiştir. Kanla çizilmiş bu harita tehdit unsuru taşıdığından nefret söylemi kapsamında değerlendirilebilir ve bu haritadaki “**kan**” metaforu ile bir mesaj verildiği söylenebilir.

21. ANALİZ

1- **Gazetenin Yayınlandığı tarih:** 06 Eylül 1955

2- **Yazının Türü:** Haber

3- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1-7

4- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Var

5- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 6 Eylül 1955 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin ilk sayfasında "Patrikhaneye Kıbrıs Türk'tür levhası asıldı." (Hürriyet, 1955: 1) haberinin devamında aynen şu ifadeler yer verilmiştir:

"Şehirde dün bazı nahoş hadiseler oldu, bayrağa, büyüklere dil uzatan **İstavro adında birisi** az daha linç edilecekti. Kıbrıs meselesi Türkiye tarafından ciddiyetle ele alındıktan ve Londra'da üçlü konferans başladıktan sonra şehrimizde bazı hadiseler olmağa başlamıştır. Heybeliada'da bir gazinonun Rumca el ilanları dağıtması ada gençleri arasında infial uyandırmış ve gazino sahibi ile gençler arasında şiddetli bir münakaşa olmuştur. Bundan başka Teşvikiye'de bir duvar üzerine çizilen bir Kıbrıs Haritası'nın ve üzerindeki "Kıbrıs Türk'tür" ibaresinin bir Rum tarafından silinmesi de bütün şehirde nefretle karşılanmıştır. 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda da bazı yerlerin bayrak asmadığını gören **gençler için için kaynamağa başlamışlardır.** Bütün bu hadiseler üzerine konferansın başladığı günden beri kuvvetli bir polis kordonu ile muhafaza altına alınmış olan Fener Patrikhanesi'nin Kıbrıs mevzuundaki sükutu da Fenerli gençler arasında nefret uyandırmıştır. Dün akşam bir Türk ile bir Rum arasında çıkan münakaşa karakolda neticelenince Fenerli gençler patrikhanenin duvarına "Kıbrıs Türk'tür" ibaresi yazılı bir yafta asmağa karar vermişlerdir. Sıkı bir Kordon altında bulunan patrikhanenin ön cephesindeki kuvvetli polis kordonu karşısında gece saat 8.30'dan 10.30'a kadar bekleyen gençler bir ara hazırladıkları levhayı patrikhanenin duvarına asma fırsatını bulmuşlardır. Diğer taraftan garip bir hadise de Bankalar Caddesi'nde cereyan etmiştir. İstanbul hususi plakalı 31041 numaralı otomobilin üzerinde "**Nefret Türk**" ibaresini gören üniversite tıp fakültesi masörlerinden Mustafa Sevinç orada bulunmakta olan trafik memurunu hadiseden haberdar etmiş, ve araba Bankalar Caddesi'nde durdurularak içindekilerle beraber Şişhane Karakolu'na götürülmüştür. Arabanın sahibi Rıdvan Şevki bu yazıdan haberi olmadığını bildirmiş ve araba içinde bulunan Apostol adında bir şahıs da sorguya çekilmiştir. Rıdvan Şevki birkaç gündür Ada'da olduğu için arabasını Teşvikiye'de Kuyulubostan Sokağı'ndaki evinin önünde bıraktığını ve gelir gelmez de çamur içinde olan arabasını yıkamağa

götürdüğünü söylemektedir. Çamurlu arabanın üzerine parmakla yazılan “Nefret Türk” ibaresinin kimin tarafından yazıldığını anlamak ve hakkında tahkikat yapmak için soruşturma derinleştirilmektedir. Bundan başka dün akşamüzeri İstiklal Caddesi’nde Fahir ve Rauf isimli iki arkadaş “Kıbrıs Türktür, Türk Kalacaktır” diye bağırırken toplanan kalabalık üzerine polisler gelmiş ve susturmaya çalışmışlardır. İki arkadaş kendilerini sükunete davet eden polislere: “Kıbrıs Türktür demek suç mudur? Yoksa siz aksi kanaatte misiniz?” diye sorunca aralarında münakaşa başlamış ve bir müddet trafiği aksatmışlardır. Nihayet iş karakola aksetmiş, iki coşkun arkadaş ikametgaha rapten serbest bırakılmışlardır. Bundan başka Şişli otobüsünde seyahat eden bir yüzbaşı yüksek sesle **Rumca konuşan iki kişiyi dövmüş**, birkaç genç de ada vapurunda **Rumca şarkı söyleyen bir grubu zorla susturmuşlardır**. Ayrıca yine akşamın geç saatlerinde Nişantaşı Meşrutiyet Caddesi’nde İstavro adında bir Rum bakkal Türk Bayrağı’na ve hükümet erkanına dil uzatmak **küstahlığında bulunmuştur**. Civarda bulunan ve bakkalın bu hareketine sinirlenen halk kendisinin üzerine hücum etmiş, selameti firarda bulan İstavro evine kaçarak saklanmış. Evin önünde toplanan kalabalık halk kitlesi uzun müddet bakkalın evden çıkmasını beklemiştir. Hadiseden haberdar olan polis ekibi yetişerek büyük asabiyet içinde olan halkı dağıtmıştır. Linç edilme tehlikesi atlatan bakkal İstavro, polis kordonu altında karakola götürülmüştür. Tahkikata devam edilmektedir.” (Hürriyet, 1955: 1-7)

Yukarıdaki haber metninde 6 Eylül günü İstanbul’da yaşanan hadiseler son derece kışkırtıcı bir üslupla ele alınmıştır. “**İstavro adında birisi**”, “**Gençlerin için için kaynaması**”, **Yüzbaşının iki Rum’u dövmesi**”, “**Rum bakkalın küstahlığı**”, arabada yazılı olan “**Nefret Türk**” tarzındaki aşağılayıcı, kışkırtıcı ve tehdit içeren ifadeler nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir. “**Gençlerin için için kaynaması**” ile Türk gençliğinin her an sabrının taşabileceği kastedilmektedir ve bu ifade **ikincil** söyleme örnektir. Haber metnindeki diğer nefret söylemleri **birincil anlamlarıyla** kullanılmışlardır.

4.2.5. Azınlıklara Karşı Nefret Söylemi İçeren 7 Eylül Tarihli Diğer Gazetelerden Örnekler

Bu bölümde Hürriyet Gazetesi ile karşılaştırma yapmak ve 6-7 Eylül Olayları'nın yaşandığı dönemde basının azınlıklara karşı kullandığı nefret söylemi örneklerine diğer gazetelerden örnekler sunma adına 7 Eylül 1955 tarihinde basına yansıyan bazı örnekler analiz edilmiştir. Bu bağlamda ikisi ulusal, ikisi yerel olmak üzere toplamda dört gazete incelenmiştir.

1. ANALİZ

1- Gazetenin Adı: Yeni Sabah

2- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 07 Eylül 1955

3- Yazının Türü: Manşet-Haber

4- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 1

5- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Var

6- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: Yeni Sabah Gazetesi 7 Eylül tarihli manşetinde “Selanik’te Atatürk’ün Evine Atılan Bomba Halkı Gale yana Getirdi” haberine yer vermiştir. Bu manşetle gazete, 6 Eylül gecesi yaşanan olayların temelinde “Atatürk’ün evinin bombalanmış olduğu” tezini öne sürerek bir anlamda olaylara meşruiyet kazandırmak istemektedir. Manşetin altındaki spotta ise aynen şu ifadelere yer verilmiştir:

“Taksim’de heyecanlı bir miting yapıldı. Bir kısım klişelerde yangın çıktı. Rum mağazaları tahrip olundu.” Haberde 6 Eylül gecesi yaşananlardan övgüyle bahsedilmekte ve azınlıkları hedef alan kitlenin coşkusu vurgulanmaktadır. Haber için seçilen fotoğraflarda ise, ellerinde Türk Bayrağı ve Kıbrıs Türk’tür yazısı bulunan kalabalıklar görülmektedir.

2. ANALİZ

1- Gazetenin Adı: Milliyet

2- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 07 Eylül 1955

3- Yazının Türü: Haber

4- Haberin Yayınlandığı Sayfa: 7

5- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Yok

6- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 7 Eylül 1955 tarihi Milliyet Gazetesi'nin 7. Sayfasında Fehri Ersin isimli gazeteci “İlk Tekme” başlıklı haberinde gözlemlerini şöyle aktarıyor: “Taksim Meydanı mahşeri bir manzara arz ediyor. Şehir kulübünün karşısında bir Rum manavının önüne biriken topluluk ‘Bayrak, bayrak as’ diye ihtar

ediyor. Dükkana bayrak asılmaması üzerine kepenklere **ilk tekme** iniyor. Bunu taş ve sopa darbeleri takip ediyor. Manav dükkanı beş dakika geçmeden bir harabeye dönüyor.

“... Vili bayrak asarak dükkanını kurtarmak istiyor. Fakat bu **hileye** inanan kim? Onu takiben İnci, Franguli, Baylan Pastanesi, Smart, Mtola, Sulvia, Osep, Darya ve nihayet Saray Sineması, Atlantik, Orman’ın içi dışına geçiriliyor, lokanta birahane, bar, meyhane, kumaşçı, parfümeri velhasıl ne rast gelirse taş, moloz, kereste ve kürek darbeleri altında tarumar ediliyor.”

Bu haberde azınlıkların işyerlerini hedef alan kitlenin “ilk tekme” yi atışı, coşkulu ve heyecanlı bir üslupla anlatılmakta adeta yaşananlardan keyif alındığı duygusu verilmektedir. Yine Milliyet Gazetesi’nin 7. sayfasında İbrahim Örs adlı gazeteci “küstahlıklar” adını verdiği haberinde gözlemlerini şöyle aktarıyor:

“Dünkü hadiseler sırasında, bazı **küstah** Rum vatandaşları aleyhimize tezahürat yapma cesaretini göstermişlerdir. Bu arada Nişantaşı’nda oturan bir Rum, güçlükle linç edilmekten kurtarılmıştır.”

“... Diğer bir vaka da Sıraselviler’de cereyan etmiştir. Bu semtte oturan bir Rum da ‘Kıbrıs Türk’tür’ diyerek nümayiş yaparak evinin önünden geçmekte olan kalabalığa karşı penceresini açarak ‘Kıbrıs Türk değil; komünisttir’ diye bağırmıştır. Polis memurları bu **küstahı** evinden alıp döğmeye kalkışan halkın elinden kurtarmak için bir hayli yorulmuşlardır.

Bu haberde kullanılan “küstah” sözcüğü de azınlıklara karşı kullanılan nefret söylemi kapsamında değerlendirilmektedir.

3. ANALİZ

1- Gazetenin Adı: Demokrat İzmir

2- Gazetenin Yayınlandığı Tarih: 07 Eylül 1955

3- Yazının Türü: Manşet-Haber

4- Haberin Yayınlandığı Sayfa:1

5- Haberde Fotoğraf Kullanımı: Var

6- Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi: 7 Eylül 1955 tarihli yayınlanan Demokrat İzmir Gazetesi’nin manşetinde “Atatürk’ün Selanik’teki evine yapılan menfur suikast üzerine: **Türk Milleti Hakareti Hazmetmedi**” haberi yer almaktaydı. Haber azınlıkların işyerlerini hedef alan yağmacıların fotoğraflarıyla desteklenmişti. Bu manşet haberdeki “Türk Milleti Hakareti Hazmetmedi” ifadesinden de anlaşılacağı gibi Atatürk’ün evine bomba atılması ile 6 Eylül gecesi yaşananlar arasında neden-sonuç ilişkisi kurularak olaylara meşruiyet kazandırılmak istenmektedir.

4. ANALİZ

1- **Gazetenin Adı:** Ege Ekspres

2- **Gazetenin Yayınlandığı Tarih:** 07 Eylül 1955

3- **Yazının Türü:** Manşet-Haber

4- **Haberin Yayınlandığı Sayfa:** 1

5- **Haberde Fotoğraf Kullanımı:** Var

6- **Haberdeki Nefret Söylemlerinin Analizi:** 7 Eylül 1955 tarihinde yayınlanan Ege Ekspres Gazetesi'nin manşetinde aynen şu ifadelere yer verilmekteydi: "Atatürk'ün Doğduğu Evde Patlayan Bomba Üzerine Türk Gençliği'nin **BÜYÜK HEYECANI**" "Büyük Heyecanı" ifadesi büyük harf, büyük punto ve koyu renkle yazılarak adeta 6 Eylül gecesi yaşanan üzücü olaylardan coşkuyla bahsedilmektedir. Manşetin altındaki spotta da aynen şu ifadelere yer verilmişti: "Şehrimizdeki Yunan konsoloshanesi ve fuardaki Yunan pavyonu yakıldı." Atatürk'ün Selanik'te doğduğu evin fotoğrafıyla desteklenen haber "İstanbul'da **Asil İnfial**. Rum kiliseleri ile bazı dükkanlar ve evler tahrip edildi." şeklinde devam etmekteydi. Haber metninden de anlaşılacağı üzere, İstanbul ve İzmir'de azınlıkları hedef alan şiddet ve yağma girişimleri "asil" diye nitelendirilerek yüceltilmektedir.

Bu haber metinlerinden de anlaşılacağı gibi; 6-7 Eylül Olayları'nın yaşandığı süreçte basının tamamının olmasa da önemli bir kısmının azınlıklara karşı nefret söylemi içeren bir tutum sergilediği ve haber metinlerine bunu yansıtarak olaylara zemin hazırladığı söylenebilir.

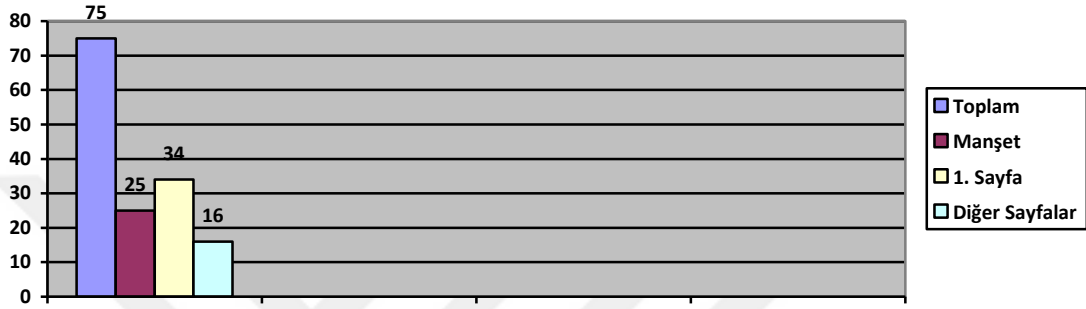
4.2.6 Bulgular

Yaptığımız tez çalışmasında 6/7 Eylül Olayları'nda basının rolünü ve azınlıklara karşı nasıl bir tutum içinde olduğunu değerlendirmeye çalışılmıştır. Çalışmaya başlarken hipotezimiz şuydu: "**Basının kullandığı "nefret söylemi" içerikli dil ve üslup, kitlelerin psikolojisi üzerinde doğrudan etkili olup büyük toplumsal yıkımlara yol açar**".

Elbette ki, Kıbrıs'ta Rum tedhişçilerinin Türk azınlığa karşı giriştiği mezalime sessiz kalınamazdı. Orada yaşanan hadiselerle ilgili uluslararası hukuki girişimlerde bulunulmalı ve tüm diplomatik kanallar işletilmeliydi. Hükümetiyle, medyasıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla tüm Türk toplumu Kıbrıs'ta yaşanan cinayetlere ve yağma hareketlerine sessiz kalamayacağını en üst perdeden duyurmalıydı ve dünya kamuoyunu ilgisini Ada'daki mezalime çekebilirdi. Kıbrıs'taki cinayetlerin durdurulması için her şey yapılmalıydı; tek şey yapılmamalıydı: İstanbul'da yaşayan Rum'ları da aynı

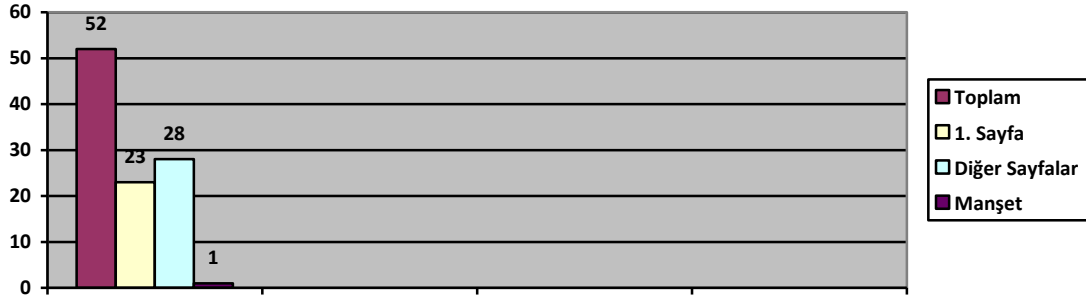
acılarına sürüklemek. Ancak basın da kullandığı kışkırtıcı dilin de etkisiyle İstanbul'daki Rumlara da benzer acılar yaşatılmıştır. Böyle etnik temelli kriz dönemlerinde basının son derece hassas, sağduyulu, itidali elden bırakmayan bir dil kullanması gerektiği düşünülmektedir. Ancak incelenen dönemdeki Hürriyet gazetesinin haber metinlerine yansıyan dilin sağduyudan uzak bilakis, bolca nefret söylemine (aşağılama, tehdit) yer verildiği değerlendirilmektedir.

Tablo 4.1. Hürriyet Gazetesi'nde Kıbrıs Sorunuyla İlgili Haberlerin Oranı

İncelediğimiz 66 günlük zaman diliminde Kıbrıs Sorunu Hürriyet Gazetesi'nde toplam 75 farklı haberle yer almıştır. Kıbrıs Sorunu'yla ilgili bu 75 farklı haberin 25'i manşetten 34'ü de birinci sayfadan verilmiştir. Geri kalan 16 haber ise diğer sayfalarda yer almıştır. Bu durum yukarıda paylaşılan "Kıbrıs sorununu Türk Kamuoyuna ve Türkiye hükümetlerine mal eden ve konunun ulusal bir dava haline gelmesine en büyük desteği veren Hürriyet Gazetesi olmuştur" şeklindeki bilgiyi de doğrulamaktadır. Hürriyet Gazetesi'nin 29 Ağustos Londra Konferansı'yla başlayan ve 6 Eylül'e kadar olan 9 günlük yayınları incelendiğinde ise, 9 günde 9 manşetle toplamda da 24 haberle Londra Konferansı'na ve Kıbrıs'a yer verdiği görülmektedir. Bu da demek oluyor ki; Londra Konferansı'ı başladıktan sonra Hürriyet Gazetesi'nin tek gündemi bu konferans ve genelde Kıbrıs Sorunu olmuştur.

Tablo 4.2. Haber Metinlerine Yansıyan Nefret Söylemlerinin Dağılışı Biçimi

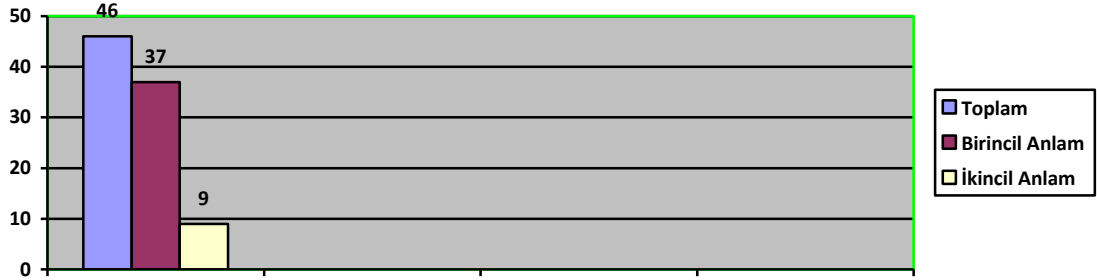

Hürriyet gazetesinin 01 Temmuz – 07 Eylül 1955 tarihleri arasındaki yayınları incelendiğinde **21** farklı haber metninde nefret söylemine örnek teşkil edebilecek toplam **52** ifadeye yer verdiği görülmektedir. Nefret söylemi kapsamında değerlendirilebilecek ifadelerin 1'i manşette, 23'ü 1. Sayfada ve 28'i diğer sayfalarda yer almıştır. Nefret söylemine örnek teşkil edebilecek bu ifadelerin hemen hemen yarısının 1. sayfada yer alması Hürriyet gazetesinin bu süreçte azınlıklara karşı takındığı aşağılayıcı ve tehditkar tutumun göstergesidir. İncelenen 21 farklı haberin yalnızca **2** tanesinde fotoğrafa yer verilmesi ise, dönemin teknolojik alt yapı yetersizliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

İstanbul'daki Fener Rum Patriği Athinagoras'a hitaben yazılan mektuplardaki **"Patrik Athinagoras Efendi"** ifadesi, Atina'da yayın yapan bir gazete için kullanılan **"paçavra"**, **"Yunan yaygaracılığı"**, **"kepaze gazete"** şeklindeki ifadeler, İstanbul'da yayın yapan Rumca Gazeteler'in yayınları için kullanılan **"küstahça yayınlar"**, **"sinsice yapılan neşriyatlar"** şeklindeki ifadeler, İzmir'de düzenlenen Kıbrıs mitinginde bir döviz üzerinde yazılı olduğu öne sürülen **"Türk havlamaz, Kükrer!"**, ifadesi, Trakya'da bir köylünün Yunanlıların Trakya'ya geleceği haberleri üzerine **"Gelsinler, toprağa gübre lazım"** şeklinde verdiği tepki, İzmir'de düzenlenen Kıbrıs mitinginde Kıbrıs Türktür Cemiyeti İzmir Şubesi İkinci Başkanı'nın Makarios için sarfettiği öne sürülen **"Dinle kara sakallı papas, sakın oradaki Türklere yan bakma, eğer o pis sakalını kökünden yoldurmak istemiyorsan."** şeklindeki ifadeler, İstanbul'da Zafer Bayramı'nda bazı yerlerin Türk Bayrağı asmaması üzerine **"gençlerim için için kaynadığı"** şeklindeki ifadeler, Londra'da Yunan tezini dile getiren Yunanistan Dış İşleri Bakanı'nın sözlerine yönelik söylenen **"hep aynı teraneler"** şeklindeki ifadeler, Hürriyet Gazetesi'nde Rumlara karşı kullanılan nefret söyleminin (aşağılama, tehdit) geldiği boyutları göstermektedir.

Yine aynı şekilde İzmir’de düzenlenen Kıbrıs Mitingi’nde konuşan Kıbrıs Türkler Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil’e ait olduğu öne sürülen; **“Ve Kıbrıs için bir kitlenin kanı akacaktır. Fakat bu asla Türk kanı olmayacaktır. Bu kan bir zamanlar şu İzmir topraklarını kirleten Yunan Milleti’nin kanı olacaktır.”** şeklindeki ifadeler ve açık bir mektupla uyarılan Fener Rum Patriği Athinagoras hakkında kullanılan **“herşeyi hatta din adamlığına varıncaya kadar, insanlıkla ilgili bütün alaka ve vazifelerini unutmuş, müessesesiyle beraber kendisinin de Türk topraklarında yaşadığını, bir an için olsun hatırına getirmeye veya hiç değilse böyle görünmeye bile lüzum duymamıştır.”** şeklindeki ifadeler Hürriyet Gazetesi’nin iki toplum arasındaki ilişkilerin çok gergin olduğu günlerde tehdit ve tahrik söylemlerine sıkça başvurduğunun göstergesidir. Ayrıca Hürriyet Gazetesi’nin Fener Rum Patrikhanesi’nin Kıbrıs’taki Rumlara iane yardımında bulunduğunu 1. sayfadan iddia etmesi ve 1 hafta sonra kendi yaptığı haberi **“Gerçi Fener’in kilisede veya hususi toplantılarda iane toplamak suretiyle Kıbrıs’a para yolladığı doğru olmayabilir”** şeklinde tekzip etmesi, Hürriyet Gazetesi’nin Kıbrıs Sorunu’nda kamuoyunu etkileme adına yalan haberden de kaçınmadığının delili olarak değerlendirilebilir.

Tablo 4.3. Nefret Söylemi İfadelerinin Birincil Anlam ve İkincil Anlam Bakımından Dağılışı

Tabloda da görüldüğü üzere nefret söylemi ifadelerinin hemen hepsi gerçek anlamıyla kullanılmıştır. Bu durum azınlıklara karşı kullanılan nefret dilinin herhangi bir dolaylı anlatıma ya da yoruma yer bırakmayacak şekilde açık ve net olduğunun göstergesidir.

5. BÖLÜM

SONUÇ

Yukarıdaki örneklerde de görüleceği üzere 6/7 Eylül Olayları'na giden süreçte Hürriyet Gazetesi, genel ifadeyle basın; azınlıklara karşı nefret söylemine (aşağılama ve tehdit söylemleri) sıkça başvurarak sorumsuzca hareket etmiş ve bir anlamda olayların zeminini hazırlamıştır. 6/7 Eylül Olayları'nın geride bıraktığı maddi-manevi yıkım ve toplumsal yaralar bugün bile izlerini korumaktadır. O dönem yayın yapan basın organları yaptıkları yayınlarda hassasiyetleri kaşımak yerine daha dikkatli davranışları belki de bu olaylar yaşanmayacaktı. Yüzyıllardır bu toprakları kendi vatanları bilip Türkler ile kardeşçe yaşayan azınlıklar, başka ülkelere göç etmek zorunda kalmayacaktı. Olayların maddi zararından ziyade manevi zararı daha önemlidir. Kurtuluş Savaşı'ndan o güne kadar süren Türk-Yunan dostluğu zarar görmüştür. Olaylardan sonra Türkiye güven ve itibar kaybına uğramıştır. Etkisi yıllarca sürecektir bu olaylarda basının payının büyük olması aynı zamanda onun gücünü de göstermektedir. Kıbrıs Sorunu'yla başlayan Rumlara yönelik "nefret söylemi" içerikli yayınlar 6 Eylül günü yaşanan toplumsal yıkıma zemin hazırlamıştır.

Normal şartlarda günlük satış rakamı 30.000 olan İstanbul Expres Gazetesi'nin 6 Eylül günü 300.000 adet basılması, Atatürk'ün doğduğu evin bahçesinde patlayan bombadan dolayı sadece bir camının kırılmasına rağmen olabildiğince abartılı biçimde basına yansımaları, olayların birileri tarafından kumanda edilen örgütlü bir girişim olduğuna yönelik şüpheleri arttırmaktadır. Basının gücünün farkında olan o dönem iktidarı elinde bulunduranların, Kıbrıs görüşmelerinde Türkiye'nin elini güçlendirmek adına böyle örgütlü bir girişime girişmiş oldukları mahkeme kararlarına da yansımıştır. Yassıda yargılamaları sonucunda dönemin Başbakanı Adnan Menderes ve Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu olaylarda dahil buldukları gerekçesiyle 4 yıl ağır hapis ile cezalandırılmışlardır.

Tez çalışmamızın ismi; "6/7 Eylül Olayları'nda Basının Rolü ve Azınlıklara Karşı Tutumunu Değerlendirilmesi" idi. Yapılan çalışma sonucunda; Hürriyet Gazetesi'nin 66 günlük yayınlarında **72 haberde** Kıbrıs, Rumlara, Yunanistan gibi konuları işleme konuya dair ciddi bir kamuoyu oluşturma çabası olarak değerlendirilmektedir. Aynı zaman diliminde Hürriyet Gazetesi'nin yayınlarının içeriğinde azınlıklara karşı nefret söylemi (aşağılama, tehdit) içeren toplamda **52** ifadeye yer verdiği yapılan **21 farklı haberin analiziyle** gözlenmiştir. 7 Eylül 1955 günü yayınlanan 2 yerel 2 ulusal

gazetenin haberlerine yansıyan dil, azınlıklara karşı “nefret söylemi” içerikli haberler yapan tek gazetenin Hürriyet olmadığını göstermektedir. Hürriyet Gazetesi’nin genel ifadeyle basının yaptığı nefret söylemi içerikli yayınlarla 6/7 Eylül Olayları’na giden süreçte büyük rol oynadığı değerlendirilmektedir. Bu durum tez çalışmasına başlarken ortaya koyduğumuz, **“Basının kullandığı “nefret söylemi” içerikli dil ve üslup, kitlelerin psikolojisi üzerinde doğrudan etkili olup büyük toplumsal yıkımlara yol açar”** şeklindeki hipotezimizi de desteklemektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Armaoğlu, F. (1963). *Kıbrıs Meselesi 1954-1959: Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları*. Ankara
- Aydemir, Ş.S. (2011). *İkinci Adam*. 9. Baskı. 3. Cilt. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Bil, H. (1976). *Kıbrıs Olayı ve İçyüzü*. İstanbul: İtimat Kitabevi
- Dosdoğru, H. (1993). *6/7 Eylül Olayları*. İstanbul. Bağlam Yayınları
- Eryılmaz, B. (1990). *Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Tebaa'nın Yönetimi*. İstanbul: Risale Yatınevi
- Ercan, Y. (2001). *Osmanlı Döneminde Gayrimüslimler*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları
- Demirer, M.A. (1995). *6 Eylül 1955. Yassıada 6/7 Eylül Davası*, İstanbul
- Güngör, N. (2011). *İletişim / Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara, Siyasal Kitabevi
- Güven, D. (2012). *6/7 Eylül Olayları*. 5. Baskı. İstanbul: İletişim
- Gazioğlu, Ahmet. (1997). *Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi 1878-1960*. Kıbrıs: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP)
- İsmail, S. (1998). *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*. İstanbul: Kastaş Yayınevi
- Kaya, Ö. (2005). *Tanzimat'tan Lozan'a Azınlıklar*. İstanbul: Yeditepe Yayınları
- Kaptan, E. (2002). *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*. İstanbul: Harp Akademileri
- Karakuş, E. (1977). *İşte Ankara*. İstanbul: Hürriyet Yayınları
- Le Bon, G. (2009). *Kitleler Psikolojisi*. İstanbul: Hayat Yayınları
- Nesin, A. (1998). *Salkım Salkım Asılacak Adamlar*. İstanbul: Adam Yayınları
- Oran, B. (2004). *Türkiye'de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama*. İstanbul: TESEV Yayınları
- Oran, B. (2002). *Türk Dış Politikası*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Sakin, S. , Dokuyan, S. (2010). *Kıbrıs ve 6/7 Eylül Olayları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Şen, E. (2010). *Bir Yiğit Vardı*. İstanbul: Yitik Hazine
- Tanör, B. (1999). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Yalçın, S. , Yurdakul D. (2002). *Bay Pipo-Bir MİT Görevlisinin Sıradışı Yaşamı, Hiram Abbas*, İstanbul: Doğan Yayınları

Yalman, A.E. (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz*. İstanbul: Rey Yayınları

BİLDİRİ VE MAKALELER

- Aktar, A. (2005). 50. Yılında 6/7 Eylül Gerçeği. *Sabah*, 06-07 Eylül 2005, s.25
- Andrianopupu, K. (2003). İstanbul Rum Basınının Tepkisi ve 6/7 Eylül Olayları. *Tarih ve Toplum Dergisi*. 237, 24-32
- Benlisoy, F. (2000). 6/7 Eylül Öncesinde Basında Rumlar. *Toplumsal Tarih*. 81, 28-31
- Bali, R. N. (1998). Cumhuriyet Döneminde Azınlıklar Politikası. *Birikim*. 115, 80
- Çelik, J. (2000). 6 Eylül 1955, Kumkapı. *Toplumsal Tarih*. 81, 43
- Çomu, T. (2015). Yeni Medyada Nefret Söylemi. *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. 1
- Erkılıç, T.A. (2014). Eğitimle İlgili Yazıların Eskişehir Yerel Gazetelerinde Dağılımı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8.2, 157-172
- Kocabaşoğlu, U. (2000). “6/7 Eylül Olayları’nda Sonra Hasar Tespit Çalışmaları Üzerine Birkaç Ayrıntı”, *Toplumsal Tarih*. 81,45-49
- Mercan, F. (2003). Bombacı da, Mit Elemanı da Değildim. *Aksiyon*. 457, 34-36
- Topuz, H. (2000). 6/7 Eylül Olayları ve Aknoz Paşa’nın Yasakları. *Toplumsal Tarih*. 81, 39-40

TEZLER

- Ağar, Y. (2007). Azınlık Hakları Küreselleşme-AB-Türkiye. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Atılım Üniversitesi SBE
- Ayber, B. (2008). Tanzimattan Lozan’a Türkiye’de Azınlık Hakları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: A.Ü. SBE
- Gürcan, G. (2006). 6/7 Eylül 1955 Olayları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü
- Kılıç, S.M. (2007). Tarihsel Gelişimi İçinde Türkiye’de Azınlıklar ve Avrupa Birliği’nin Azınlıklar Konusuna Yaklaşımının Türkiye’ye Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi SBE
- Özkan, C. (2009). Türkiye’de Azınlıkların Televizyonda Yansıtılma Biçimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE
- Savaş, C.N. (2006). İnsan Hakları Bağlamında Azınlıklar. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE

Şimşek, H. (2006). Lozan'ın Getirdiği Statü ve Türkiye'de Azınlıkların Durumu (1923-1974). *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

GAZETELER

Hürriyet Gazetesi'nin 01 Temmuz – 06 Eylül 1955 Tarihleri Arasındaki Yayınları

Fehri Ersin, “İlk Tekme” , Milliyet, 7 Eylül 1955, s.7.

İbrahim Örs, “Küstahlıklar” , Milliyet, 7 Eylül 1955, s.7.

Yeni Sabah, “Halkı Gale yana Getirdi” , 7 Eylül 1955, s.1.

Demokrat İzmir, “Türk Milleti Hakareti Hazmetmedi”, 7 Eylül 1955, s.1s

Ege Ekspres, “Türk Gençliğinin Büyük Heyecanı”, 7 Eylül 1955, s.1.

FİLM&VIDEO

Bahadır Atay, Fatih Enes Ömeroğlu (Yapımcı), Tomris Giritlioğlu (Yönetmen), *Güz Sancısı* [Film], Türkiye: C Yapım, 2008

ÖZGEÇMİŞ

ADI VE SOYADI : OKTAY KARGALI

DOĞUM YERİ VE TARİHİ : ISPARTA 01.01.1981

MEDENİ HALİ : EVLİ

E-MAIL : okargali@hotmail.com

ADRES: MEHTERÇEŞME MAH. 1882 SK NO42/3 ESENYURT İSTANBUL

TELEFON : 0 505 823 80 60

EĞİTİM DURUMU

1987-1992 : KILIÇ İLKOKULU

1992-1995 : KILIÇ ORTAOKULU

1995-1999 : ISPARTA GÜRKAN SÜPER LİSESİ

1999-2003 : GAZİ ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ HALKLA İLİŞKİLER
VE TANITIM

YABANCI DİL

İNGİLİZCE UPPER INTERMEDIATE SEVİYESİ

İŞ TECRÜBESİ

2004-2013 TÜRK HAVA KUVVETLERİ'NDE SÖZLEŞMELİ ASTSUBAYLIK

2014-? ATATÜRK HAVALİMANI GÖZEN SECURITY SERVICES'TA EKİP
ŞEFLİĞİ